מעריב סופשבוע

כ' בכסלו, תשמ"ח 11.12.1987

דולצין. אריה בחורף. ציונות בבורסה פירחונית

ש"ס. סוס טרויאני וכיבוש זוחל ■ הקליפאים. תעשיית המיליונים ■ פנויים־פנויות. על הדבש ועל העוקץ ■ עליסה בארץ נווה־שלום ■ נפתלי בזם. השמיים יכולים לחכות ■ סין. סודות המסע הארוך ■

MEGA jet

להדליק וללכת

עכשיו לגברים

MEGA jet

הולכים על מגה ג'ט.

החדש המיוצרות בשיטת המתיחה.

נעלי הספורט

נשים ילדים.

שנשאר לך לעשות זה...

וללכת.

על מתוחה יותר נוחה.

חברת השכרת הרכב הבינלאומית הגדולה בישראל. עובדה!

עובדת היותנו חברת השכרת הרכב הגדולה בישראל, מאפשרת לנו לתת את השירות המעולה ביותר למספר הלקוחות הגדול ביותר בישראל.

אנחנו ערוכים לשרת אותך. עובדה!

- צי כלי רכב ממוזגי אויר המונה מעל 1,800 מכוניות - עובדה!
- מגוון 25 סוגים שונים של כלי רכב - עובדה!
- צי של כ-80 ג'יפים (יותר מכל חברות ההשכרה בישראל גם-יחד) - עובדה!
- עשרות מכוניות יוקרתיות כגון אולדסמוביל ומרצדס המצויידות במיטב השכלולים (גם פלא-פון לחיוג ישיר בארץ ולחו"ל) - עובדה!
- פריסה של עשרות סניפים מהצפון ועד לאילת, כולם בבעלות חברת באדג'ט, בנוסף למאות סוכנויות וסוכני נסיעות דרכם אפשר לשכור באדג'ט - עובדה!
- מערכת הזמנות מודרנית וממוחשבת עם קשר ON-LINE לכל מרכזי המחשבים של באדג'ט בעולם - עובדה!
- שירותי חירום ותיקוני דרך עם צוותי כוננות המכסים את כל רחבי הארץ 24 שעות ביממה - עובדה!
- תואר "תיירן מצטיין בכירי" שהוענק לבאדג'ט ע"י נשיא המדינה כאות הערכה על שירות יעיל לתיירים ועל קידום התיירות למדינת ישראל.

משרד ראשי: טל. 03-333295

הזמנות: דרך פ"ת 74, טל. 03-335171

ובכל סניפי באדג'ט.

מבצע

סיטרואן בי.אקס 1.6 ממוזגת אוטומטית, הגה-כח, חלונות ונעילה חשמליים, במחיר שחברות השכרת רכב אחרות מציעות עבור דייהטסו שארמנט.

פורד סיירה ממוזגת במחיר שחברות השכרת רכב אחרות מציעות עבור סיאט איביזה.

לם שכדאי לשכור

Budget באדג'ט

rent a car השכרת רכב

סופשבוע

כ' בכסלו, תשמ"ח 11.12.1987

This Magazine is a Supplement to Maariv International Edition

עורך: צבי לביא
עריכה: דניאלה בוקשטין
עורך גרפי: יורם נאמן
מעצבות: יעל תורן
שרי אנסקי
גרפיקה: נטע גרינשפן
מודעות: אורי דגן

קוראים יקרים,

שרית פוקס נסעה לנווה־שלום שבאיזור לטרון, עם הרבה רצון טוב לתאר את הניסוי הלא־שגרתי של כפר שיתופי יהודי־ערבי כמחוזו וגאלית של חזון אחרית־הימים. במהלך הביקור השלישי ארע קצר. מזכירות הכפר החליטה לנתק מגע עם הכתבת. שרית נתבקשה לעזוב את המקום. היא מספרת שבאמצע שיחה שלה עם זקן המתיישבים, הם ציוו עליו לשתוק.

מתוך היכרות ממושכת את שרית והשקפת עולמה ההומאניסטית, קשה אפילו להניח שהיא נסעה לשם מנקודת מוצא של "אנטי". מסיפור ההתרחשות כפי שהיא משחזרת, אני מתרשם שהם תפסו את שיטת עבודתה היסודית מהצד הלא־נכון. היא איננה מסוג הכתבים המסחרים, שנתפסים להצהרות ולקליפות חיצוניות. אפשר להבין ליבם של אנשים המבקשים למסד סגנון חיים פרובלמטי, רב־ניגודים ורגישויות, שיאהבו יותר את הצד השטחי הזה של עבודת התקשורת. נווה־שלום, כנראה, רגילים לו מפני שהוא אופייני לא מעט לעבודתם של כתבי־חוץ רבים המסתערים על הכפר וכבר עשו ממנו סיפור בינלאומי שמביא להם תמיכה כלכלית חיונית.

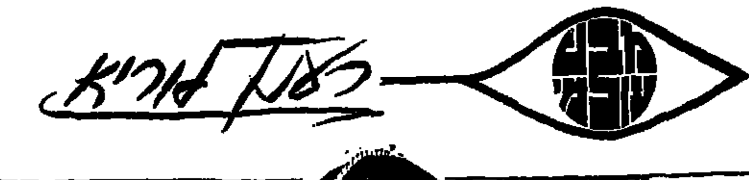
בצד הישראלי יש להם הצטברות אכזבות ותיסכולים. שרית מצאה אותם מגיבים על תשדנות בתשדנות ובחודרת־יתר, והיא הקרבן. מפני שהם לא מבינים שכתיבתה חייבת לעבור דרך מעמקי נפשם של האנשים נשואי סיפוריה, ולכן שאלותיה אינן חטיפיות. לא מן הסוג השבלוני שאנשי הכפר מתורגלים להגיב עליו בלי חשש שיוסטו להם בנשמה. הן חודרות ונוקבות בשאיפה להאיר את הצד האפל של הירח. שרית לא מקבלת כל דבר כמובן מאליו. כשעוסקים בניראות, ועוד בעיצומת של דינמיקה בין־אישית, תמיד יש ספקות וסתירות. אין שום פסול בנסיון לחשוף את התוך הרך והחולשות הפתוחות לקליטה. זה רק עושה את העניין לאנושי ואמין יותר.

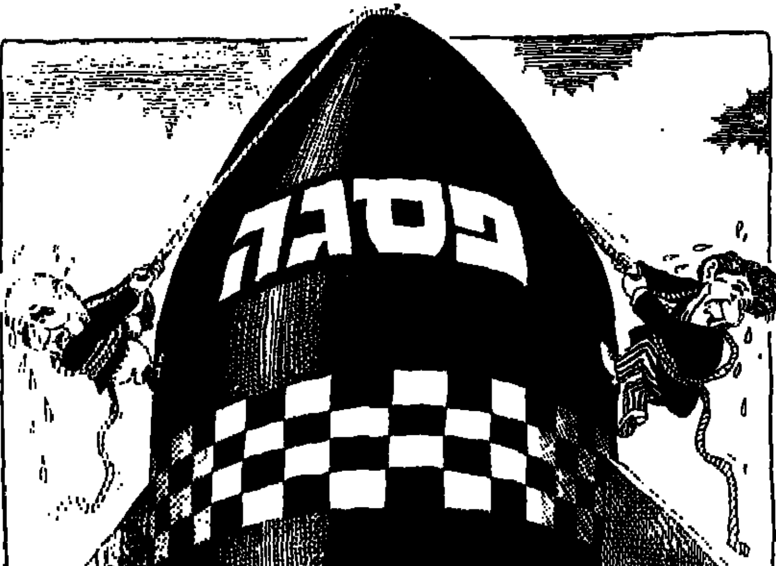
אני בטוח שעם קצת פחות חרדה ויותר אמון בכנות כוונותיה, היה הפיגוש מסתיים בכי־טוב. אך מכיוון שנמנע ממנה המידע שהובטח לה ונטרקו בפניה דלתות, היא נאלצה להסתפק בהארת אותו חלק שחור אבל רק מפי אנשים שנטלו חלק בסדנאות לשלום שעורך הכפר. התמונה שהתקבלה אולי לא שלמה, אבל לא באשמתה. ואם לנצל את זכות החשד שמשתקת כאן תפקיד מרכזי – האם יתכן שבעצם לא רצו להיות שותפים למידע הלא־מחמיא שקלטה מחוץ לכפר, ומכיון שכתבו לאן היא חותרת, חסמו את דרכה?

בכל מקום, אין להתייחס לשורה האחרונה של סיפור "עליסה בארץ נווה־שלום" כמו אל תמונת מחקר מדעי. גם לא להשליך את הרושם המתקבל על ניסיונות אחרים בארץ לקרב לבבות במיפגשי יהודים וערבים, גם אם הוא כשלעצמו מלמד ומאלף.

צ. לביא

בשער: אריה דולצין. כתבה בעמ' 12–15. צילום: יצחק אלהרר.

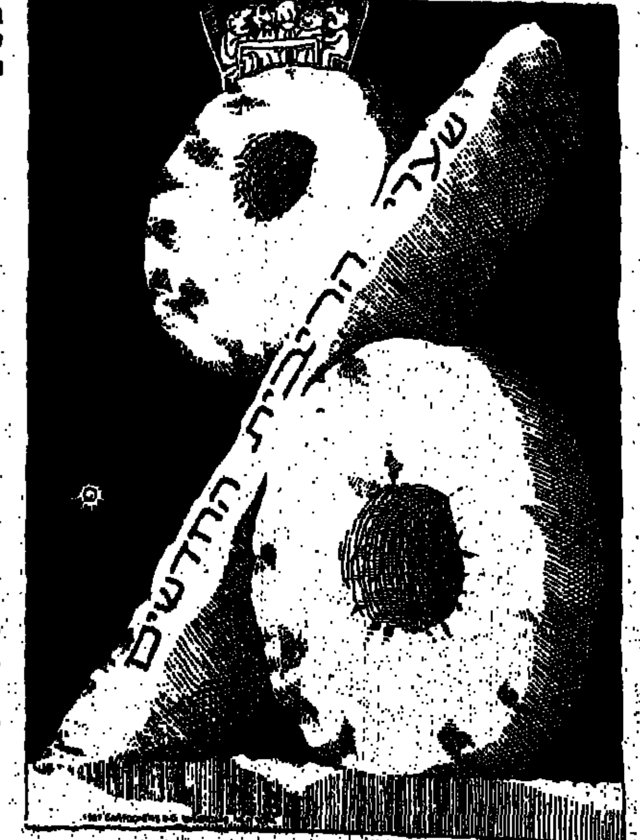

"אוי, שמחה דיניץ מגיע"

"אל תיבהל, אדוני הנשיא. זה הגרעון הישראלי שאנחנו מנסים להזיז קודם כל".

ועידת הפיסגה של הבנקאות הישראלית.

כמעיין המתגבר

מאת עמוס לבב צילומים: צביקה ישראלי

את התופעה הזאת צריך לראות כדי להאמין בקיומה. תחת השלט התמים של "אל המעיין", קרן החינוך למורשת יהדות ספרד, קובעת ש"ס עובדות חדשות על המפה הפוליטית. 290 סניפים בהסתערות בזק שקטה, מאורגנת ומבוקרת, בכל רחבי הארץ. כיבוש היעד המקופח. אלפי משפחות הנהנות מגן־ילדים כמעט בחינם, מפעולות תרבות בחינם ומסופי שבוע במחירים מצחיקים. תומכים פוטנציאלים בבחירות לכנסת הבאה. אל תתפלאו. אם תראו שם ש"ס בפולה, ואחרי זה חוק שבת. הקופירייט של אריה דרעי, מנכ"ל משרד הפנים. הרוח החיה מאחורי הקלעים. ראשי רשויות מקומיות מתכופפים אחד אחד וגם משלמים.

עינים הבורקות, אליהן אתה שם לב תחילה. אחרי־כן לדינמיות בלתי־נלאית, כמעט היפר־אקטיביות. ואחרי כמה שעות של ישיבה בוולבו המפואר, מאחורי וילונות, עם טלפון שאינו מפסיק לצלצל ומכשיר קשר הפולט שאלות ובקשות מקרית־שמונה ועד שדרות – אתה כבר עייף מאוד, המום אבל קולט: הרב אריה לוי, נכה צה"ל, לשעבר רס"ר ומפקד מחנה, יחליט בעוד שנה מי ישלוט בך.

למי יש היום 290 סניפים בכל רחבי הארץ, לא כצד המרושן שלה כי אם בחלקה המקופחו לתנועת "השומר הצעיר"? לא. להסתדרות "הצופים"? לא ולא. ל"אל המעיין", קרן חינוך למורשת יהדות המזרח.

ומי מציע פעילות מבוקר עד לילה ל־60 אלף ילדים, נערים, גברים, נשים וקשישים? חברה למתנ"סים? "מכבי הצעיר"? סניף הליכוד בשדרות? לא ולא. "אל המעיין" ורשת תלמודי התורה של ש"ס.

מי יצביע לש"ס בבחירות הבאות? אלפי משפחות הנהנות מגן ילדים במחיר מגוחך (60 שקלים בשנה, סלל ארוחת חמה והסעה), מחוגים והרצאות בחינם, סופי שבוע במחירים מצחיקים. כל שעליך לעשות תמורת הזה הוא רק להאזין לדברי אלוהים חיים.

מי מצליח למלא פעם בשנה איצטדיון ואת בנייני האומה בפעם אחרת? שמעון פרס? יצחק שמיר? הנשיא חיים הרצוג? לא ולא. הרב יצחק פרץ מש"ס (ספרדים שומרי תורה).

"חלק מראשי המועצות כבר פוחדים מאיתנו. הם רואים איזה כוח אנחנו עושים. תראה, תראה, הבט סביבך. רק כיפות אתה רואה. מלא כיפות"

את התופעה הזו צריך לראות כדי להאמין בקיומה. כשעורך־הדין דוד גלאס, היום חבר מרכז מפלגת העבודה, אומר שבבחירות הבאות ש"ס תשיג שבעה מנדטים, כדאי להתייחס לדבריו ברצינות. הוא יודע. הוא היועץ המשפטי של תנועת ש"ס, והוא ראה במו עיניו כיצד בתוך חודש הם מקימים 60 סניפים, כיצד הרב פרץ מלהיב עשרת אלפים איש מריעים, כששמעון פרס נרדם בשכונת התקווה ויצחק שמיר כבר שכח את הדרך לשם, איש ש"ס יושב במקום יום יום ומרביץ תורה.

באור־יהודה, עיירה של 20 אלף איש, חזרו בתשובה בשנה האחרונה 8,000 תושבים. אין זה מפליא שכאשר הרב יאיר לוי המגיע למקום ב"וולבו" הנוצצת שלו שולח לקרוא לראש המועצה – הלה מתייצב מיד, כיפה לראשו (אלא מה?) ומאשר ללא היסוס "התחררתי קצת, כן. אני מקדיש יותר זמן לקריאה במקורות. למה לא, אין רע בזה. למי אצביע בבחירות הבאות? לש"ס, כמובן".

דוד גלאס, לשעבר ח"כ מטעם המפד"ל, אומר שהמפלגות הגדולות אינן ערות למהפכה המתרחשת ממש מתחת לאפן. קח למשל את תוכנית הקיץ של "המרכז לתודעה יהודית" שליד תנועת התשובה באור־יהודה. מה הם מציעים? חוץ מגן הילדים הפועל בבוקר יש להם שם לא פחות מ־33 חוגים למבוגרים, רובם פועלים בכל יום, כולל שבת. יש חמישה חוגי נשים, חמישה חוגים לנערים ושלושה חוגי בנות, ואפילו שבעה מרכזי תהילים לילדים הפועלים בימי שבת. החוגים ניתנים במרכז "אל המעיין", בבתי־כנסת ובבתים פרטיים.

"תראה, תראה איזה צמאון לדבר השם", בורקות עיני הרב יאיר לוי מן המושב האחורי של ה"וולבו" שלו, מאחורי גבו של הנהג. בידו האחת שפופרת הטלפון ובשנייה מכשיר הקשר, הוא משקה את כל הארץ הצמאה הזו בדברי אלוהים חיים. הוא נעזר במאות עובדים, רובם מתנדבים המופעלים על־ידי רכזי אזורים, וב־1.7 מיליון שקלים המועברים אליו ממשרד החינוך (1.3 מיליון) וממשרד הדתות וכן

(המשך בעמוד הבא)

אלי לנדאו, מתקפת נגד

אלי לנדאו, ראש עיריית הרצליה, מעז לצאת בגלוי נגד התופעה, כשמנכ"ל משרד הפנים אריה דרעי במרכז המטרה שלו. "הבחור הצעיר הזה", אומר לנדאו, "הופך את ישראל למדינת גטו ומנהל את משרד הפנים כעסק פרטי. את התקציבים לעיריות במצוקה הוא מעביר דרך רבנים ואנשי שלומו באופן לא מכובד.

"אינני מסתתר מאחורי גבו של אף אחד", מוסיף אלי לנדאו. "מה שאמרתי לראש הממשלה, המופקד על משרד הפנים, אני אומר גם לציבור הרחב. הדרך שבה מנוהל משרד הפנים תגרום בסופו של דבר להרס החלום הציוני. אריה דרעי רוצה כוח ושלטון. כאב לשני בנים המשרתים בצה"ל אני חושב שאם אפשר לקבל תפקיד כמנכ"ל משרד הפנים בלי לשרת בצה"ל [שרות מלא – המע'], צעירים ישאלו עצמם מדוע ללכת לשרת. הרי השרות קשה. אדם שלא שרת בצה"ל אין לו שום סמכות מוסרית־ציבורית לטפל בעניינים מוסריים־ציבוריים במדינת ישראל".

לנדאו: לא יהיה גטו

אלי לנדאו שב לא מכבר מביקור בארה"ב. הוא נפגש במיאמי עם צעירים מישראל העובדים שם בחינוך יהודי. "מדוע אתה מציע לנו לחזור הביתה?" שאלו אותו. "הרי אתה בעצמך מבין שמשהו בלתי־תקין מתרחש שם. ולנו אין כוח לשנות זאת". ראש עיריית הרצליה מספר כי כאשר שמע זאת, "חשבתי על מר דרעי הנכבד, שיכול להיות רב של ישיבה אך בשום פנים ואופן לא לנהל את ענייני משרד הפנים".

לא מכבר נערך כנס של ראשי עיירות פיתוח. אלי לנדאו נדהם לראות אנשים שחששו לדבר, פן ייפגע תקציבם. "זה תמוה בעיני", הוא אומר. "אני מלין על יצחק שמיר שנתן אפשרות למפלגה בלתי ציונית לצבור כוח. בסופו של דבר זה יהיה בומרנג. בש"ס ישנם יהודים טובים, ואינני מתנגד לזרם הדתי. אך כשעניינים מתבצעים באופן בלתי תקין ומכוער – זה כבר אור אדום".

אלי לנדאו מבטיח להלחם. "גם בתוך מפלגתי שלי", הוא מדגיש, ומוסיף: "אם שערה משערות ראשה של הרצליה תיפגע כתוצאה מכך – אצטרך לעזוב הכל ולטפל רק באלה המתנהגים כאילו המדינה היתה אחוזתם הפרטית".

הרב יאיר לוי בפעולה וסמל התנועה בכפר־סבא: "מאין הם לוקחים את הכסף לפעילות הזאת?"

שעור בסניף "אל המעיין": "האנשים אינם חוזרים בתשובה. הם רק חוזרים למקור האמיתי שלהם".

(המשך מעמוד 8)

מתרומות מחו"ל ("תתפלא, יש המון. נסיעה אחת של הרב פרץ לחו"ל והוא חוזר עם מיליון דולר"), וכמובן – תמיכות המגיעות מראשי מועצות מקומיות הרואים את הפעילות האדירה המתרחשת בעירם ואינם מעזים לקפוץ את ידם. קופות מצומקות וגרעוניות של עיירות פיתוח מעבירות 20 אלף שקלים, לעתים 30 אלף, לתנועה שהוקמה רק לפני שנה ומחצה ונהפכה לתנועה הפעילה ביותר בארץ.

סביב התופעה מתפתחת חרושת שמועות. "מאין הם לוקחים את הכסף לפעילות כזו? שואלים ראשי עיירות נידחות כשהם רואים את גני הילדים העירוניים מתרוקנים מדייריהם הקטנים העוברים בהמוניהם לגן של רשת תלמודי התורה של ש"ס. היו רמזים שמנכ"ל משרד הפנים, אריה דרעי, לוחץ על ראשי עיירות הפיתוח להעביר כספים ל"אל המעיין". עיון בתיק העמותה אצל רשם העמותות מגלה כי אריה דרעי הוא מייסד התנועה.

"כאשר התמנה מר דרעי כמנכ"ל משרד הפנים הוא התפטר מיד מתפקידו כראש התנועה", אומר עו"ד דוד גלאס. אגב, הוא נלווה אלינו לאורך כל הדרך של איסוף החומר לכתבה זו, ונכח בכל הפגישות על פי דרישה מפורשת של אנשי ש"ס. "הכל נקי, הכל כשר", הם שבו ואמרו על כל הקשור בניהול פרוייקט החזרה בתשובה האדיר שלהם.

ראשי ערים ועיירות פיתוח נזהרים מאוד בדבריהם. הם קשורים בטבורם לתקציבי משרד הפנים. אריה דרעי יכול לרומם או להשפילם. כוח עצום נתון בידו. ברצותו – יעביר להם כספים. ברצותו – יעכבם. והיום הוא אכן מנכ"ל המדינה, ובהעדר שר פנים (יצחק שמיר הוא ממלא מקום שר הפנים) דרעי הוא שליט יחיד במשרד.

פרוספר עזרן, ראש עיריית קריית־שמונה, היה בין הבודדים שיצא נגד סניף "אל המעיין" בעירו. לא מתוך מניע דתי או פוליטי. הסניף פשוט הוקם בבית מגורים, בניגוד לחוק, והעירייה תבעה אותו לדין בנסיון לסגרו. כמעט כל סניפי התנועה ברחבי הארץ פועלים בבתים פרטיים. רק בקריית־שמונה ניסתה העירייה לשמור על החוק. פרוספר עזרן, איש אמיץ, אומר שאריה דרעי לא הפעיל עליו כל לחץ, ישיר או עקיף, בעניין "אל המעיין". דובר העירייה אומר שאם תבוא בקשה, הוא מתאר לעצמו שכספים יועברו.

שאול עמור, ראש מועצת מגדל העמק, כבר התבקש על ידי משרד הפנים להעביר כספים ל"אל המעיין". "טרם עשינו זאת", הוא אומר.

בטאון ש"ס: "משרד הפנים בראשותו של הרב אריה דרעי הוא היום מכשיר, ישיר או עקיף, לבניית עולם התורה בארץ".

שלום שבתאי, ראש מועצת אור־עקיבא, מעביר ל"אל המעיין" 1250 שקלים בחודש. "הם מפעילים כאן גן ילדים ומועדון נוער. הם מפגינים פעילות רבה. מדוע שלא אסייע להם?" הוא שואל. "בשנה הבאה הם עומדים לפתוח גם מעון־יום. הם חוסכים למועצה כסף. גן ילדים שאני צריך להפעיל עולה לי כסף. בזמן האחרון הם הביאו לגל של חוזרים בתשובה באור־עקיבא. ולזכות 'אל המעיין' אני חייב לומר שבין החוזרים – עבריינים רבים. כיצד מתבצע תהליך העברת הכספים? ההורים מבקשים תמיכה, אני מפנה בקשה למשרד הפנים, והממונה על המחוז מאשר ואז אני מעביר את הכסף מכספי המועצה. משרד הפנים אינו רשאי להעביר כספים ישירות. הוא חייב לעשות זאת דרך המועצה".

עו"ד יצחק בוכובזה, ראש המועצה המקומית אור־יהודה – העיירה המתחרדת ביותר בארץ היום – עומד להעביר ל"אל המעיין" 30 אלף שקלים. כך הבטיח לרב יאיר לוי כשהלה קרא לו להתייצב בפניו בעת ביקורו במקום. הוא עומד מול התופעה המתרחשת בעירו ומנתח אותה בצורה שקולה והגיונית: "ביסודם, תושבי אור־יהודה הם מסורתיים. כשהם הגיעו ארצה, הוצב בפניהם מודל חדש של תרבות. 'זוהי תרבותכם החדשה', אמרו להם. ועתה קמה תנועה חדשה של חזרה לדת. היתה פשוט הפסקה של דור. והאנשים אינם חוזרים בתשובה. הם רק חוזרים למקור האמיתי שלהם".

(המשך בעמוד 10)

דרעי. לא מפעיל לחץ. הכל לעניין הממלכתי

אנשים צעירים בשנות ה־30 לחייהם מפעילים את המנגנון הקטן והיעיל של ש"ס. הם אפילו קצת דומים בחזותם: זקנים שחורים, חליפה, עניבה. לא תמצא אותם בהפגנות שבת בירושלים. במפה הפוליטית הם יונים. מתנגדים להתנחלויות בשטחים, מצדדים בפשרה טריטוריאלית תמורת שלום.

יתכן שהמערך אינו מגיב לפעילותם מתוך כבדות ואטימות, אך אפשר שהוא מבין שש"ס, עד גבול מסויים, רעים לליכוד, נוטלים קולות מן הליכוד והמפד"ל, קרובים בעמדות המדיניות למערך ולא לימין. אולי בגלל זה המערך אינו זז. נמצא בעמדת המתנה. הליכוד, המפד"ל ואגודת ישראל כבר נכנסו ללחץ. ש"ס הוטפת להם קולות מקרב אוכלוסייה ענקית בעיירות פיתוח ושכונות מצוקה. היא מציעה שילוב מעולה של עדתיות ואב רוחני. ואצל אנשים במצוקה זה עובד.

מאז התמנה במנכ"ל משרד הפנים, נזהר אריה דרעי מלהביע עמדות פוליטיות. "אינני מתבייש בכך שאני מתעסק בעניינים דתיים", הוא אומר, אך מכחיש בתוקף שהוא מפעיל לחץ על רשויות לתמוך במוסדות דת. "לא באתי לכאן כדי להיות מנכ"ל של ש"ס", הוא אומר. "אני מקדיש הכל לעניין הממלכתי. אני שם דגש יותר על הישובים הקטנים והחלשים. אין לי גינוני שררה והתנשאות. בדור שלא הפסקתי להיות אדם דתי, ואני רוצה לקדם את העניינים הדתיים במדינה. הלואי והיה לי זמן להתעסק בעניינים הללו. באופן טבעי הציבור הדתי פונה אלי. מוסדות דת, בתי כנסת, מקוואות שהגיעו למצב נורא. למשרד הדתות אין תקציב, וישנו ציבור גדול שמבלה חלק ניכר מזמנו בבית־הכנסת. נשים רבות זקוקות למקוואות. ראשי המועצות יודעים שזהו ציבור בוחרים אדיר. אני אישית מעולם לא התניתי מתן עזרה לרשות מקומית בתמיכה במוסד דתי. מעולם לא. ישבתי רק עם חיובים שלנו, אנשי משרד הדתות, שלוש שנים לא דיברו איתנו, והקמנו ועדה בינמשרדית שטיפלה בבעיות של בתי כנסת ומקוואות".

היועץ המשפטי, דוד גלאס, יעץ ל"אל המעיין" לדרוש עזרה כספית מכל הרשויות המקומיות שהיא פעילה בתחומן. אם העזרה לא תתקבל – ימנת לבג"ע. כשם שהם עוזרים ל"בני עקיבא", ל"מכבי הצעיר", ל"הפועל" – כך הם צריכים לעזור ל"אל המעיין". איפה ואיפה לא תהיה, מבטיח עו"ד גלאס. אריה דרעי יהיה משיב פורמאלי בעתירה כזו, אם תוגש.

סניפי "אל המעיין" – אלה סניפי ש"ס ברחבי הארץ. בכך אין כל ספק. וזוהי המפלגה היחידה המסוגלת היום להציע בסניפית תוכן לאנשים. מה יכול להציע סניף הליברלים בשדרות? או סניף המערך ביהוד?

ש"ס היא גם המפלגה היחידה שאין בה ריב על כסאות. הרבנים קובעים. אצלם זו מועצת חכמי התורה. לחילונים, מבטיחים בש"ס, אין סיבה לחשוש מפנינו, כשהרב פרץ נכנס למשרד הפנים, חששו החילונים שהוא יסגור חופי רחצה ובתי קולנוע.

"לא באנו לכפות", אומרים אנשי ש"ס. "אנחנו רוצים לשנות את החינוך הדתי במדינה, לעצור את תפשיטת הגואה. את הילדים הללו, שבאים לגני הילדים ולתלמודי התורה שלנו, אין אנו מחזירים לימי אבא. אנו מחזירים אותם לימי הסבא. כל שאנו רוצים הוא להחזיר עטרת יהדות ספרד ליושנה".

דרעי: "אין לי גינוני שררה והתנשאות".

כמעיין המתגבר

(המשך מעמוד 8)

כן, הוא יעביר ל"אל המעיין" כספים בקרוב. "הם ביקשו 20 אלף, אישרנו להם 30 אלף", הוא אומר ומביט ברב לוי. "אני מסתובב הרבה בחוגי תורה", הוא מספר. "אני רואה צעירים צמאים לדבר תורה. וש"ס מגדילה את כוחה, אין ספק בכך. גם המסורתיים באור־יהודה יצביעו ש"ס. גם אני. קודם הצבעתי למפד"ל. המדינה לא מתחרדת. היא מתחרדת. היא הגיעה לפרשת דרכים בה היא צריכה למצוא נוסחת קיום שתתאים לכל אזרח".

מידגם מקרי בפתח סניף "אל המעיין" באור־יהודה. עיניים מתגלגלות לשמיים. "ברוך השם, ברוך השם", מזדרזים ואומרים כמה חוזרים בתשובה כשה"וולבו" של הרב לוי מחליקה חרש עד פתח המועדון. "אנחנו מתחזקים, מאוד התחזקנו בסמינר האחרון באשקלון". למי תצביעו בעוד שנה?. צחוק גדול. שאלות טפשיות יש להם, לעיתונאים. "בטח לש"ס. מה זה? למה למי רצית שנצביע?"

הרב לוי: "חלק מראשי המועצות כבר פוחדים מאיתנו. הם רואים איזה כוח אנחנו צוברים. תראה, תראה, הבט סביבך. רק כיפות אתה רואה. מלא כיפות".

> "לא הייתי אומר שאנחנו חומייניסטים. אנחנו רק רוצים להביא יותר ויותר אנשים שומרי מסורת תחת חסותנו".

. משה זילכה, מנהל סניף "עמידר" באור־יהודה, מביא את שני ילדיו ל"אל המעיין" בכל יום אחר הצהריים. "בעקבות ילדי, גם אני שמתי כיפה", הוא מספר. "גם שני אחי חזרו בתשובה. למה לא? פה הילדים גם משחקים, גם לומדים את שורשי היהדות. והכל בלי כפייה. לא רצים אחרי האנשים. התושבים כבר רצים אחריהם".

עוזי אהרון ("חוזר בתשובה, בטח") הוא האחראי במקום. אביו, לטיף אהרון, מטפל בבוקר בפנסיונרים. בכל יום, מהשעה 9 עד 12.30, הם לומדים תהילים, משניות, פרשת השבוע. הרב יוסף זוארץ נותן מדרשים. "אלה זקנים שקשה להם ללכת, אני עולה אליהם הביתה ומביא אותם על הידיים", אומר לטיף.

אחרי הצהריים לומדות שם בנות. ריקמה, ציור, תהילים. אחריהן הבנים. הלכות נטילת ידיים, משחקים. "יש גם פרסים", מספר אחד הילדים.

"היינו שלושה זרוקים", מספר שמעון שואשו, המדריך. "כולנו חזרנו בתשובה. הכל התחיל מהרצאה אחת שהלכתי לשמוע".

אחד מחניכיו הביא את כל משפחתו לסמינר שנערך באשקלון. "מאוד התחזקנו שם", הוא מספר בגאוות לרב לוי. "היום גם אבא כבר הולך עם ציצית, והאמא עם שביס".

זו אינה שטיפת מוח?

"כן", הם מאשרים בפשטות. "שטפו מהמוח שלנו את כל הלכלוך".

באותו מדגם מקרי השתתפו חמישה. בבחירות הקודמות שלושה מהם הצביעו לליכוד, אחר לתחיה ואחר למערך. ובבחירות הבאות? צחוק גדול. שוב השאלה המצחיקה הזו.

במה שראשי המועצות מודים בחצי פה, מודה בטאון ש"ס – "שורשים" – בכותרת בולטת: "משרד הפנים – מנוף לבניית עולם התורה". בכתבה, מאת א. בוסקילה, נכתב: "משרד הפנים בראשותו של הרב אריה דרעי הוא היום מכשיר, ישיר או עקיף, לבניית עולם התורה בארץ, אומרים לנו עסקנים ומנהלי מוסדות, והפעם דומה שאין בדבריהם כלל משום גוזמה".

ראיון חטוף במכונית, בדרך לכפר־סבא. בשבוע שעבר פרש הרב יאיר לוי מתפקידו כמזכיר ש"ס. הוא וחבריו תפשו את הפוטנציאל העצום הגלום ב"אל המעיין", ויאיר לוי ("תמיד הייתי מסורתי. התחרדתי") מתמסר רק לתנועה. יומו מתחיל ב־6.00 ומסתיים ב־2.00 לפנות־בוקר. נהגו הצמוד מסיע אותו בכבישי הארץ. הוא עורך ביקורי פתע בסניפים. נוחת עליהם ללא הודעה מוקדמת. בארגון יש משמעת ברזל. ההירכיה ברורה מאוד. אין פרצות, אין עוררין על ההוראות הניתנות בנימוס, בקיצור ובאופן ברור. רוב העבודה מתנהלת מאחורי וילונות המכונית. בעוד ידו האחת אוחזת בשפופרת הטלפון, ידו השנייה מחזיקה במכשיר הקשר. השיחות אינן פוסקות אף לרגע. "כאן הרב אזרזר, כאן הרב פנחסי, עבור".

הרב לוי: "בתנועה שלנו גלום הפוטנציאל. אין ספק בכך. גם חברי ערים לזה".

פוטנציאל למה?

הרב לוי: "היום זוהי התנועה הגדולה במדינה. אני מרחיב את השורות יום־יום".

הופתעתם מההצלחה?

הרב לוי: "אף פעם לא הופתענו. אנחנו בוכים שהתחלנו רק עתה. איננו מספיקים לנצל את הפוטנציאל כולו. בכל יום שאני עובר – יש לנו עוד קולות".

ומה יקרה כשתנצלו את הפוטנציאל כולו?

הרב לוי: "תהיה הרבה תורה בעם ישראל".

אתם רוצים להפוך את מדינת ישראל למדינת הלכה?

הרב לוי: "ש"ס בשלטון תוכל להשפיע לטובת הציבור הדתי".

דוד גלאס: "זו דעתי האישית: עם ש"ס כלשון מאזניים – יהיה חוק שבת במדינת ישראל".

מה עם שירות צבאי?

הרב לוי: "רוב אנשי ש"ס משרתים בצבא".

אשאל אותך שאלה אישית, הרב לוי, מה יעשה חילוני כמוני, ועוד אשכנזי, במדינה חומייניסטית שתמאיס עלי את החיים?

הרב לוי: "לא הייתי אומר שאנחנו חומייניסטים. אנחנו רק רוצים להביא יותר ויותר אנשים שומרי מסורת תחת חסותנו. אין כפייה. דרכינו – דרכי נועם. אין ספק שצרכי החילוניים – בחלקם – יצטרכו להמשיך ולהתקיים".

אילו צרכים?

הרב לוי: "תסתכל, תסתכל קצת בנוף. תראה איזו שדרה יפה".

הנוף הוא כבר כפר־סבא. גן ילדים. הרב אזרזר, מנהל האיזור. חוזר בתשובה. מאשר שההורים משלמים תשלום סימלי. הילדים מברכים ברכת המזון. שתי גננות צעירות, פאות נכריות על ראשיהן, מאירות פנים. "בלעדינו הילדים האלה עלולים להגיע פעם לבית הסוהר", אומר הרב אזרזר. בקרוב יפתח בכפר־סבא עוד גן, הפעם בשכונת יוספטל.

הלאה. אנחנו ברעננה. יוחנן חיות, האחראי המקומי. לא, לא האיזורי. הרב אזרזר הוא האיזורי. "בבוקר יש לנו גן עם 28 ילדים", הוא מסביר. "מה מלמדים? קודם כל ידיעה על חגי ישראל. אחר הצהריים אנו עובדים בשלושה מוקדים. פה במרכז, בקרית שרת וברסקו. בנים לומדים טעמי המקרא כי שם זו שכונה תימנית. אחרי־כן יש להם משחקים, ידיעת החגים. הדת היא הציר, זה ברור. למה הם באים? מפה לאוזן זה עובר".

הרב אזרזר: "יש גם קצת שוחד לנוער, כיבוד, פרסים".

הרב לוי: "דברים קטנים, לא משהו מיוחד".

הרב חיות: "פרסים, תחרויות".

הגן שלו הוא הגן היחיד ברעננה המספק הסעות. "הציבור צמא לדבר השם", אומר הרב חיות. "הע...

יועץ־משפטי דוד גלאס (מימין) עם הרב לוי: "אני חושב שש"ס תקבל לפחות שבעה מנדטים".

לוי, מי צריך קולנוע?

הרב יאיר לוי, בן 33, יליד טבריה. חוזר בתשובה, או – יותר נכון – מתחרד ("אני בא מבית מסורתי").

היה רס"ן, מפקד מחנה, ומאוד מבליט זאת. נפצע במלחמת יום הכיפורים, והיום מתנדב לשרות מילואים. מאוד־מאוד מבליט זאת.

אחרי הצבא עבד כמנהל אדמיניסטרטיבי במלון "פלאזה" בטבריה. אחרי־כן חזר לצבא לחצי שנה ("בחצי התנדבות") ואז עבר לנהל את מחצבות עמק הירדן. התפנית בחיו באה כשעבר לבני־ברק, בעקבות אשתו. למד בישיבה כמה שנים והוסמך לרבנות ("זה לא משהו שמתגאים בו. זה דבר טבעי"). זמן מה ניהל ישיבה ספרדית בבני־ברק ואז הוקמה שם רשימה מקומית של ש"ס בשם ח"י. יאיר לוי הוצב במקום הרביעי ברשימה. ש"ס הוקמה ויאיר לוי נעשה המשנה למזכ"ל, אריה דרעי. כשהלה מונה כמנכ"ל משרד הפנים, נבחר יאיר לוי כמזכ"ל. היום, בגלל העומס ב"אל המעיין", פרש לוי מהמזכ"לות והרב יחזקאל אסחייק בא במקומו.

יאיר לוי פועל בדרכי נועם. כך הוא שב ומדגיש. ש"ס, הוא מבטיח, לא תסגור לחילונים בתי קולנוע. אולי היא תעשה להם מה שהוא עשה לבית הקולנוע היחיד באופקים. הוא פשוט שכר אותו והפכו לישיבה. היום אין באופקים בית קולנוע. עיירה עם כל־כך הרבה מובטלים צריכה קולנוע? ישיבה היא צריכה.

אריה, בחורף

אריה דולצין על אריק שרון שמנגן בכינור, על יהודים קטנטנים והמזל של משה רבנו, על עלית־דם, האסון הליברלי, והמיכתב בירוש מליגה ב'. פני הציונות מזווית הכורסה הפירחונית של מלון "המלך דויד". בקצה הסחרחרת של עסקני הקונגרס, בקצה הקריידה. אחרי הפרישה הכפויה מלשכת היו"ר, בין הטיפולים השבועיים בדיאליזה.

מאת מיכל קפרא
צילומים: שמואל רחמני

הכורסה הפירחונית השמנמנה שבתוכה שקוע אריה (לייבלה ליאון) דולצין, מעלה הגיגים כואבים למדי ביחס לטעמם של מעצבי הפנים במלון "המלך דויד" היוקרתי בירושלים. שלא לדבר על כסאות הפלסטיק הארומים ברקע שכאילו נחטפו בחשאי מפיצריה בכיכר אתרים. אבל למר דולצין (74) אין השגות על עיצוב הפנים של חדר 322.

זה החדר הקבוע שלך? אני שואלת, כבר מוכנה להיעלב בשמו של יו"ר ההסתדרות הציונית עד־השבוע, והציונות בכלל. "לא", עונה מר דולצין, "בכל פעם נותנים לי חדר אחר. אני יושב פה בקינג־דייויד מיום שנבחרתי להנהלה הציונית בשנת 1956".

הטלפון מצלצל. דולצין מבקש סליחה ועושה חשבונות מפלגתיים־פוליטיים עם הצד השני של השפופרת. חמישה מגרסים פנריים. "הבטחנו תמיכה", מרגיע דולצין את בן־שיחו.

כמה פוליטיקה. כשנבחר לתפקיד היושב־ראש ביקר בחריפות את הפוליטיזציה של התנועה הציונית. עכשיו היתה לנו הדגמה קטנה, שיעור קטן בפוליטיקה ציונית. איך שהקונגרסים רצים.

עוד שיעור ציוני אחד: בקונגרס הקודם התקשו המפלגות לבחור הנהלה. דולצין איים להתפטר וההנהלה נבחרה ממש לפני הנעילה, בארבע לפנות בוקר. במשך חצי שנה שקרו הכוחות הפוליטיים על איוש תפקידי ההנהלה, חצי שנה.

שבת בצהריים, יום לפני פתיחת הקונגרס הציוני השלושים ואחד. למטה בלובי מסתובב איזה אורח עם

(המשך בעמוד הבא)

אריה דולצין: "יש בהופעתו, נוסף על היופי ההוליבודי כמעט, מין רעננות. יש חן נעורים וקסם רב בפניו העגולים, בעיניו הפקחיות" (מתוך הספר "בשרות האומה" שיצא לכבודו).

(המשך מהעמוד הקודם)

כובע קאובוי. על כובע הקאובוי הענק יש ניילון נגד גשם. מתחת לכובע הזה מסתתרת כיפה גדולה. רק אינדיאני קטן חסר.

שיחת הטלפון הסתיימה. דולצין חוזר להיאבק בכורסה הפירתונית שמאיימת לחנוק גופים ציוניים. חיוך שרמנטי. חוסר פורמליות. מרואיין משופשף. אפילו הגבות לא נראות כל־כך עבות. בעשרות הראיונות שנתן במשך השנים תמיד סיפר שהוא אוהב לרקוד רומבה וסמבה, ואכן נדמה שאין דבר מתאים יותר מלתאר את מר דולצין מחולל רומבה בחדר הפירתוני הזה.

"מזלנו הגדול שהרצל לא הכיר את היהודים. לו היה מכיר אותם הוא לא היה מעז לחלום על הוצאתם מהגולה והקמת מדינה".

דולצין, איש עטור קונגרסים ותפקידי הנהלה. באחד נבחר כראש מחלקת העליה והקליטה. מאוחר יותר נטל את תפקיד הגיזבר לעשר שנים, ולבסוף הגיע ל"תפקיד הבכיר ביותר של העם היהודי" כפי שהוא מכנה אותו – יושב־ראש ההסתדרות הציונית. עכשיו הגיעה עת הפרישה. בעצם, לא ממש. כיום שני השבוע עמד להציג מועמדותו לתפקיד הנשיא שלא היה מאוייש מאז ימי הד"ר נחום גולדמן. בקול רם הוא קיווה שאם ייבחר, זה יהיה "אות הוקרה והכרה לפעילותי בתנועה הציונית". בקול נמוך יותר וכהקשר אחר הזכיר את פרשת הפיצויים לארנסט יפת שזרקה בתדמיתו האלגנטית בוץ שחור ודביק. די קשה היה להוריד אותו בכביסה. התפקיד הייצוגי של נשיא ההסתדרות הציונית, עושה רושם, אולי ילבין את הכתמים.

יש גם ספר לאות הוקרה, "בשירות האומה", חצי יובל לפועלו הציוני של אריה לייב דולצין. 500 עמודי נייר נטול עץ בהוצאת הספרייה הציונית. במאמר הפותח נכתב: "אם תשאלו אותו מי הוא הסופר האהוב עליו ביותר, ישיב ללא היסוס: תיאודור הרצל. הוא רואה בו ביטוי עליון ליצירה היהודית, והוא קורא בו וחוזר וקורא. כמה ציונים כאלה יש עוד בעולם?"

אז שאלתי מי הסופר האהוב עליו.

אחרי שתיקה ארוכה הוא אומר: "בשביס זינגר".

בשביס זינגר?

"בשביס זינגר".

נו מילא. "אני אגיד לך משהו על הרצל", הוא אומר אחר־כך. "מזלנו הגדול שהרצל לא הכיר את היהודים. לו היה מכיר אותם – הוא לא היה מעז לחלום על האפשרות של הוצאתם מהגולה והקמת מדינה. בכלל, יש דבר מעניין: שני האנשים שהוציאו את היהודים מהגולה – משה רבנו והרצל – בכלל לא הכירו יהודים. הם היו בני חוץ. ומזלנו שלא הכירו אותם".

ואתה מכיר אותם?

"כן. בטח. זה עם קשה עורף. קשה מאוד. באופי שלנו יש הרבה מוזכיום. זה עם גדול עם הרבה יהודים קטנים. חיים ויצמן אמר פעם ברגע של כעס: 'אנחנו עם קטן אבל מנוול'".

ואתה מסכים איתו?

"לא. אמרתי כבר – אנחנו עם גדול עם יהודים קטנטנים".

בספר המהודר שתיזת היהודים הקטנטנים לא מוזכרת בו, נשפכת כמות כלתי מבוטלת של הערצת האיש דולצין. למשל: "יש בהופעתו – נוסף על היופי החוליבודי כמעט – מין רעננות". או: "יש חן נעורים וקסם רב בכל הופעתו. במבנין העגולים, בעיניו הפקחיות". בספר גם מכנים אותו "סנה חדש". סנה ממק"י, לא השיח של משה רבנו שבוער באש ואיננו אוכל.

ספר כזה לא מביך אותך?

"לא אני כתבתי אותו. יש ראיונות איתי, אבל לא אני כתבתי".

קראת אותו?

"עברתי עליו".

קראת?

"עברתי".

???

"כן, קראתי. יש כמה דברים שחוזרים על עצמם".

בסקר קטן ובלתי־מחייב שעשיתי, איש מאלה שהחזיקו את הספר בידיהם לא הצליח לצלוח בשלמות את עשרות המאמרים וקטעי העתונות. אגב, דבריו של דולצין מודפסים באותיות גדולות יותר. אולי כדי להקל על בעלי הראייה הרופפת.

ביומו הראשון של הקונגרס הציוני, בראשית השבוע, עמדו לחלק לצירים כ־400 ספרים. שאר המהדורה תחולק לספריות או כמתנות. כשבבנייני האומה בירושלים נפתח הקונגרס, התקיים בבית לסין בתל־אביב ערב רוק ישראלי. מאות צברים הגיעו לשמוע מוזיקה צברית. בלוכי בקינג־דיוויד ניגן הפסנתרן את "כנר על הגג". תיירת אמריקנית עם קרינה רייגנית טופפה ברגלה לפי הקצב. אין טעם לשאול איפה מנגנים את הציונות האמיתית.

מה היית אומר לצבר שלא אכפת לו מהקונגרס־שמונגרס?

דולצין: "הייתי אומר לו – אתה לא יכול להישאר עם שלושה וחצי מיליון יהודים בארץ. צריך להגיע לעשרה מיליון. זה לטובתך. אתה תהיה יותר חזק כשהעם בארץ יהיה יותר גדול".

ואם הוא יגיד לך: מה אכפת לי? מי שרוצה – שיבוא. מי שלא רוצה – לא מעניין אותי?

"פעם היו בארץ כנענים. היום יש כאן ניאו־כנענים ששואלים: באמת, למה צריך את הסוכנות ואת ההסתדרות הציונית. הם טועים. הם לא מבינים שהנושא הציוני הוא יסוד היהדות. בשבילי המדינה היא לא מטרה בפני עצמה, אלא מכשיר לאיסוף העם היהודי כולו בארץ. ואני יודע שיש בארץ ויכוח גדול. אנחנו העם היחידי בעולם שיש לו לא רק ביטוי אלא גם מושג – שנאת חינם. זה פטנט יהודי מימי קדם. אבל יש גם אהבת ישראל ואהבת ארץ־ישראל, שלה אני קורא אהבת חינם, וזה הביטוי של הציונות. בן־גוריון אמר שהתנועה הציונית היתה פיגום ועכשיו צריך לפרק אותו. אין ספק שבן־גוריון היה איש גדול, אבל כגדולתו כך גודל טעותו. הוא האשם בכך שהציונות נכנסה למרכאות".

אז גם בארץ יש לא־ציונים?

"בטח. הניאו־כנענים".

ומי שרק תורם כסף למדינה לא עושה מעשה ציוני?

"יש לי מה להגיד על הכינוי 'דולצין ויטה'. לו השם שלי היה רבינוביץ לא היו אומרים את זה. ככה זה. משחק מלים".

"לא, הוא עושה מעשה יהודי. היום יש קצת טישטוש. מנהיגות הסוכנות למשל ולה שותפים ראשי המגביות מחו"ל, קיבלה החלטה שהם ציוניים".

והם לא ציוניים?

"אני מקבל את זה. כל אחד שרוצה לומר שהוא ציוני, אין לי התנגדות".

רגע, אז מה זה ציוני?

"מי שמאמין וחותר לכך שכל העם היהודי יתקבץ במדינת היהודים, והוא עצמו שואף לכך".

עולה לארץ או שואף לעלות?

"שואף מספיק".

דולצין עלה ארצה ממקסיקו בנובמבר 1956. כתו מנישואיו הראשונים חיה במקסיקו עם משפחתה. ישראל רחוקה־רחוקה. "היא היתה שמאלנית", הוא אומר, "קיבלה מילגה ולמדה ארבע שנים במוסקווה. כיום היא בשנת שבתון בספרד".

שלושים ואחת שנה לאחר האקט הציוני של העלייה, מתרווח דולצין בכורסה הפירתונית ההיא במלון הירושלמי המפואר, לבוש היטב ומחייך. כשדולצין מחייך, העיניים נעשות קטנות קטנות והגבות גדלות בבת־אחת. "תמיד אהבתי להתלבש. זו זכותי", הוא מדבר בנחת אל התקשורת. הרבה פעמים כינו אותו דולצין ויטה.

מה אתה אומר על הכינוי?

"יש לי מה להגיד. לו השם שלי היה רבינוביץ לא היו אומרים את זה. ככה זה. משחק מלים".

לא למשחק המלים התכוונתי.

הוא נאנח. "מה רוצים, שאני לא אסע בעולם? שאני לא אשן במלונות? אני מקבל במלון שרים ועיתונאים. אני חייב לעשות את זה. אני בשום אופן לא יושב במלון יותר מפואר מאלה שיושבים בהם שרי הממשלה. מה אני אגיד לך, יש במדינה הרבה קינאה".

15 פעם היה בברזיל ואף פעם לא בקרנוואל. "כל פעם אני אומר בפעם הבאה, ולא יוצא".

נו, אז מה יש לקנא?

"יושב־ראש ההסתדרות הציונית" זה תפקיד חשוב שגורר כיבודים רבים. דולצין למשל הוא גם יושב־ראש הנהלת הרכוש של התזמורת הפילהרמונית. יש דבר כזה. "בהנהלה יושבים חמישה נציגים וביניהם גם נציג הממשלה. יום אחד", הוא מספר, "הייתי בקבלת פנים בשגרירות הצרפתית. פתאום ניגש אלי אריק שרון ואומר לי: ליאון, מחר אני בא אליך לישיבה. אמרתי לו – מה זה? ואריק אמר לי שהוא ביקש להיות נציג הממשלה בהנהלת הרכוש של התזמורת. למחרת הוא בא לישיבה והיה מאוד אריב. את ידעת שהוא מנגן בכינור? כן, כן, בכינור".

שמעת אותו מנגן?

"לא אף פעם", צוחק דולצין, "אבל תמיד הוא בא לקונצרטים. תמיד אני רואה אותו".

"את ידעת שאריק שרון מנגן בכינור? כן, בכינור! לא שמעתי אותו אף פעם, אבל תמיד הוא בא לקונצרטים".

החביבות הזו די טריה. כששרון רצה להיבחר לראש מחלקת העלייה והקליטה של הסוכנות, סרב דולצין בתקיפות. "ראש הממשלה יצחק שמיר הזמין אותי ושאל למה אני מתנגד לאריק שרון. אז אמרתי לו שאני מתנגד מאותה סיבה שאתה, אדוני ראש הממשלה, רוצה להוציא אותו מהממשלה. והוא חייך". דולצין די מרוצה מהבדיחה הזו.

דולצין היה מראשי המפלגה הליברלית שהצטרפה לליכוד, ואף כיהן כשר בממשלת הליכוד הלאומי בראשות גולדה מאיר.

אתה ליברלי?

"אני ליברלי במובן האמיתי. אני סובלני וסבלני, אוהב את הזולת, אוהב להתווכח עם אנשים שמנוגדים לי, לא אוהב יס־מנים. אנשים מסביבי חופשיים להגיד לי כל מה שעולה על דעתם. המושג האמיתי של ליברליזם זה 'לחיות ולתת לחיות'. זו גם השיטה שמדריכה אותי".

השקפת החיים הליברלית שהודפסה כבר פעמים רבות בעיתונות מתחלקת על לשונו של דולצין בקלילות. אחת הפעמים שאמר זאת גררה מכתב למערכת עיתון. וכך כתב העתונאי אהרון אבן־חן: "בשנת 1978, כשהוצאתי את מבחר מאמריו של זאב בן אבי בספר 'חלומות ומלחמות', החלטנו להגיש את אחד העותקים הראשונים ליו"ר ההסתדרות הציונית. הפגישה עם מר דולצין תואמה כמובן מראש. כשנכנסנו לחדרו בשעה היעודה והספר בידנו, נדהמנו לראות את מר דולצין קם משולחנו מרוגז וצועד לקראתנו. 'זה בלתי אפשרי' קרא בקול, בעודו הודף אותנו לעבר הפתח. ניסינו להסביר כי הפגישה עמו תואמה מראש עם המזכירה, אך הוא לא אבה לשמוע. יצאנו נזופים, ואת הספר השארנו על שולחנה של המזכירה".

אתה פוליטיקאי?

"לא הייתי מגדיר זאת כך. אני איש ציבור. אף פעם לא נמשכתי לכנסת, למרות שכיהנתי כשר בלי תיק. לאחר תשעה חודשים פרשנו מהממשלה. אני הייתי נגד הפרישה ועמדתי במאבק מול בגין. הפסדנו אז בשלושה קולות בלבד. הציעו לנו להישאר בממשלה, בלי חרות, אבל אני אמרתי: ביחד נכנסנו, ביחד נצא".

מה נותן יותר עוצמה, תפקיד של שר בממשלה או תפקיד יו"ר ההסתדרות הציונית?

"אין ספק שהתפקיד בהסתדרות היהודית הוא בעל עוצמה גדולה יותר".

כשאני מנסה לברר את מהות העוצמה הוא מתחמק באלגנטיות, לא רוצה לענות. אולי איש ציבור, אבל גם פוליטיקאי משופשף.

מאוחר יותר עזב את המפלגה הליברלית והצטרף למרכז הליברלי החדש. זה, כזכור, לא האריך לנשום את אוויר העולם, אבל דולצין לא חזר למפלגת האם. "נשארתי ליברל בלתי מפלגתי", הוא מכריז בנימת אושר קלה. "כאשר ראש הממשלה שמיר שאל אותי איך אני מגדיר את עצמי, אמרתי לו: יש במדינה שני מחנות. האחד מכנה את עצמו סוציאליסטי, והשני מכנה את עצמו לאומי. אני שייך למחנה הלאומי. ואז הוא אמר, אהה, יפה".

לאומי לאומי, אבל על "חרות" ירמוז שהיא מפלגה פופוליסטית מדי לטעמו.

וגם על הליברלים אין לו מלים טובות. "מפלגה אומללה ביותר", אומר דולצין. "איזו שנאה תהומית יש שם. אני שמח שאני רחוק מזה. יחד עם זה יזמתי את מועמדות מודעי מטעם הליכוד לתפקיד היושב־ראש [של ההסתדרות הציונית]. אבל הוא העמיד תנאי להמשיך בכהונתו כשר, וזה בלתי אפשרי. כשפניתי לגדעון פת, מודעי תמך בו. עכשיו הוא יוצא נגדו. מה שקורה שם מחייב פסיכיאטר. כשהייתי במפלגה, היו ספיר וארליך ורימלט, ואילו חברי הכנסת של היום היו ליגה ב'. עכשיו הם ליגה א'. מה שקורה שם זה אסון למפלגה הליברלית".

ואחרי ה"אסון" הוא תומך במועמדים מ"ליגה ב'" לרשת אותו, קרוב לוודאי מפני שכל אחד מהם הולם את התכונות שמחייב התפקיד הרם: "קודם כל עליו להאמין בנושא הציוני ועליו לפעול למען אחדות העם היהודי כאשר מדינת ישראל היא נשמתו ומרכזו. עליו להיות מלא כאהבת חינם – הלא היא אהבת ישראל ואהבת ארץ ישראל. האמונה חשובה. זו עבודה שמחייבת לפעמים שמונה־עשרה שעות ביממה, וכמובן שיש צורך בכושר ניהול ואירגון. וצריך לבקר בקהילות יהודיות בחו"ל. אני למשל, עשרים אחוז מהשנה הייתי מבקר בחו"ל, וגם זו עבודה קשה".

ומה עוד?

"זה הכל".

דולצין בסלון ביתו: "ביפאן שוטר אנס בחורה ולכן שר הפנים התפטר! את מתארת לך אצלנו דבר כזה?"

בחצי השנה האחרונה יצא מהארץ רק פעם אחת. הוא התחיל לסבול מאי־ספיקת כליות ונאלץ להתאשפז פעמיים בשבוע לטיפול בדיאליזה. הפעם האחרונה שנסע לניו־יורק היתה כרוכה בתיאומים עם בית־חולים שם. צרות באות בצרורות. זה נחת עליו יחד עם פרשת החמישה־מיליון־דולר שהעניק בנק לאומי לארנסט יפת כפיצויי פרישה. פתאום נתגלה שדולצין הוא גם נגיד "אוצר התיישבות היהודים", עוד לוויין סוכנותי, ובתוקף תפקידו מחזיק גם בכהונה החשובה והאחראית של נגיד הבנק. כאשר התפוצצה הפרשה בתיקשורת, דולצין זעק־צווח־נאק: "לא ידעתי". ראשי המגביות, בעיקר היהודים האמריקנים "בעלי המאה" בהנהלת הסוכנות, לא סלחו לו על הבורות. לא הבינו מה זה "תפקיד ייצוגי", כפי שניסה להגדיר את עצמו בפרשה הזאת. בתמימותם חשבו שנגיד צריך לדעת מה מתרחש בבנק הנתון לממשלתו. הם תבעו מסקנות נוסח אמריקה. הוא נאלץ להסכים שזו הקדנציה האחרונה שלו.

היום דולצין אומר שוב: "אמרתי 'לא ידעתי' ולא יכולתי לדעת. לו יכולתי לדעת, הייתי רואה עצמי כאחראי. אבל לא יכולתי. זו היתה עלילת דם. עלילת דם".

"גם למדינה היתה תדמית רעה, אז מה? ביטלו אותה? הביורוקרטיה בסוכנות היא חלק מהביורוקרטיה של כל המדינה".

תקופה קשה?

"תקופה לא נעימה, אבל בסך־הכל קיבלתי עידוד מכל העולם".

בקומה השלישית של קינג־דיוויד יש לו דעה נחרצת מאוד על אחריות מיניסטריאלית נוסח ישראל. "ברור שאני בעדה", הוא אומר, "אבל בארץ אין אחריות מיניסטריאלית. לפני שמונה שנים הייתי ביפן בזמן שערוריה ציבורית שקרתה שם. סיפרו לי ששוטר אנס בחורה ולכן שר הפנים התפטר עוברה. נו, את מתארת לך אצלנו דבר כזה? בלונדון, למשל, שר אוצר הדליף פעם נתון מהתקציב לפני שהגיש אותו לפרלמנט, ולכן הוא התפטר. אצלנו זה לא קיים, כי רובנו הגענו ממזרח אירופה ומארצות האיסלם, שלא היה נהוג שם דבר כזה".

גם את סבכי הביורוקרטיה המקומית הוא מייחס לתאוריה הזאת: "היהודים הגיעו לארץ מעולם שהביורוקרטיה שלטה בו. הם חלק ממנו, ולכן זה עוד קיים במדינה".

אתה נגד ביורוקרטיה?

"בהחלט".

(המשך בעמוד 38)

הקליפּאים

זה מתחיל ברקדן כושי משתולל מתחת למשקפי ניאון ענקיים, צהובים. אחריו איש עומד על הידיים. עיניים בקלוז־אפ. ידיים מוחאות כף. ישבן מושלם בתוך שמלה סגולה. שפתיים עם ליפסטיק כתום. ואז, סוף־סוף, גם ויטני יוסטון. השיר זה הצד המשני ב"קליפ" – סרטון הטלוויזיה – שאמור לקדם את מכירות תקליטיה. אמנות מטורפת ותעשיה גורפת מיליונים. אחריה, הבידור זה כבר לא מה שהיה. מ"עד פופ" ועד בכלל. רק אצלנו מקטרים.

מאת יאיר לפיד

קליפאים מדונה ולהקתה (למעלה), ג'ורג' הריסון (מימין), ויטני יוסטון ודני קנדרסמן: במקום ויא־דולורווה מתפתלת בין הופעות במועדוני לילה והקלטות נסיוניות.

נקודת המוצא היא בבניין קטן עם שם גדול: ארמון אלכסנדרה בלונדון. שתי קומות בני־ויות בסגנון טיודור, מחולקות לחדרים גדולים. מאחד החדרים האלה, ב־2 לנובמבר 1935, שודר שידור הטלוויזיה הציבורי הראשון. במקרה – וסביר יותר שלא במקרה – זה היה שירה "קרני אור קסומות" בביצועה של ארל דיקסון. היא לבשה שמלה לבנה, ארוכה, מכופתרת עד הצוואר, שיערה אסוף על העורף, בפקעת נוקשה. מולה היה מקרופון גדול, מתכתי, והיא נתבקשה שלא לזוז בזמן שהיא שרה כדי שלא תעלם מתוך המסך הצר. השיר, אגב, נמשך קצת פחות מארבע דקות, והיה בהחלט לא רע.

41 שנים מאוחר יותר, ב־86', התאספה קבוצת מקצועני טלוויזיה משופשפים להקליט את השיר "אני רוצה לרקוד" של ויטני יוסטון. זה התחיל בצילום של רקדן כושי משתולל מתחת למשקפי ניאון עקיים, צהובים. אחריו איש עומד על הידיים. עיניים בקלוז־אפ. שוב הרקדן והמשקפיים. ידיים מוחאות כף. ישבן (מושלם) בתוך שמלה סגולה. שפתיים עם ליפסטיק כתום. רקדן, הפעם לבן, מתחת למשקפיים. ואז, סוף־סוף, ויטני יוסטון בשמלה קצרצרה, סגולה (הישבן, מתברר, היה שלה). בהמשך היא הופיעה בשמלה אדומה עם שרוול אחד, בבגד־גוף שמעליו שמלת בלט בבורדו, בשמלה אלגנטית, שחורה, ללא כתפיות, במעיל עור ומגפיים, בחליפת פסים שחור־לבן, בג'קט ג'ינס וחצאית קצרצרה עם סרט בו' בשיער. היא גם רקדה כל הזמן. השיר, אגב, נמשך קצת פחות מארבע דקות והיה בהחלט לא רע.

בחירת הוידיאו־קליפ של יוסטון, כמייצג התקופה, היא מקרית לחלוטין. יש קליפים רעים יותר, יש טובים. חודשיים של שביתת הטלוויזיה חשפה אותנו לכולם, כל יום. אפשר לדבר על הצד האמנותי של העסק עד זוב פילם, אבל בסופו של דבר שם המשחק הוא (ניחוש אחד) כסף (נכון). חברות התקליטים הן שממנות את הקליפים. אם הן ימצאו מחר מקדם־מכירות מתוחכם יותר, תגווע עוד אחת מאמנויות השוליים של המאה העשרים. בשלוש וחצי דקות אתה צריך למכור ומה, להקה, מוסיקה, מלים. המחיר יכול לנוע בין 1.8 מליון דולר (מייקל ג'קסון) לאלף דולר (משינה). ג'קסון יכול לקחת כבמאי את מרטין סקורסזה, כי הוא מוכר מליוני תקליטים. "משינה" הרשו לעצמם את רפי בוקאי, כי הוא חבר של יובל בנאי.

יש זיוף לא קטן בנסיון לטעון שמדובר באמנות חדשה. הדיבורים על "אמנות חדשה המשלבת את כל האלמנטים האמנותיים המובילים: סיפור, אלמנט ויזואלי, מחול ומוסיקה" הם קישקוש אחד גדול, אפילו במושגים של תעשיית הקישקושים. עד לפני כמה שנים היה הרוב המכריע של הקליפים מצולם בהופעות חיות, כשפס־הקול נעלם לעתים בצריחות הקהל והזמר מזיע על המסך.

בתחילת העשור הנוכחי נפתחה בארה"ב רשת ה־MTV המשדרת קליפים 24 שעות ביממה. אחרי מעט מאוד זמן גילו מפיצי התקליטים שיש קשר ישיר בין מספר הפעמים שהוזמר

(המשך בעמוד 19)

הקליפאים

אצלנו, התעשייה המקומית מנפקת אילתורים. במשך יומיים קיפצה קורין אלאל באוניברסיטת ת"א על שולחנות ביליארד, כשאחד משיריה משמש כפרויקט גמר לסטודנטים במגמה לקולנוע.

קליפאים דני סנדרסון והבמאי מוטי קירשנבאום על בימת הצילומים: עושים בשביל ההנאה, לא מסיבות כספיות.

...ך מעמוד 17)

...ה' מופיע ברשת, לבין מספר התקליטים שהוא ... מנהלי ה־MTV, רובם בשנות ה־20 לחייהם, ... איכות צילום וסאונד בתמורה לזמן שידור. ... מצידם, לא רצו שהמעריצים יראו אותם בלי ...שת תגיד להם שהם נראים נ־פ־ל־א.

השילוב הזה, של כסף ואגו־מאניאקיות, יצר את ... המודרני. מי שאחראי לו יותר מכל הוא מייקל ... (הרבה מאוד כסף וגם אגו לא קטן). מיד עם ... ה־MTV הוא הקליט את הוידיאו "מותחן". ..., כאמור, היתה 1.8 מליון וכולם אמרו, לא ... הראשונה, שג'קסון משוגע. כשהאלבום נהפך ... התקליט הנמכר ביותר בהיסטוריה של ארה"ב, ... מיד רצו גם כן להיות משוגעים. ההמשך – בין ...היסטוריה ובערוץ 2.

...יש היום דור שלם של מוסיקאים שבמקום ...לוויזיה מתפתלת בין הופעות במועדוני לילה, ... למשרדי מפיקים, הקלטות נסיוניות וכל שאר ...אן, פשוט עשו קליפ אחד טוב – וגמרנו. מרק ..., סולן להקת "דייר סטרייטס", אפילו כתב על ... ששורותיו הראשונות אומרות: "תסתכל על ...ים האלה/ זו הדרך שלהם להצליח/ לנגן גיטרה ...MT/ הם לא עובדים/ זו הדרך שלהם להצליח/ ...של כלום ותתיכות חופשי". (לא רק התתיכות ... גם התרגום).

...ישראל, כידוע, המצב שונה במקצת. מי שרוצה ... צריך, עדיין, לנסוע להופיע במתנ"סים נידחים ... בהם הקהל מורכב משישה צופים ששניים ... ראש העיר. הבעייה אינה בקוצר הראות של ... התקליטים, אלא בזמן השידור המוגבל שמוקצב ...ית.

... הוכח שוידיאו קליפים אפקטיביים מבחינה ...", אומר אריה ברק, מנהל השיווק של חברת ..." "דפנה ארמוני, למשל, כמעט לא מכרה ... עד שלא יצאו שני הקליפים שלה לטלוויזיה, ... מכירות שהגיע בסופו של דבר ל־35,000 ... הבעיה היא שיש בטלוויזיה שלנו בסך הכל ... לשידור מוסיקה בשבוע, ב'עד פופ'. חבל לנו ... כסף בקליפ שיראו אותו פעם אחת וזהו". ... התקליטים האחרות הגישה דומה. הרבה יותר קל וזול להקליט זמר בזמן הופעה, מאשר לבנות סביבו סט קולנועי שלם.

"אני לא מאמין גדול בקליפים", אומר יאיר ניצני, מנכ"ל "הד ארצי". "אתה משקיע הרבה כסף ובסוף לא רק שהקליפ משודר פעם אחת והולך למחסן, אלא גם לפני שהוא גומר להתנגן מופיע על המסך הפרצוף של ענת דולב שנפרדת מהצופים על חשבון שליש מההשקעה שלי". הערוץ השני, למרות שיש בו זמן שידור רחב יחסית לקליפים, לא שינה הרבה. ברק: "זה לא MTV וגם לא ה־MUSICAL BOX הבריטי. שם יש שדרנים צעירים עם שיער סגול שמוסיפים הרבה צבע, והם בעצם מי שעושים את כל העסק. בערוץ שניים משדרים פשוט אוסף של שירים מוכרים. זה מוכר מדי בשביל לתפוס".

התוצאה, באופן טבעי, ניכרת קודם כל בתקציבים. המחיר לקליפ מקומי נע בין אלפיים לארבעת אלפים דולר. הקליפ היקר ביותר שנעשה עד היום בישראל הוא "הדורה והדור" של דני סנדרסון, בבימויו של מוטי קירשנבאום. הוא עלה כ־10,000 דולר וכדי להרים את הסכום הזה נאלצה חברת התקליטים לגייס לעזרתה את יהודה טלית, אמרגנו של סנדרסון.

לשם השוואה, סרטון פרסומת ממוצע שאורכו כשליש מן "הדורה והדור", עולה כ־30,000 דולר. "אנחנו עושים את זה בשביל ההנאה, לא מסיבות כספיות", אומר אייל גפן, בעל חברת "מגוון", המפיקה את רוב הקליפים הנעשים בישראל. "את הקליפ הראשון שלנו, 'תרקוד' של שלמה ארצי, עשינו פשוט בחינם. היום אנחנו עובדים במחיר העלות. אחרי הכל, רוב האנשים הם ידידים שלנו". את הכסף ב"מגוון" עושים מפרסומת, שיווק, סרטוני תדמית. מקליפים לא.

כמו בתחומים אחרים, גם כאן מנפקת התעשייה המקומית אילתורים בתגובה למצוקה הכספית. קורין אלאל, לדוגמה, קיפצה על שולחנות ביליארד באוניברסיטת תל־אביב במשך יומיים כשאחד משירי תקליטה האחרון משמש כפרוייקט־גמר לסטודנטים במגמה לקולנוע. התמורה היחידה שביקשה – שאם התוצאה תהיה טובה, היא תשמש לה כקליפ.

רפי בוקאי ("אוואנטי פופולו") שביים את הקליפ של השיר "מדברים עליך" של להקת משינה, עבד בעיקר עם מצלמות סופר 8 ביתיות ועם מסרטות וידיאו שלווה מחברים: "היה לנו צלם, יואב קוש. חוץ מזה אני צילמתי, המפיקה צילמה, העורך צילם וגם לקחתי כל מני 'שוטים' שחבר שלי צילם בתקופה שהיינו סטודנטים. גם מחלקת הוידיאו של גולן־גלובוס עזרה לנו. הדבר היחיד שלקחנו מהארכיון היה צילום של תומייני. נכון שהעלות מגבילה, אבל יש לזה גם צד טוב. לפעמים, כשכל האמצעים עומדים לרשותך, הביטוי האישי הולך לאיבוד. לא הבאנו בחשבון את העובדה שזה צריך לקדם מכירות. בחרנו את השיר שהכי אהבנו, והיה לנו חשוב להיות שלמים עם מה שעשינו".

בוקאי אינו במאי הקולנוע היחיד ששלח מצלמתו בקליפים. ברשימה אפשר למצוא גם את רפי הדר ("כפפות") ואת עמוס גוטמן ("נגוע", "בר 51"). לא תמיד השילוב בין קולנוע לקליפ עובד.

יאיר ניצני: "בקליפ צריך קודם כל לשים לב לשיר. לקצב, להתפתחות המוסיקלית, לאימאג' של הזמר. לבמאי קולנוע זה קשה מאוד. הנטייה של במאים היא לביים. הם לא תמיד מצליחים להבין שזה בסך הכל מקדם שיווק". הזמרים, שבדרך כלל בוחרים לעצמם את הבמאי, התסריטאי ושאר הצוות, מעדיפים למצוא במאי שיתמקד בדבר החשוב ביותר מבחינתם – הפרצוף שלהם. התוצאה היא שהבמאים המועדפים באים דווקא מן הפרסום. הם רגילים למכור מוצר.

אחרי הקיצוצים, מה שנשאר רוב הזמן לצופה הישראלי היא וויטני יוסטון – במלים אחרות – הקליפים המיובאים. "הקליפ מגיע אלינו דרך חברות התקליטים בחו"ל. הוא עולה רק כמה מאות דולר, כולל משלוח, העתקה, קנייה וכל היתר", אומרת יעל אילין, היחצ"נית של "הד ארצי". "אחרי הכל החברות מעוניינות בדיוק כמונו שהקליפים ישודרו, כי יש להן אחוז ברווחים מהמכירות בארץ. אנחנו מזמינים רק מה שאנחנו בטוחים שישודר, על סמך הבטחה מ'עד פופ'. אם אנחנו יודעים על תוכנית מיוחדת שמתוכננת בטלוויזיה, אנחנו פונים ומביאים קליפ. ל'עד פופ' יש עדיפות על פני הערוץ השני. בזמן השביתה שמרנו בצד קליפים שלא רצינו לשרוף בטלוויזיה הכללית".

יאיר לפיד

יהונתן גפן

אף אחד לא עומד בשער

בבוקר שאחרי "ליל הגלשנים" מתגלה שוב הכישרון העיקרי שלנו, כישרון החקירה. מרוב שאנחנו חוקרים, כבר אין לנו זמן לשום דבר אחר. ועוד בטרם נקברו חללי האסון, אמר הרמטכ"ל ב"ערב חדש" שהשי"ן־גימ"ל אשם. טוב שיש טלוויזיה חינוכית, שמשדרת אחרי הצהרים ולא צריך לחכות עד לערב, או עד שהעובדים ישובו לעבודה. אפשר לחקור מייד, משפט שדה בשירות־חי, ולתלות את האשם על העץ הכי־גבוה. דרך אגב, עץ שמאור סביר עץ ארז.

ואם בארזים נפלה שלהבת, השי"ן־גימ"ל ישלם. אבל אם השי"ן־גימ"ל אשם – הרמטכ"ל צריך להתפטר, כי הוא המפקד של כל השי"ן־גימ"לים, וגם של כל שאר ראשי־התיבות. ואם הרמטכ"ל מתפטר, גם שר־הבטחון צריך להגיד שלום, לפני שתהיה מלחמה. אם שר־הבטחון מתפטר, גם ראש־הממשלה צריך להוריד ציור. אבל אף אחד לא רוצה לעזוב את הכסא שלו, והשי"ן־גימ"ל הוא היחידי שעומד, ולא בשער. אף אחד לא עומד בשער.

ובכלל, איך המחבלים, החיות־אדם הללו, מעיזים להילחם בחיילים, אחרי שברור לכולם שהם מתנכלים רק לנשים וטף, ובגלל זה יש להם שערות על הפנים ואסור להיפגש איתם, ומי שמדבר איתם הוא אויב העם עד מתי סלה. למרות הכאב והעלבון, הבה ונהיה הוגנים: הרי אם אחד משלנו היה עושה את זה להם, היו אומרים "זה אכבר גבר זה". אריק שרון ומאיר הר־ציון נכנסו לאגדות על הרבה פחות מרחיפה וכניסה נועזת של חייל בודד אל מחנה האויב. אבל אף אחד לא יודה בזה, אף אחד לא יגיד שגם הם אולי חיילים.

משום שנגד חיילים אפשר להילחם, ומי שאפשר להילחם נגדו, אפשר גם לכרות עמו ברית שלום. אבל מדובר באנשים שלא קיימים. רוחות רפאים אותם אפשר, במקרה הטוב, לבער, להשמיד. והם גרים בקינים, לא בבסיסים צבאיים. מדי פעם אנחנו יוצאים עם שחר, מבערים קן, משמידים תשתית. אבל ברור לכולם שמדובר בהדברה, בגירוש שדים, לא במלחמה, לא בקרב בין שני צדדים. אבל זאת מלחמה, וטוב נעשה אם נתחיל קודם כל להשתמש בטרמינולוגיה הנכונה, ולקרוא להם צבא ולוחמים, ולא לפנות לאופמיה ללשון בכל פיגוע, כדי להבין האם מדובר משקים או בחיות אדם. יש גבול למה שהלשון יכולה לסבול. אפילו "פיגוע", זו מלה שהמצאנו כדי להמנע ממלה "חדירה".

והרי אין ספק שמדובר בחיילים, צבא, עם פה ועם שריקים מלוכלכים יותר מצבאות אחרים, אבל צבא. חיילים עם מוטיווציה גבוהה מאוד, ואני לא אתפלא אם אפילו קראו את "אנשי פנפילוב". אבל אם הם קוראים את אותם ספרים כמו אנחנו, אולי קיימת הסכנה שהם גם נראים כמונו ומרגישים כמונו? עצם המחשבה הזאת מדירה שינה מעיני אדוני המלחמה, שלעיניהם השלום הוא אסון, והם לא עומדים בשער, הם ישנים בבור, מתכננים את המלחמה הבאה נגד הבר הזה שאין לו שם.

ובקשר למוטיווציה. גם המלה הזאת היא לא רק שלנו. אם מישהו היה מתייצב סוף־סוף בשער, הוא היה חושף את המוטיווציה שלהם בבהירות מרהימה. הוא היה חושש שצבא מתוחכם עם ראש קטן עומד לפעמים נבוכים מול שלושה חיילים עם שני נאבוטים וראש ... שעשרות להקים של מטוסי אפ־16 עם הטובים שבטייסים, אם הם אינם מבינים מדוע הם טסים ועל מה מתקיפים, הם לא יפילו חייל מסכן אחד, שתפס ברגע של מוטיווציה, כנפיים מסוג בי"ת, אבל ידע לאן הוא עף ועל מה הוא הולך למות. אבל אף אחד לא עומד בשער. כולם מסתובבים במחנה, בלי נשק, מחפשים אשמים. לא, אנחנו לא נדבר איתם, רק נקים טלוויזית כבלים לקרית־שמונה, כדי שידעו מתי אלה שאינם קיימים, מתכוונים לפגוע בנו. שנדע מתי להכנס למקלטים, אחרי שזה שהבטיח "כאן לא תיפול אף קטיושה" מתחבא להם כבר שנים, הכי עמוק שאפשר. "הוא עוד במקלט", כמו שאומרים הגששים. כמו בת־יענה בבגדי דגמ"ח ומוראל נמוך, אנחנו טומנים את ראשינו הקטנים במקלטים, ורק התחת עומד בשער.

אנחנו בכלל לא מבינים איך הם מעיזים לחיות, אחרי שאנחנו מלמדים בבתי־הספר שלנו שהם אינם. שהרי השמדנו את התשתית שלהם במלחמת לבנון. אז איך הם ישנם? מה, הם לא קוראים עתונים?

ושוב עלינו לצאת ולחסל את מי שכבר חיסלנו, והמחשבה המציקה היא: רק רגע – אם הם לא קיימים, אולי גם אנחנו לא קיימים, ואין כלום, רק שער ריק? לא, זה לא היה בן־אדם, רק ציפור מטורפת. או אולי כדאי שנכריז מלחמה על הציפורים, ואז סוף־סוף לפחות נדע נגד מי אנחנו?

אבל מי צריך ציפורים כשיש לנו את סוריה? מדינה עויינת כמו שצריך, שרק מחכה שנכניס לה, ורפול כבר מרביץ את פסוקת היום הנגרית שלו: "מה צריך להתעסק עם השוער, צריך להכות את בעל־הבית" ואם היה לו זמן להרוז, כהרגלו, אולי היה מרביץ: "לרדוף על הראש של בעל־הבית / עד שיצא לו מהאזניים שמן־זית". מי שלא מבין בשירה – רפול רוצה להיכנס בסוריה משום שסוריה היא בכל זאת מדינה עם ארץ, מדינה קיימת, ואפשר בהחלט להכניס לה ולכסח בה כהנה וכהנה; אבל אי־אפשר להילחם במי שאינו קיים, ואם ג'וק מסומם עף קצת, זה עוד לא סימן שהוא בן־אדם. ידוע שלמקקים יש כנפיים.

אם רק היה לנו מישהו, שם למעלה – איפה שחוקרים, מסיקים מסקנות, ומחליטים מי בעל־הבית ומי השוער – שהיה אומר "זה לא הסורים, תסלחו לי על הביטוי, אבל מדובר בחיילים פלשתינאים (צירוף מלים שבוודאי יגרום לרפול להקיא כאילו בלע ליטר שמן־זית ושני שרפרפים). אבל זאת האמת, מדובר בחיילים פלשתינאים שנלחמים נגד חיילים ישראלים, במעגל שאין יציאה ממנו, מעגל סגור שאין בו פתח לשלום, רק למלחמות נוספות, ואף אחד לא עומד בשער. כולם או חוקרים או במקלטים. וכל זאת, משום שאנחנו לא חושבים לפני זה, רק חוקרים אחרי זה. הוסקו מסקנות: בדק־בית יסודי, מונה אלוף בודק, מפקד חטיבת הנח"ל הועבר מתפקידו, הקמב"ץ שובץ בתפקיד אחר, נפתחו הליכים משמעתיים נגד השי"ן־גימ"ל, אולי גם יבטלו את להקת הנח"ל, והנחל ממשיך לזרום, אבל לאן?

הביצות חוזרות

סגן שר החקלאות, אברהם כץ־עוז, גילה לא מכבר, שעמק ילדותי, הידוע גם בכינויו העממי עמק־יזרעאל, חוזר להיות אזור ביצות. במשך כל ילדותי השנייה מחלוקת בנהלל, האכילו אותי בנאומי ביצות. סיפרו לי כמה סבא שלי עבד בפרך כדי לייבש את הביצות, ואם היו שם כמה ערבים, אז הם יבשו גם אותם. כל הפולקלור של חגיגות יסוד המושב מבוססות על קדחת ויתושים, וכיצד המייסדים, אנשי העליה השניה הנועזים, חלו במלריה, לקחו כדורי כינין, והפכו את עמק הבוץ המצחין לגן פורח. אז איך זה ששוב הולכות להיות שם ביצות? האם שוב עברו עלינו? או שמא כדורי הכינין הללו היו כדורי הזיות, ומי שבלע כדור נכנס לטריפ מרליק של הפרחה?

כשהכרתי את סבא שלי, הוא כבר היה חבר־כנסת לכל דבר, מטעם מפא"י, ואז הוא כבר לא נראה לי כלל כמייבש ביצות אלא כאחד שסתם מדרש בהן להנאתו. אבל נתתי לו הרבה כבוד, בגלל עברו הביצתי, עד שהכץ־עוז הזה גילה שהם אולי בעצם מרחו. אולי הם סתם כיסו הכל בדשא וקוטג'ים, ומתחת – הביצה נמשכת. ולך תתפוס עכשיו את אנשי העליה השניה שיהרסו את הקוטג'ים ואת מיכלאות תרנגולי ההודו שמכסות את רוב העמק, ויתחילו שוב הכל מהתחלה, כולל השיר "חושו אחים חושו" עם הוויברציות הבלתי־נשכחות של אברהם הרצפלד ז"ל.

כץ־עוז מרגיע את הציבור: "יש לנו מכונה נפלאה מהולנד, שפותחת את הקרקע, מניחים בה צינורות, ודרכם המים מפנים אל הואדיות". וזה די מרגיע שמכונה הולנדית יכולה להחליף את העליה השניה. גם אין לי ענין שיפתחו את הקרקע, כי או אולי פתאום נגלה שאין לנו שורשים, ואנחנו מרחפים בצדק.

כמו כן, אומר סגן שר החקלאות, מדובר רק בעשורית מאדמת הביצה המקורית, ויקח עוד קצת זמן עד שהעמק יחזור להיות שוב בוץ. אבל אני לא לוקח שום סיכון, ובפעם הבאה שאני נוסע לבקר את אמי בנהלל, אני עוצר בחדרה, נכנס לבית־מרקחת ודופק כמה כדורי כינין. רק שנהיה בריאים.

פנ"פ מתקדם

הם עדיין מאמינים בקופידון, אבל כבר יודעים שהחיצים אינם נמצאים במועדונים הממוסחרים של הפנויים־פנויות. הם התרגלו אולי להיות לבד, אבל לא מצליחים להתרגל לרעיון שאולי גם הלילה יהיו לבד, ואולי גם מחר. ככל שעובר הזמן קשה יותר לברוח מן המסקנה שאו שאתה לא בסדר, או שהחיים לא בסדר. אבל אם החיים לא בסדר, אולי זה סימן שאתה לא בסדר.

מאת סימה קדמון

צילומים: שמואל רחמני

אסא:
"תרבות הלילה סובבת סביב האלכוהול. צריך לשתות קצת כדי לא לראות כמה כולם 'לוזרים'. כמה אני 'לוזר'".

...לא אמרתי שאני מאושרת, אני מרגישה ...פספוס, שהפסדתי הרבה, שהלבד לא לגמרי נורמלי".

דפנה:
"אולי לא אסלח לעצמי אם לא אממש עצמי כאשה, כנקבה, אבל אני בטוחה שאהיה יותר מאושרת עם ילד ובעל".

...לעצמנו את החיים. ...אשה טובה, פיתה עם זיתים, צחוק".

בשעה שש אחרי המקלחת הם נכנסים למיטה עם העתונים. ובשמונה מתחילים הטלפונים. אבל בדרך־כלל, הם אומרים, זה נגמר ליד הטלוויזיה. "קליקה" תל־אביבית אחת של כמה גרושות, כמה גרושים ורווקות. אולי בעצם שתי קליקות, חם מתקנים, שני מעגלים, אחד של חנשים ואחד של הגברים, שיש ביניהם נקודות מפגש. בעיקר כשצריך לעזור לאחד מהם "לאסוף את הרסיסים", לקום שוב על הרגליים.

כל יום שישי בצהרים, ימינה מחוף הקאונטרי. אין שם לא אוהלים ולא ילדים שמעיפים חול לעיניים, והרעש היחידי הוא מהרדיו־טייפ המונח על שמיכה מתוחה ללא גרגר מיותר של חול. וכשהם ניכנסים הביתה לפנות ערב, יד אחת ממששת את כפתור ההפעלה של המזכירה האלקטרונית. השניה מחפשת, באיחור של שניות, את מתג החשמל.

הם מבקשים לא לשים עליהם תוויות כי, לדעתם, זהו הדבר המשותף היחידי ביניהם. התוויות. ובעצם, הם אומרים, יש לכל אחד מהם הצד האינדיווידואלי שלו. אבל לכולם יש מזכירות אלקטרוניות שעונות בקול קליל, עליז ועסוק שהם לא בבית, נא להשאיר הודעה, ומסיימות ב"צ'או" ו"ביי" שאומרים, אולי, משהו אחר. כמו: "הלוואי שתחכה לי הודעה כשאחזור הביתה בערב".

"אני מרגיש ששעון החול התהפך לצירו השני. לקראת גיל 40 אני מתחיל סוף־סוף להבין לאן אנחנו הולכים". רמי גרשון, 37, מורה לחינוך גופני בתיכון, מחנך כיתה ומדריך ירי. גרוש + ילדה.

"אף פעם לא אמרתי שאני מאושרת. אני מרגישה שאני פיספוס. שהפסדתי הרבה. אני לא עושה מה שהייתי צריכה לעשות. התחום האישי לא לגמרי בסדר. הלבד שלי לא לגמרי נורמלי". אורן (אורנה) ארגל, 34, מזכירת מנכ"ל, רווקה.

דפנה רתם, 32, סטודנטית לתואר שלישי בהנדסה גנטית, מדריכת סטודנטים במעבדות, גרושה בלי ילדים: "יש לי הרבה הרהורים. אני מאושרת עם מה שאני עושה, למרות שהחלק הכלכלי קשה לי. אולי לא אסלח לעצמי אם לא אממש את עצמי כאשה, כנקבה, אבל אני לא בטוחה שאהיה יותר מאושרת עם ילד, בעל ומשפחה".

כששלושתם יושבים על השטיח בדירתה השכורה של דפנה, עם פחיות בירה, בוטנים וקרואסונים שדפנה רצה להביא ברגע האחרון מהחנות מטול, הם מבקשים להדגיש שהם פנויים ופנויות רק במשמעות הנקיה של ההגדרה. הם לא משתייכים לכל מאות מועדוני הפנויים והפנויות הממוסחרים, הנפתחים ונסגרים בתדירות מבהילה, מבטיחים פעילויות אטרקטיביות וחברה מגוונת, והעיקר: שלא־תהיה־יותר־לבד.

"הם, מבקרי המועדונים, השלימו כבר עם הצורך להתאסף במטרה מוצהרת לפגוש אנשים", אומר רמי, "אבל אנחנו, (הקליקה שלנו) עוד מאמינים בקופידון, בהזדמנות. ביכולת שלנו ליצור קשרים חברתיים חמים, בלי המסגרת שתעשה את זה בשבילנו". אורן: "אנחנו כולנו נראים טוב. אני מרשה לעצמי להתחיל עם גברים. הם מתחילים איתי". דפנה: "ואני לא. אני מחכה שיתחילו אתי".

הם מדברים בפתיחות רבה, בכנות. על ה"כיף" שבחראת, על תכרויות, על ילדים, על מין. על להיות לבד. בעיקר על להיות לבד. יש, לדעתם, עוד עשרות חבורות כמוהם בתל־אביב, צעירים בשנות השלושים. כבר התחילו להתרגל לחיות לבד, אבל לא עם השלמה, לא מתוך בחירה. כמצב זמני. לרובם יש דירות שכורות, ללא שותף. מכונית קטנה, שתי דלתות. מקרר ריק. כלים בכיור. מגבת אחת תלוייה באמבטיה. מיטה (כפולה) לא מסודרת. הם ישנים באלכסון.

יש להם בעייה לפגוש אנשים חדשים. הם מסתובבים באותו מעגל. לפעמים מישהו מבחוץ חודר לתוך המעגל שלהם לתקופה קצרה. לפעמים הוא נשאר. דפנה: "מה שמפחיד אותי בחוגי הפנויים והפנויות המאורגנים, זה שאתה הולך לשם מתוך צורך מסויים, למטרה מסויימת. ליצור קשר שיערו הוא חתונה. קרה שנפגשתי עם מישהו שידעתי שהוא רוצה להתחתן, וזה מיד מיסמס את הקשר". אורן: "זה מרתיע מאוד כשאני יודעת שמישהו מאוד מחפש. ללכת למועדונים של פנויים ופנויות זה כמו ללכת לפגישה עיוורת עם בחור שברור לך שהוא מת להתחתן".

דפנה: "הכרתי בחור כזה. הוא לא אמר זאת במוצהר, אבל הבנתי מתוך הדברים. הוא הגיע בתחילת הערב עם טונות של דעות קדומות, ופתאום פגש מישהי שנראית בכלל לא רע, וגם לא טיפשה, וכל הפרות הקדושות האלה צנחו מתות אחת אחרי השנייה. אני הרגתי אותן. אם, למשל, הוא אמר שהוא לא אוהב בחורות שמעשנות, אז כל הערב עישנתי כמו מטורפת". אורן: "מישהו כזה הגיע גם אלי. התיישב אצלי במרפסת, ולאור היום התחיל לראיין אותי. מה אני אוהבת, מה אני שותה. והדיע לי כל מה שהוא אוהב או לא אוהב. הבן־אדם פשוט בא עם רשימה".

אבל רמי אומר: "אל תאמיני להן, הן מיתממות. הן שמעמידות את הגברים במבחן. הן מראיינות אותך כמו שבקורס טיים לא מראיינים. הן פותחות אותך לאורך ולרוחב ובאלכסון. ומהצד. נגמר הסיפור של תביא לי פרח ובוא ניסע על אופניים". אורן: "מתי הביאו לי פרח? מתי הציעו לי לנסוע על אופניים? את פוגשת מישהו, ובלילה השני את איתו במיטה, לא מצליחי למשוך את זה יותר". רמי: "הן קורעות אותנו

(המשך בעמוד הבא)

(המשך מהעמוד הקודם)

לחתיכות. אם אתה לא ברמה מסויימת מבחינת סטטוס חברתי וכלכלי, או לא מספיק אינטלקטואלי – אתה מסורס. בחור פשוט שגמר רק תיכון, נחמד, פתוח, שמוכן לתת, אם הוא לא אינטלקטואל או מנכ"ל, הוא אבוד". ושלושתם צוחקים, משאירים אותי מחוץ לבדיחה.

דפנה: "עם יד על הלב? זה נכון שכל אחד עובר אצלי מבחנים. אני לא יכולה לשבת עם מישהו פחות אינטליגנטי ממני. הוא צריך להוכיח שהוא עומד במבחן". אורן: "הייתי אומרת שהיום אני יודעת מה אני רוצה ועל מה אני מוכנה להתפשר. הקריטריונים הפיזיים תופסים היום מקום מישני. הוא לא צריך להיות אפולו. אבל אני ארתע מאדם שמן או מכוה שכוסס את הציפורניים". דפנה: "או אחד שהולך עם גופייה בלי שרוולים".

הם בעצם שתי קליקות נפרדות. הגברים הולכים ביחד לקונצרטים, לפעמים לגלוש, לשתות משהו. הנשים מדברות יום־יום בטלפון. לפחות פעם ביום. עושות ארוחות ערב משותפות, מספרות הכל. כשמישהי מהן נופלת, כולם באים לעזור. גם הגברים. יש כאלה שנשברות יותר.

דפנה: "את הפעמים שהייתי צריכה לאסוף את אורן אפשר לספור על כף היד. אבל הפעמים שהיא היתה צריכה לאסוף אותי..." אורן: "אני שונה מהם. אני תמיד הייתי לבד. מערכת היחסים הארוכה ביותר שהיתה לי היתה של שנה. הטבע שלי הוא להיות לבד.

רמי: "לפעמים בא לך לתת ולהעניק, ואין לך למי. אתה מרגיש תזמורת שלמה מנגנת לך בלב והאולם ריק לגמרי".

אולי בגלל זה גם קשה לי ליצור מערכות יחסים".

פעם אחת, רק אחת, הם הלכו ביחד למסיבה של פנויים ופנויות. מישהי לקחה אותם. דפנה: "כשהגענו לשם ביקשו את השמות שלנו. פחדתי מזה. לא רציתי שהשם שלי יירשם. לא היינו צריכים לשלם, אבל כל אחד הביא משהו". רמי: "הבאנו יין שלקחנו כתורה". דפנה: "היינו שם שלוש דקות בדיוק. זה פשוט לא התאים. החל מזה שהנתונים הפיזיים לא היו משכנעים. הם גם היו מבוגרים מאוד. והרגשתי שאני מרמה, כי לא באתי לבד, כי הייתי עם מישהו". רמי: "היה שם איזה טייפ נוראי. מישהו העביר קסטות כל הזמן. הגוליום היה כזה שקיינו בטוחים שהמשטרה ביקרה שם קודם. שקט נוראי".

דפנה רתם התחתנה כשהיתה בת 22. היתה נשואה "על הנייר" 9 שנים. במציאות 6. היא גרה בדירה שכורה ברמת־אביב ג' ויושבת בראשון לחודש על "אוברדרפט" של 1200 שקל. היא מקבלת מילגה של 950 שקל לחודש בעבור עבודת מחקר שהיא עושה, וסכום לא משמעותי בעבור הדרכת סטודנטים. עובדת קשה. עשר שעות ביום. היא מודה שלפעמים העבודה היא בריחה. אין לה דרישות או ציפיות, לא בתחום הכלכלי ולא בתחום החברתי, התתמודדות, לדבריה, צריכה להיות שלה. רמי: "אני השארתי הכל לאשה אחרי הגירושים. דירה ומכונית. הכל. אבל אם אתה מרוויח משכורת סבירה, אז אתה בהחלט חי בסדר. אני גולש, צולל באילת ונוסע לחו"ל פעם בשנה, מחליף מכונית פעם בשלוש שנים. מכונית קטנה. חי ככבוד".

החלק הטוב, יגידו כולם, היא התחושה של החרות. של חוסר האחריות. להחליט באמצע הלילה שיורדים לאילת, לרכוב על סוסים ביום שישי בבוקר ואחר־כך ללכת לים עם מטקות ובקבוקי מים גדולים. עד הערב. לא, הם אף־פעם לא רואים את "והריזה" ביום שישי בצהריים. ואת הקניות שהם עושים (לעתים רחוקות), הם עושים בלילה. לרמי היתה פעם מברשת שיניים במכונית. הוא לא ידע אף פעם איפה יגמור את הלילה. אורן: "ולי תמיד חסר מה שאני צריכה. העדשות, או הגלולות, או הבגדים של מחר".

"החרות המתוקה", אומר רמי. והוא הרי יודע, הוא היה גם בסרט האחר. וגם היום, אחת לשבועיים, הוא מארח את בתו, בת שמונה, לשישי־שבת. דפנה: "כשאנחנו יוצאים ביחד הילדים שלהם מפריעים. כל־כך הרבה רעש פתאום. על שפת הים הם כל הזמן רצים למים. ומעיפים חול. ותאכל ככר. אי־אפשר לשבת בשקט". רמי: "כאבא לילדה אני חולק עליכן". אורן: "אני מתה לעשות ילדים. מגיל 25 אני רוצה. אבל לא אעשה את זה לבד. זה לא יהיה אחראי כלפי הילד. בכל מקרה אני לא אעשה ילד בתנאים כאלה. העובדה שהגעתי לגיל כזה ואני לא נשואה זו אשמתי שלי". רמי: "את לא אשמה". אורן: "יש לי כנראה בעייה של יצירת קשר עם אנשים". רמי: "כולנו סיבכנו לעצמנו את החיים. אנשים הפסיקו להסתכל על השורה התחתונה. אנחנו צריכים לקרוא עוד פעם את 'זורבה היווני'. מה שצריך זה אשה טובה, פיתה עם זיתים, צחוק". דפנה: "היתה לך אשה טובה ואוכל". רמי: "צריך להתחתן בגיל 30 פלוס. לחכות. לחיות בשלים כמו יין טוב".

אורן: "חוץ מילדים אני לא מרגישה שהפסדתי משהו. זה רק הלחץ של הילדים". דפנה: "וההרגשות שלי לגבי ילדים הם אמביוולנטיים. לא נוח לי כרגע לחשוב על ילדים. הרי הייתי נשואה הרבה שנים ולא היו לי". רמי: "החרות היא מתוקה, אבל אני השארתי ילדה במקום אחר. ואני משתגע לפעמים. מטפס על הקירות. זה אומר לא לנשק יותר את הילד בלילה או לכסות אותו, לראות איך הוא גדל לידך. וזה כואב. זו צלקת. הגבר הכי קשוח בעולם יגיד לך שזה קשה".

הסביבה שלהם לא מפריעה לאורח החיים שלהם. הלחץ להתחתן עובד דווקא בגילים הצעירים. בגילים היותר מבוגרים, כבר לא איכפת. אורן: "אני מעולם לא הרגשתי לחץ. אולי פעם אחת היה לי מעין הבזק. כשנכנסתי הביתה, ואמא שלי שיחקה ברידג' עם חברות שלה. ופתאום חשבתי לעצמי, מה הן חושבות. כמה הן מרחמות על אמא שלי שבעלה מת מסרטן, והבן שלה נהרג, ויש לה בת אחת, בת 34, לא נשואה".

הם יושבים על השטיח, קרובים מאוד. נוגעים אחד בשני, מתחבקים, מניחים יד. צוחקים הרבה, לפעמים אולי קצת יותר ממה שמתבקש. כשאחד מהם מתוודה על חולשות, על פגמים, הם ממהרים לרכך, להסביר, לא לתת לו להיסחף בגלים של הגשנות, של

דפנה דהם (מימין), רמי גרשון ואורן (אורנה) ארבל: כשמישהו נופל, האחרים באים לעזור.

רחמים עצמיים, של אשם. הם כמו מפגינים, לא לי, לעצמם, את הביחד שלהם. את החברות. כאילו שבנגיעות, בחיבוקים, בצחוקים הם אומרים אחד לשני, תראה, תרגיש, אתה בכלל לא לבד, ואיזה כוח יש לנו כשאנחנו ביחד.

אבל הם מדברים על הלבד. רמי: "אתה רוצה לחלק את מה שיש לך במלוא העוצמה. לטוב ולרע. בא לך לתת ולהעניק ואין לך למי. אתה מרגיש תזמורת שלמה מנגנת לך בלב והאולם ריק לגמרי. כל הדברים הקטנים: להיכנס הביתה אחרי העבודה ואין לך עם מי לדבר. זה חרא שבחרא. וכשיש לך 40 חום ואין בסביבה כלב שיעשה לך כוס תה. ואתה עושה לעצמך תרמוס עם 6 כוסות כדי שלא תצטרך לקום. ובא לך לצעוק לפעמים, ואין לך על מי".

אורן: "וכל החוויות שאין לך עם מי להתחלק. להיות בשקיעה על שפת הים לבד. לראות רגעים יפים בלי אף אחד לידך". דפנה: "בתקופות מסויימות הייתי נכנסת למכונית, עולה על כביש תל־אביב – חיפה, ונוסעת ונוסעת. עד שהייתי מתעייפת וחוזרת הביתה. עכשיו אני בורחת לעבודה עד שאני מתמוטטת מעייפות". אורן: "אני קוראת". רמי: "אני שם חמישה קילו ברזל על הגב ורץ 10 ק"מ".

הם חשבו הרבה על השותף שהיו רוצים. דפנה: "לי יש קריטריון שנובע מהתנסות. אני מחפשת אמינות, יצירת קשר אמין. אני לא מסוגלת יותר שיגידו לי משהו ויתכוונו למשהו אחר". רמי: "בכל שנה אני מוצא את עצמי משנה קריטריונים. אני לא מתכחש לזה שאני מחפש אשה נאה. כזו שמושכת את העין. אבל מעבר לזה אני צריך שותף. מערכת יחסים בין גבר ואשה זו חברה בע"מ. כשנמאס לי וקשה לי, אני רוצה לזרוק את העגלה אליה. ואם בא לי להרגע, אני רוצה לשים עליה את הראש. יש מעט מאוד נשים שמבינות שגבר רוצה להיות שותף בע"מ. שהוא חלש. שיש לו חסרונות ופחדים שלפעמים הוא רוצה להפיל אותם על האשה". ורמי מאמין שמעט מאוד נשים מוכנות לחיות עם גברים מהסוג הזה.

אורן: "ללכת למועדונים של פנויים ופנויות זה כמו ללכת לפגישה עיוורת עם בחור שברור לך שהוא מת להתחתן".

דפנה: "ואני הייתי רוצה גבר שיבין שמותר לי לעבוד, ושיקשיב לי, שלא יאטום את האוזניים. שיקשיב גם לחוויות שאני עוברת בעבודה, גם אם אלו דברים מקצועיים שמציקים לי. עד עכשיו בתקשורת עם אנשים יש לי קצרים שנובעים מכך שאני קרייריסטית. זה פשוט מרתיע גברים. בחור אחד ששמע שאני מתעסקת בהנדסה גנטית אמר לי שאני ראש גדול, וזה לא בשבילו. והוא, אגב, היה פירסומאי".

אורן: "נורא חשוב לי חוש הומור. ושיאהב מוסיקה. מישהו שיהיה מעלי מבחינת האינטליגנציה. שיהווה אתגר". דפנה: "על זה כבר ויתרתי מזמן". אורן: "ושיתעסק בספורט. וקצת קוסמופוליטיות גם לא תזיק. עם קיבוצניק, למשל, זה לא יילך. וחשוב מאוד שהוא יהיה חבר. סקס יבוא אחר־כך. בבית אני אולד־פשן, אני לא מחפשת חלוקה, ואני לא אשת קריירה. אני אבין אוכל ואני אנקה". דפנה: "אני אלך לעבודה, ולא חשוב כמה אני ארוויח. הוא ילך לעבודה, ולא חשוב כמה הוא ירוויח. וכששנינו נגיע הביתה, יש חשבונות, וגראז', וחשמלאות, ולרחוץ כלים, ולהחליף חיתולים. ואת כל זה נעשה שווה בשווה".

ולפעמים הדברים נראים אחרת. כשמישהו חדש נכנס לתמונה, זה לשבת בעבודה וכל הזמן לחלום. זה לקנות למקרר הרבה יותר מהרגיל, זה להחליף יותר פעמים את המצעים. דפנה: "אני מעדיפה גרושים. ההתנסות של אלה שכבר היו נשואים היא של שיתוף

(המשך בעמוד 49)

47. אל מֵרוֹת הקדומה והר אביתר

מאת נילי פרידלנדר
צילמה: שי גינות
בשיתוף רשות שמורות הטבע

טיולים קודמים תיארנו את יסוד המעלה, בית דוברובין, שמורת החולה וראש פינה. הפעם טיול אל ההרים מעליהם, אל מֵרוֹת, ...עברי קדום שבו נמצא האוצר, ואל ...אביתר עם קברי הצדיקים שלו.

...זהות חיפשו החוקרים בגליל את ...של הישוב מרות, המציין את גבולו ...של הגליל, ויוסף בן־מתיתיהו בי־ ...אותו בימי המלחמה נגד הרומאים. ...שנת 1981 הגיע ד"ר צבי אילן, חו־ ...ארץ ישראל, לחורבת כפר מארוס ...בגליל העליון עד שנת 1948, ...שני עמודים מציצים מן הקר־ ...ועד 1987 נחפר המקום ונתגלו ...מלא היה ידוע קודם, בית ...ופסיפסים ובהם תיאורים של דוד ...אחרית הימים, שופרות ושבעת...

...הראשונה נחשפה בגליל העליון ...מערכות בור מים, וכן נחשף מקווה ...בשורת חדרים תת־קרקעיים ...כנראה כמערות מיסתור. אבל ...שהסעירה את הדמיון וטיפסה ...לעמודי החדשות בעתונים, ...בית הכנסת שנמצאה חצובה ...במחסן צמוד לאולם התפילה. כאן ...אוצר של 485 מטבעות, מהן 240 ...וזהב, עדות לעושרה הגדול של ...המטבעות הן מימי אלכסנדר יני־ ...סוף המאה ה־12. כנראה שבסוף ...ה־12 וראשית המאה ה־13 ניטש ...כמות, תוך השארת אוצרו.

מהקופה הנפלאה הזאת, אומר ד"ר צבי אילן, אנו למדים על הרמה הכלכלית של המתיישבים, שהתפרנסו מענפי חקלאות רגילים, וגם על התודעה הקהילתית שלהם, על נכונותם לתרום לגמילות חסדים, לפידיון שבויים ולחזקת ושיפוץ בית הכנסת ובית המדרש.

האוצרות הגדולים נמצאים כיום במוזיאון ישראל בירושלים, אבל הכפר הוא כאן, בגליל העליון, בין איילת השחר להר אביתר.

● **אל מרות:**

שלט כחול קטן מפנה אותנו אל מרות מכביש ראש פינה לכיוון מטולה. בעיקול הכביש פונים שמאלה לפני תל חצור, ולפני קיבוץ איילת השחר. עם השלט הכחול פונים מערבה לדרך עפר רחבה ועבירות לרכב פרטי שאורכה כארבעה קילומטרים. אם ירד גשם ויהיה קטע לא עביר, לחנות וללכת ברגל על הדרך, לפי השלטים.

נוסעים בשדות. עץ שיזף משמאל ומטעי אבוקדו מימין. מימין הר אילת ולפנינו הר ירוק ומצוקי, הר אביתר.

נגיעים למזלג דרכים. סטייה קלה מהדרך שמאלה לדרך עפר צרה ומבט על עמק קטן בתחתית הר כנען עם האורנים הירוקים והאנטנות בקו הרקיע. שני מעיינות: עין משב משמאל ועין כסף מימין. אחרי הגשמים יש שם טריטונים וסלמנדרות. לפנינו נחל חצור שעולה לכיוון ריחניה ועלמה, מולנו יוצא נחל דלתון שמטפס פנימה בכיוון דרום מערב.

פה מקנן עקב עיטי ובעבר קיננו פה גם עיט סלעים, עיט שחור ורחם. אנחנו נמצאים בליבו של שטח אש, שטח אימונים של צה"ל. בימי חול אסור להיכנס הנה ללא תיאום ואישור מהצבא. רק בשבתות לא יורים פה ואפשר להיכנס חופשי. מסתובבים וחוזרים באותה דרך. מבט אל הרי גולן, על קו הרקיע מימין לשמאל: תל פארס, תל יוספון, תל אבו נידה – הוא תל אביטל. התילים הגעשיים של הגולן.

חוזרים אל מולג הדרכים ופונים לדרך השנייה שממשיכה ישר מערבה, ולפנינו הר אביתר, ומימין הפסגה המחודדת של קרן נפתלי שבולטת מעל עמק החולה. ממשיכים עם השלטים הכחולים למרות. משמאל חניון בין עצי הזית, עם שולחנות וספסלים, ושם אפשר לפתוח את הצידניות. אין מים, ואת האשפה לא להשאיר כאן.

בתוך הרמה רואים את מרכז הישוב הקדום שנחפר בתוך האדמה. לשוטט כאן ולשים לב לבורות ולמחילות. בדרך אל מרות וממנה רואים צבאים וצביות שמרגישים כאן חופשי ולא בורחים מהמכוניות.

בנוסף לבית הכנסת ובית המדרש נחשפו כאן גם מערכת ביצור שכוללת חפיר חצוב גדול, חומה ומערכות מיסתור שייתכן וזמנן ימי בית שני. בנוסף לכך ניתגלו מקוה־טהרה, מאגר תת קרקעי גדול, בורות מים, אמה למאגר פתוח ממזרח ליישוב, דרכים עתיקות.

החפירה נעשתה מטעם אגף העתיקות, ולאתר אחראי יוסי סטפנסקי (טל. 06־931136). את החפירות ניהלו צבי אילן ועמנואל דמתי, ועבדו בהן חברי קיבוצים בגליל: כפר הנשיא, מחניים, גדות ואיילת השחר, ותלמידי בתי הספר "אורט" בחצור ו"עמק החולה" בכפר בלום. אנשי הקרן הקיימת לישראל בגליל עשו את החניון. משה גלילי, פקח רשות שמורות הטבע באיזור וחבר איילת השחר, סיפר לנו שכאן יחוג בנו את הבר מצוה שלו. מסורת חדשה בגליל העליון: בר מצוה בבית הכנסת העתיק של מרות.

● **אל הר אביתר:**

כדי להשלים את הטיול ולהגיע לפסגת הר אביתר, מומלץ לנסוע ברכב לכיוון צפת מצומת ראש פינה. מצפת להמשיך צפונה לצומת עין זיתים, ומשם להמשיך למושב דלתון. קחו מפת הגליל העליון. נוסעים בתוך מושב דלתון אל המטעים, ושם נוסעים בדרך עפר אל פסגת ההר לפי השלטים המובילים לקבר יהודה בן־תימא. כאן, מומלץ לחנות בדרך ולהמשיך ברגל, להליכה קצרה וקלה בשביל המוביל לקבר הצדיק בפיסגה. שם נפתח מבט אדיר אל הכנרת, הגולן והגליל העליון, ואפשר לראות ממבט הציפור את האיזור שטיילנו בו קודם, אל מרות.

● **רוכבים על סוסים:**

לא צריך נסיון ברכיבה כדי לעשות את הטיול למרות מאיילת השחר ברכיבה על סוס, במשך ארבע שעות, ואפשר גם לרכב לטיולים ארוכים יותר, ליום שלם, בנחל דישון ובנחל דלתון. מדריך מצוייד במכשיר קשר מלווה את הרוכבים. את טיולי הרכיבה צריך לתאם מראש עם בית ההארחה של איילת השחר בטלפון 932338־06. ואפשר כמובן גם לשלב את הסטיול בבילוי סופשבוע במקום.

חבל תפן: תיקונים

בטיול 45 לחבל תפן צריך לתקן את שעות הפתיחה של המוזיאון הפתוח בגני התעשיה. ימים א'־ה' 9־17. שבתות וחגים 10־17. סגור בימי שישי וערבי חגים.

לתקן את הכיוונים. כשיוצאים מדיר־אל־אסד לכביש עכו צפת: לכפר ורדא פונים ימינה ובצומת אחיהוד ימינה, צפונה לכיוון שלומי. לחיפה, צומת יגור וצומת יקנעם: פונים ימינה. לעין כמונים, צומת גלוני, לתל־אביב: פונים שמאלה.

צפון
בית הכנסת
מקווה
חחסן
גמה
גמה
חדר הלימוד
מקוה
בית המדרש
חצר
בור מים

...של בית־הכנסת במרות

البرنامج الاسبوعي

פעילות

עליסה בארץ נווה־שלום

נהג המונית חשב שהוא מסיע אותי לאי־השדים. אני חשבתי שזהו מסע לאחורי הקלעים של חזון אחרית הימים. נווה־שלום, על אדמת מנזר לטרון, הכפר השיתופי היהודי־ערבי הראשון בישראל. בסוף אותו יום, אחרי השאלות, התחרטו על שהזמינו אותי. נתבקשתי לעזוב, בגסות. דברים מוזרים קלטתי שם. פחדן של קבוצות שוליים מקופחות לובש מימדי חשדנות קיצונית מול זר שלא נוהג על־פי ציפיותיהם. מה באמת מתרחש בסדנאות ליצירת הבנה בין תלמידים יהודים לערבים שמארגן "בית־הספר לשלום" בכפר? ככל שמנעו ממני מידע שהובטח קודם, הלך המפעל והפך למין חור שחור אפוף סוד נורא.

מאת שרית פוקס צילומים: בני גלזר ויצחק אלהרד

היתה לו עין מרושעת, לנהג המונית שהסיע אותי לישוב היהודי־ערבי נווה־שלום. "ערבים ויהודים ביחד, האז ערבי, גם אם 40 שנה יהיה כקבר אל תאמיני לו שלא ייצא משם לבלוע אותך. אני הייתי בגדוד 50 ואני מכיר אותם מכל הכיוונים. טוב מאוד שתכתבי עליהם. תראי לאנשים סוף־סוף מה קורה במדינה הזאת".

הנהג חשב שהוא מסיע אותי לאי־השדים. אני חשבתי שאני נוסעת לאחורי הקלעים של חזון אחרית הימים. שם רעש מהומה וגיבוב, אך שם מכינים את הפרמיירה הכלל־ארצית למופע: וגר זאב עם כבש. כשגילה הנהג כי לא מאנשי שלומו אני, התחרד כעסו עלי ועליהם גם יחד, וכדי להוציא אותי מכלי מיהר לצרד ברעיון הטרנספר עוד לפני תום הכביש המוביל לנווה־שלום, על אדמת מנזר לטרון.

ועכשיו, אוי לבושה. בסוף אותו יום נתבקשתי לעזוב את נווה־שלום, בגסות. אם לא ממש גורשתי, נקבע שם באסיפה מהירה כי אני סוטה מסוכנת, ש"לא עושה את כל העניין מנקודת מבט נכונה, אלא מתוך גישה מוטעית". נהג המונית יצהל: אמרתי לך, לא? וכמוהו יחשבו כל מי ששוטמים את המחשבה על אורות חיים משותפים של ערבים ויהודים, מי שפוחדים מן השד הזה, בן־הכלאיים הבלתי ניתן לקיטלוג.

חשדם של אנשי נווה־שלום מפני, היה דומה לפחדו של נהג המונית מפניהם. ואם יסופרו כאן תולדות ביקורי בנווה שלום ככרוניקה של התהוות איבה שראשיתה בחיבה, הרי זה משום שדינמיקה זו של הכשלה עצמית, אולי של שני הצדדים, משקפת חלק מן הדינמיקה של נווה־שלום עם בני הארץ ושלטונותיה היהודים. אנשי קבוצות שוליים, פחדם גובר ככל שהם מקופחים יותר. חשדנותם מקצינה כאשר זר שאינו נוהג לחלוטין על־פי ציפיותיהם חורר אליהם. וגם אם הוזמנתי לכתוב את הכתבה ביוזמתם, הרי מרגע שסטיתי מהמתכון שהכינו לי, והתעקשתי לראות את המקום בעיני, לא בעיניים שלהם (כפי שיפורט להלן), נהפכתי לאויב בעיניהם.

אהדתי הבסיסית למקום לא עמדה לי. נווה־שלום המקופחת על־ידי מוסדות ההתיישבות בארץ, המקבלת מים במשורה, חשמל וקוי טלפון במימונה העצמי (ורובו ככולו), כשמונעים ממנה היתרי־בניה – חושדת באופן לא מבוקר באויבים אמיתיים וגם מדומים, ומגשימה את נבואת החשד.

חשדנותם הלא מבוקרת של אנשי נווה־שלום מפני היתה לנבואה המגשימה את עצמה. איני כותבת עכשיו את הדברים שקיוויתי לכתוב. למה התכוון איתן, גזבר נווה־שלום, כשנכנס בעת שיחתי עם פנחס אהרון, שוחר שלום בן 80 ומשהו, קצין וג'נטלמן בסגנון אנגלי, ודרש ממנו להפסיק לשוחח עימי "כי הגישה שלי מוטעית"? ומה התחולל בקרביו של פנחס כשנדם על פי צו התנועה? זה מה שהתחולל: "אני שותק. אני מציית. אבל אל תחשוב שבתוכי איני בוער מכעס. יש דרכים לעשות דברים בטעם, ויש דרכים לעשותם בחוסר טעם. א... נהגת בה באופן גרוע".

איתן ביקש ממני להתלוות אליו ולהסיעני מש... היה בביקורי השלישי במקום ובסוף יום של ש... אמיתיות למדי על הלכי נפשם של אודים מתוש... כולל איתן. נווה־שלום זקוקה לכתבה אוהדת בעיתו... משום כך הזמין אותי איתן לשוב לשם אחרי שפסק ה... בין ביקורי השני לשלישי התארך. "אבל פתאום עלו ... הפנסים האדומים למעלה". כשאיתן ביקש ללוו... החוצה אמרתי לו שאני פוחדת לצאת איתו לחשכה ... מדליק פחד.

נווה־שלום הוא כפר שיתופי בו גרים יהו... וערבים אזרחי מדינת ישראל. כיוון שמוס... ההתיישבות בארץ, ובראשם הסוכנות היהודית, ... השתתפו בהקמת הכפר, נתמכת נווה־שלום על קר... כמו קרן פורד וקרן ישראל החדשה. כמובן מצ... הישוב אגודות ידידים בארה"ב ובאירופה. בישוב ח... עשר משפחות עם ילדיהן (חלק מן המשפחות ש... בתקופת נסיון). הילדים לומדים בבית־ספר ... דו־לשוני ודו־לאומי שכל־כולו הוא כיתה אחת ובה ... ילדים בגילאים שונים. הכנסות הישוב באות ... מסדנאות לתלמידי תיכון שהוא מקיים בעזרת מנ... מקצועיים ב"בית־הספר לשלום", וכן מדיר כבשים ... וחלקת זיתים. יש גם חלום מתגשם בעצלתיים ... בית־הארחה. רוב המשאבים הכלכליים באים, כע... מבחוץ.

גם הפרסים באים מבחוץ: גרמניה העניקה להם ... פרס "בובר־רוזנצוויג" לעידוד הקשר בין נוצרים, יהו... ומוסלמים, בתגיגות 750 שנה לברלין. פתק בכתב... שניתלה על לוח המודעות מבשר: "מזל טוב לכול... ג'וני ידיד נווה־שלום באוסטריה מוסר לנו, שכנ... קרייסקי רוצה להעניק לנו את פרס קרייסקי של חש... זה לא הרבה כסף, אך הרבה יוקרה". תושבי המ... טוענים כי לא הם העלו את מועמדותם.

ל... תושב נווה־שלום הראשון, עמו אני משוח... קוראים אייס, שפירושו בערבית יאוש. א... הייתי חובבת סמלים הייתי אומרת: ... לבאות. אייס בן למשפחה משכילה, מן ה... טירה. כל אחיו רכשו השכלה אקדמאית אך הוא ה... תינוק שנשבה בין היהודים. למען האמת, נרשם ל... משפטים, ואף התקבל, אך מיד הבחין כי חברים ש... מן הקמפוס מתרחקים ממנו כאילו הדיף ריח רע... שתפס: ערבי שמתקבל לחוגי המשפטים או הרפ... באוניברסיטה יהודית, חשוד על חבריו שוכה בגמול... שתוף פעולה.

תחת הלחץ החברתי הלך אייס ללמוד לשון ער... ופילוסופיה. נעקרו שורשיו הכפריים, המשפחתיים, ... מצא מנוח לזהותו המתבלבלת עד שהגיע אל נווה־... "בביקור הראשון ראיתי כאן קוצים ונבוטים, בקש... מים לשתיה. חשבתי לעצמי: הנה עוד נסיון פי... להעמיד פנים שערבים ויהודים חיים יחד". לפי הע... שבפיו מיד זיהו שהוא ערבי. בריחה מרה. לפני שנ...

(המשך בעמוד ...)

אנשי נווה־שלום מרבים להציץ פנימה אל תוך עצמם, שאם לא כן לא יתגברו על בליל רגשי האשמה של היהודים כלפי הערבים, וכעסי הערבים כלפי היהודים.

איתן ואייס וילדים בכתה הדו־לאומית (בעמוד ממול): יש אויבים אבל גם אויבים מדומים.

(המשך מהעמוד הקודם)

אחרי שהתראיין בטלוויזיה הערבית, נזף בו אביו: "מה קרה לך שאתה מגמגם בשפת אמך, הערבית".

אייס, זהות־כלאיים. "פתאום אני מוצא את עצמי שומע את שלמה ארצי במקום את אום כולתום, מנסה להידמות ל... להיות מקובל כמו... רוב הזמן אני מדבר עברית, ופתאום מרגיש שאני מתחיל לחשוב בשפה הזו, וזה נורא. אינני יכול ללבוש אותם בגדים בכפר וכאן. פה אני מסתובב בנעלי בית. שם – אי אפשר. אני מתחיל לחשוד דברים שאינני בוחר בהם, מנגנון פנימי מפעיל אותי, להימחק, להיות מקובל. כשאני שומע מוסיקה קלאסית, כבר אינני יודע: האם אני אוהב אותה, או מקשיב כדי להיות דומה לאחרים. לעזאזל, אני אוכל שניצלים מהפריזר ומרגיש כיצד האני האמיתי שלי הולך לאיבוד. אמא שלי לא שמעה על בשר קפוא".

אייס, בן מיעוט הלומד לחשוב במונחים של שווה־ערך, חסר תרות לשעבר, שקיבל לידיו חרות. כיצד ינהג באוצרות שנפלו לידיו? חוויית היסור שלו, אי־אמון וחשדנות, הגובלים, כך הוא מודה, בפאראנויה, עדיין נטועה בעומקו. יש לו הזדמנות לבטא את חשדנותו בדינאמיקות קבוצתיות הנערכות לעתים קרובות במקום. אנשי נווה־שלום מרבים להציץ פנימה אל תוך עצמם, שאם לא כן לא יתגברו על בליל רגשי האשמה של היהודים כלפי הערבים, כעסי הערבים כלפי היהודים.

כאשר עבד אייס עם הרכזת החינוכית היהודית, הם הלכו מבית־ספר לבית־ספר לגייס תלמידים למיפגשים של נווה־שלום. בכל מקום שבו נדמה היה כי רכז החינוך החברתי של בית־הספר רוצה לשתף פעולה ואומר: בסדר, נבדוק – היה אייס מגחך באי־אמון ואילו הרכזת החינוכית היהודית האמינה הרבה יותר ממנו. לצערו הרב הוא צדק פעמים רבות. בנווה־שלום, הוא אומר, לא נמהלות זהויות לאומיות. להיפך, אנשים מחודדים את דמותם. לראשונה בחייהם מתעקשים יהודים חילוניים וערבים להגדיר את לאומיותם באמצעות חגים שמעולם לא חגגו קודם. להגדיר, דומה לגדר. לגדר זהות מפני העם השני. עד כה לא נוצרו זוגות מעורבים בכפר, ואנשי הכפר ספקנים. נווה־שלום בעיניהם היא כור־אותוה ולא כור־היתוך.

אייס הוא פלשתיני תלוש. כשיצא לסיבוב הרצאות לשם גיוס כספים בארה"ב, ונפגש עם פלשתינים, הם אמרו לו: אתה מושתל, הממסד היהודי שלח אותך למכור את הרעיון. נווה־שלום נתפסה בעיניהם כמזימה לבלוע את הערבים בקרב היהודים.

"פתאום אני מוצא את עצמי שומע את שלמה ארצי במקום את אום כולתום, ופתאום מרגיש שאני מתחיל לחשוב בעברית וזה נורא".

לתדהמתו גילה באותו מסע כי משרד החוץ משגר שליחי הסברה בלוויית תמונות של נווה־שלום, ומשתמש בישוב לצרכים תעמולתיים. למרות שבארץ הוא מתייחס אל המקום כאל פגע רע. פגע רע איננו הביטוי של אייס. אך לאחר ששמעתי כיצד מערימים קשיים על המקום, אינני בטוחה בחוסר הזרון. על כך בהמשך.

אנשי כפרו שואלים את אייס: "מה קרה לך? הרי יש לך כאן בית, 160 מטר־מרובע, יש לך כסף, יש לך גינה, מה אתה חי לך שם, בצריף?" נדמה לי כי אייס עוד לא גמר להשיב לעצמו על השאלה. בכל אופן הוא כבר ויתר לאנשי נווה־שלום היהודים בענין השפה. שלא ידברו ערבית. כשהם מתחילים מרצונם הטוב לגמגם בערבית, הוא מתעייף ואומר: יאללה, דבר כבר בעברית. נמאס לי לתקן אותך. כשאייס ואני משתתקים, מגיחה לפתע מערבולת עשן או אבק, ונווה־שלום היא לרגע כחזיון חומק. עלעול הוא שם התופעה – ענן־סופה אנכי. באה והולכת כלעומת שבאה.

ילד אחד אומר לי כי לפעמים הוא חושב שאם יהיה שלום – אז נווה־שלום תיפסק, וזה מעציב אותו.

עם אתי, מחנכת בבית־הספר הדו־לאומי, אני משוחחת בתוך ענן זבובים. "למה זבובים את שואלת? כי ממועצת מטה יהודה, אליה אנחנו שייכים, לא באים לרסס. אבל כשמגיעה קבוצה מחוץ־לארץ, פתאום אנחנו מאוד שייכים אליהם והם רצים להראות אותנו". נווה־שלום הוא נטע זר, מין בשאינו מינו, משהו שמותר לזבובים לרחוש סביבו.

אתי מסבירה לי כי היא ילידת מצרים, כלומר פרענקית, הנשואה לשוודי (לא־יהודי). היא יוצאת דופן במשפחתה בדעותיה. "מה את חושבת? גם לי היו חלומות שתהיה כאן מדינה יהודית. אבל המציאות אינה כזאת, גרים פה גם ערבים. האם אני יכולה להתעלם מן המציאות? זה כמו גידם שהתעקש לחיות עם שתי ידיים. אבל אין לו, יש לו יד אחת. או שיילחם בזה או שישלים עם זה ויחיה עם זה טוב. אז הוא לומר להשתמש בפרוטזה שלו. גם אני הפסקתי לחלום ואני לומדת להשתמש ביד אחת".

אתי מסבירה לי כי זהו בית־ספר יחיד במינו בארץ שבו יש שני לאומים אבל אין מיעוטים. "אנחנו מנסים לתת לכל אחד את עולמו שלו. כל אחד יודע כאן מהי דתו ותרבותו, תווה גם את התרבות של הצד האחר אך קודם כל הוא מתמחה בשפתו ותרבותו. הכיתה מכוונה רב־גילית. כל ילד (מגיל 6 עד 13) מתקדם בהתאם לרמתו. אין תחרות כאן", אומרת אתי. "אנחנו מרגישים כי כל אחד טוב במשהו. מי שטוב במתמטיקה, מתקדם לפי הקצב שלו, ומי שבציור – על פי יכולתו".

מנכ"ל משרד החינוך הקודם, אליעזר שמואלי, אומרת לי אתי, גיחך כשקראו למקום בית־ספר וביקשו הכרה. "אמרנו לו: תקרא למקום מעבדה נסיונית, אך אנחנו רוצים הכרה. איננו רוצים להיות בית־ספר ללא רשיון וחשוב לנו שתלמידינו ישלימו את לימודי התוכה שלהם ויוכלו להמשיך הלאה. הוא שלח אותנו לחכות בכית לאישור ואמר: האישור אמנם לא יגיע בינתיים, אך אנו יודעים על קיומכם. אתם בסטאטוס של פטור מרשיון.

המנכ"ל החדש כבר דיבר אחרת. הוא אמר כי ההחלטה לתת לגיטימציה לבית־הספר שלנו היא פוליטית והוא – לא יעשה זאת. מבחינת משרד החינוך זהו בית־ספר קטן מדי. אבל ישנם בתי־ספר בגודלו, בהיאחזויות למשל. שם מאשרים. הצורך הפוליטי מכתיב זאת. ועוד אמר המנכ"ל: אני לא עושה מלחמות. שיעשו הם את מלחמותיהם בכנסת. הבטיח לבוא לבקר, ועדיין מצפים לו.

כנגד ההתעלמות מבית־הספר בארץ, אומרת לי אתי, הוא מפורסם בעולם. ועיניה מתרחבות. יש לו המון־המון תמיכה: ארה"ב, שוודיה, אנגליה, איטליה, מכסיקו, בלגיה, שווייץ, צרפת, גרמניה, נורווגיה, דנמארק. תוכניות טלוויזיה ומאמרי עתונות בלי הרף.

בית־הספר הדו־לאומי מגנן על המיתוס הקדמוני: ולמד זאב עם כבש, או להיפך. ומשום כך באות ויוצאות לכאן משלחות של עתונאים וצלמי טלוויזיה מבוקר עד ליל. אנשי נווה־שלום ואפילו ילדיהם משווקים עצמם בלי הרף. צמיחה לעיני המצלמות. יחסם אל האורחים הוא דו־ערכי: הם זקוקים להם, כמעט נואשות, כדי להכריז על קיומם ולהשיג מקורות מימון ולגיטימאציה. הם פוחדים מהם, שמא ישווקו אותם אחרת מכפי שהיו רוצים להיראות.

בסוף השיחה עם אתי, הרשמקול שלי קולט אותה אומרת לי להיכנס פנימה לבית־הספר. עכשיו אני מבינה, כי כך תיעדתי את תפותי מפשע. שכן אחר־כך ינסה איתן הגזבר לטעון, כי אתי ביקשה ממני שלא להיכנס לבית־הספר. הרשמקול גם קלט את אייס מלווה אותי בשיחותי עם הילדים, ואף מתערב בשיחה. בפעם האחרונה שמנעו ממני לדבר עם ילדים זה היה בעופרה. ההשוואה הזו תחריד את אנשי נווה־שלום. בעופרה קבעו לי מיפגשים בבית־ספר יסודי, וכשהגעתי לשם ירדה הוראה מאי־שם, חרף רצונו של המנהל שעמד נכלם מולי, למנוע את פגישותי עם הילדים בטענות מטענות שונות. עופרה, כמו נווה־שלום, שתיהן קבוצות שוליים, שתיהן מפוחדות מטבע קיומן. נדמה להם כי ילדיהם עלולים להסגיר איזה סוד. ילדים הם עם ספונטאני.

בתוך הכיתה בלילה מוודה של שלוש שפות: ערבית, עברית ואנגלית. בכל פינה לומדת קבוצת ילדים מקצוע אחר, וזמזום כוורת השלום הזאת אינו מפריע לכמה מן הילדים לעבור בצד על המחשבים. כשאני מתבוננת בשתי ילדות ערביות, אני פולטת: איזה מתוקות. הן היו באמת כאלה, אבל למה אני מתחנפת? האם אני מרגישה אשמה במשהו? נדמה לי כי גם הילדון הבלונדיני (לא אזכיר את שמות הילדים)

הכתה הדו־לאומית, תמונה בכפר, ופנחס אהרון: להתעלם מהמציאות זה כמו גידם שמתעקש לחיות עם שתי ידיים.

[illegible] אתי בעין אחת בלבד, כי השניה תקועה [illegible], ינק איזו אשמה: "זה משפיע עלי לא טוב שיש [illegible], חברים שלי ערבים כאילו נפגעים".

כצוותה עליצות של ילדים היודעים שהם לא סתם ילדים, אלא תופעה, הם מספרים לי, כי ערב יום העצמאות היו להם מריבות בנושא ערבים ויהודים. היו שטענו, שצריך להרוג את כהנא והיו שאמרו – [illegible] מאסר־עולם. האחרונים, היו בדרך כלל יהודים [illegible]. אחת הילדות מודה, כי היא שדרשה להרוג את כהנא. ואחר־כך היא חוזרת ומתחננת שאמחוק את דבריה. אני מביטה בה בתמהון, והיא פורצת בבכי. ילדה מבוהלת היודעת שאסור להזיק לעניין בגילוי [illegible] האמיתיים. ילד אחד אומר לי, ולא ברור אם בטעות, כי לפעמים הוא חושב על כך שאם יהיה שלום – אז נווה־שלום תיפסק, וזה מעציב אותו. כל הארץ תהיה נווה־שלום, לא יצטרכו עוד את נווה־שלום שלו.

כולם מרוחים כמה מעניין ללמוד את חגיו של העם האחר, אם כי יש כמה ילדים יהודים המתקנאים [illegible], עם העץ והמתנות. אבל למען האמת [illegible] פה לדברי אחד הילדים עץ בכיתה. בפורים מתחפשים גם הילדים הערביים. "בלילה", אומר לי אחד הילדים, "אני מרגיש לפעמים עצוב, על זה שעושים כאלה דברים. כמו, למשל, לערבים". אני שואלת אם הוא כועס על היהודים והוא אומר שכן, אך הוא לא פוחד בעצמו, כי הוא יודע שלו - לא יעשו מה שעושים לערבים. "אבל לא נעים להרגיש ככה. כאילו מתלוננים עליך. אני יודע שזה לא אני עשיתי. אבל..."

כשאני שואלת אותו אם הוא מתכוון לכך שהוא מרגיש עצמו אשם, מתערב אייס העומד לידי ומבקש שלא אשים מלים בפיו. אני טוענת, כי אני מנסה למקד דברים שהוא במילא אומר. ואייס אומר בכעס, ועיניו הרכות שבות להיות אותן עיניים מצומצמות בחשד שראיתי אצלו כשנפגשנו בפעם הראשונה: שישתמש במלים שיש לו.

החברים ישבו במעגל והעבירו מאחד לשני מגן־דוד עשוי ברזל. הערבי אמר כי הסמל כבד ולא מבטא אותו. והיהודי אמר: זה הסמל שלי, למרות שהוא מכביד.

אילן הוא מרכז המשק, בן קיבוץ לשעבר, התגרב להתראיין: "הצרות שלנו נובעות מכך שאנו ישוב ערבי־יהודי, שאינו קשור בשום תנועה התיישבותית או בסוכנות. אנחנו לא נופלים לשום משבצת מקובלת. לא הוכרנו על־ידי ועדת השרים לעניני התיישבות, וגם ממשרד הפנים משדרים לנו כי אין תקציבים לבניה ופיתוח בשבילנו. דוחים אותנו בלך ושוב. לאחר מאבק ממושך זכינו לפני שנתיים למשכנתאות של משרד השיכון לבניה למבוגרים. בדרך כלל הוא נותן לכל ישוב גם תקציב לתשתית, לבניה ציבורית, לכבישים, לביובים ולרשת מים. אנחנו הנחנו את קו המים בכוחות עצמנו עם משאבה שלנו. שילמנו עד האגורה האחרונה כדי שחברת החשמל תביא את החשמל עד הנה.

"אמנם אנחנו יושבים על אדמה פרטית, אבל יש עוד מושבות על אדמה פרטית בארץ וגורלן שונה. כן, מפלים אותנו, ויש כעס. אם אני טוב למילואים, למה אני לא טוב לכל הזכויות האחרות? לצערי, אני לא יכול להצביע על מישהו באיזה משרד ממשלתי שאמר משהו גזעני. זו הטכניקה שלהם: אתם בחורים טובים, כל הכבוד; אבל מי יודע מה הם אומרים מאחורי הגב. במועצה האיזורית מטה יהודה קיימת קואליציה עם הפועל־המזרחי. הם פוחדים מהתבוללות. אני חושש שהרעיון שלנו מעורר התנגדות, הוא נראה חשוד, הרה־סכנות: התבוללות, צבירת כוח ערבי".

באופן מחר, מוסיף איתן, הוא מרגיש צורך לחגוג כאן חגים יהודיים יותר משחגג בקיבוץ. ביום כיפור לא ילך לבית־כנסת, אבל הוא וחברים יהודים אחרים מתכנסים לערב של חשבון־נפש: מה קרה לנו בינינו לבין עצמנו במשך השנה, מה אנחנו חשים אחד מול השני. נכון, אנחנו מרבים לפשפש בנפשנו כאן, חיינו כאן מצריכים מודעות, כי המשימה שלקחנו לעצמנו לחיות יחד היא לא הכי טבעית לנו בעולם. לא נולדנו לתוכה. דרושה רגישות ויכולת להתבונן אל תוך היחסים שלנו. לא באנו ליצור כאן אי בודד של שושנים. באנו בידיעה שיהיה כאן סכסוך חריף, תחרות חריפה, וחשדות, ואי־אמון. לא באנו ליפול איש על צוואר רעהו ולהפריח יונים. ביום העצמאות היו ערבים שטענו כי התג המסמל בעינינו הגשמת זכויות לאומיות, מסמל בעיניהם את ההיפך. אבל אנחנו התעקשנו לחגוג את החג בקומזיץ. לא לבושי מדים ומנפנפים בדגלי ישראל. ושרנו שם במעגל את כל השירים העגומים, גם על דודו שברוש צמרתו ככר הרכין".

הקונפליקט סביב יום העצמאות הוליד סדנא, מספר לי אילן. החברים ישבו במעגל והעבירו מאחד לשני מגן־דוד כבד עשוי ברזל. הנוכחים סיפרו מה הם מרגישים. היה מי שאמר, כי הסמל מאוד כבד ומאוד לא מבטא אותו. והוא היה ערבי. והיה מי שאמר: אני רוצה את הסמל שלי, למרות שהוא מכביד. והוא היה יהודי.

בשבוע שבו ביקרתי בנווה־שלום התקיימה סדנה לדינמיקה קבוצתית בהשראת טכניקות דרמטיות (בהנחיית מורה למשחק). ושם צעקו, רקדו, כעסו, שרו ושרקו את רגשותיהם. אחד הערבים סיפר שם על תחושת הקיפוח שלו. המנחה אמר לו: אתה הוא הבוחר להיות מקופח. המציאות היא זאת וזאת, השאלה היא מה אתה עושה אתה. אתה נתקעת בתפקיד המקופח.

דיאנה מהנהלת "בית־הספר לשלום" מודיעה לי בנעימות הנהפכת עד מהרה לעצבנות, כי לא תוכל לקיים את הבטחת הישוב לאפשר לי לשוחח עם הנערים והנערות השקועים בעת שיחתנו בסדנה אחרת, לאחר שיסיימו אותה. אסור לי לפנות אליהם בשטח נווה־שלום. מצידה, אני יכולה להמתין לאוטובוס שלהם בצומת לטרון ולעצור אותו כדי לראיין אותם. "אני רוצה שתכתבי בכתבה הזאת שלא

"באתי עם דעה שצריך לנסות להגיע לדו־קיום ולתת להם שוויון זכויות. יצאתי עם חומר למחשבה: לא לוותר. לא לתת".

אנחנו הפנינו אותך לכתיבה", היא אומרת לי בתקיפות. אני משיבה כי הדבר ברור במילא, שהרי אני יותמת את הכתבה ואחראית לה. דיאנה רותחת: את לא אחראית. אנחנו אחראים, רו־שיח של חרשים. אני רציתי להרגיע והיא – נעלבה.

היא מפנה אותי למלווה של בית־הספר הערבי, אבל לפני זה היא מסתודדת אתו בערבית רחוק ממני ואומרת לו מה שאומרת. נאביל, המלווה, פונה אלי במאור־פנים השמור לאויבי: זה לא שאני לא רוצה שתראייני אותם, שלא תביני שיש לי התנגדות. להיפך, אני אפילו מעוניין שהנושא הזה יעלה, אבל... ומתחילה סידרת הסברים: שהתלמידים לא בשלים לשוחח על כך מיד עם תום הסדנה ורק כשישובו הכיתה יבשילו. שבית־הספר הוא בית ספר פרטי ושייך לכנסיה מסויימת העלולה להיבהל מן הפירסום, ולבסוף יוצאת האמת לאור: "אני אגיד לך, אף פעם לא כתבו משהו טוב על המיפגשים האלה. כשיש בעיה – כולם קופצים. ואם 60 אחוז ממה שמתרחש שם הוא חיובי, לא יתנו לך לפרסם בעתונך משהו חיובי על המיפגשים. היה לי נסיון כבר עם 'כותרת ראשית', לפני שנה היתה פה כתבת במשך שלושה ימים, וזה היה מיפגש כל כך מוצלח, ואני אפילו ראיתי מה היא כתבה. לבסוף היא שלחה לי מכתב: נאביל, אני מצטערת, כל העמל שלי היה לשווא. לא אישרו לי לפרסם".

לדעת נאביל, לא אישרו לה לפרסם כי היא כתבה יותר מדי דברים טובים. לדעת נחום ברנע, עורך "כותרת ראשית", הסיבה היתה מקצועית גרידא. עתון אחר חקרים אותם באותו נושא. נחום ברנע צחק ונעלב בכת אחת. נאביל אומר: "זה אתם, העתונאים, היוצרים את הפער הזה בין הערבים והיהודים. כשרק חושדים במישהי שנאנסה על ידי ערבי כותבים: ערבי אנס יהודיה. אבל על יהודי כותבים: צעירה נאנסה על ידי תל־אביבי. או למה אני צריך להכניס את בית־הספר

(המשך בעמוד 35)

עליסה בארץ נווה־שלום

(המשך מעמוד 3)

תוך התסביך הזה? זה לא דמוקרטיה. זה אנארכיה פה. נאביל, אני אומרת לו, אתה כערבי החי בארץ צריך לדעת: ככל שמתייחסים אליך ביותר חשדנות, אתה מתחיל להצדיק את החשד. נאביל מרוצה ומחייך: "כדאי לך מאוד להתנסות בזה פעם בעצמך".

שיחה עם עאבד מזכיר הכפר ואיתן הגזבר. ... אני מתעניינת כיצד האופי הפסיכולוגיסטי של הישיבות זו המתבוננת פנימה אל תוך עצמה, שינה אותם במישור האישי. עאבד אומר, כי הוא נפתח כאן להתייחסות חדשה לעצמו ולזולת. הוא למד להביע את עצמו בפחות רגשנות, ביתר שליטה עצמית, וכך גם להיות מובן וקומוניקטיווי יותר. פעם היה הלב מגלגל לו מעל ללשון, הוא אומר. מוציא כל מה שבפנים, מתפרץ. הוא אומר שהיה אמיתי מדי. עכשיו למד כאן להיות אמיתי במידה.

יש דבר כזה? בארץ נווה־שלום יש מורכבויות שלא הכרתי קודם.

עאבד גם אומר, כי היום הוא חש בטחון עצמי רב ... הוא מפגין בלי הרף. הודות לו גם עמד בגאון באותו אירוע בגרמניה שבו נאם בפני אלפי אנשים, וקיבל בשם הישוב את פרס בובר־רוזנצוויג.

איתן, יליד חיפה, אומר: "פה אין ברירה, פה דרושה התמודדות להיות לעומק. אי אפשר לעשות דברים כלליים ורק לחבק ולאהוב אם רוצים שזה יהיה אמיתי. כיוון שהדברים מתבססים לטווח ארוך, יש צורך לרדת לדברים יותר עמוקים. התפתחתי, ... אפילו באים לידי ביטוי עם אשתי. עשיתי ... על איזה צירוף הרבה מודעות. מי אני, ... עצמי, קבלת מוגבלותי, קבלת רגשותי האפלים ... הקשים שיש לי. זה נסיון לעשות בזה משהו. ... פעמים היו לי בעיות בין־אישיות קשות עם אנשים. לפעמים אני קשוח מדי. אגרסיווי מדי. כל ... ודברים כאלה. ואני מתוסכל, כי אנשים נעלבים ... חושבים שאני גורם להם רע. אך למדתי לקבל את ... ולהשקיע יותר ביחסי עם אנשים".

מאוחר יותר היתה לאיתן התפרקות פחד שגרמה ... את חבריו ולהחליט לדרוש שאצא מן הישוב. ... אולי מין שיבה אל הדפוס הבעייתי שלו. עיקר ... של איתן עלי יצא כיוון שהגבתי במורת־רוח ... קיימו את הבטחתם למסור לי את המחקר על ... לשלום שערך המכון למחקר חברתי שמושבו ... איתן התחרט. עאבד, למרות בטחונו העצמי ... כאן, מחה רק בקול רפה והשתתק.

וכך, ככל שמנעו ממני מידע שהובטח קודם, ככל ... הכל כדי למנוע ממני לשוחח עם בני הנוער ... במיפגש, הלך המיפגש והפך למין חור שחור ... נורא. מה בדיוק מתרחש שם? וכך שבתי ... נחושה לגלות את מסתרי החור השחור.

שוחחתי עם מורה בתיכון ירושלמי שתלמידיה השתתפו שם בסדנה בשנה הקודמת, והיא לא השתדלה במיוחד, בלשון המעטה. שוחחתי עם אם שבתה פרשה לפני שלוש ... באמצע הסדנה. לדברי האם חשה הבת שהמנחים ... דוחקים בתלמידים היהודים לפייס את ... המקופח. לערבים ניתן יותר חופש ביטוי שם ... יוצאים חדורי רגשי אשמה. האם נתנה לי את ... הטלפון של בתה, ואחר־כך צלצלה להתחנן שלא ... לשם.

החוויות המקצועיות – מפי אנשים שעברו קורס ... בנווה־שלום, וכן כאלה העובדים עם מורים ... – הובילו לתחושה, כי לעתים התלמידים ... אכן יוצאים מן המיפגשים קיצוניים יותר ... שבכניסה. וסוד הפרדוכס הוא זה: כאשר מתקיפים ... באשמה, אתה מגיב בתוקפנות, קחו את הערבי ... אינני רוצה להרגיש כל כך אשם כלפיו. ... שהשתתפה שם בקורס הנחיה סיפרה את ... שיבואו לחלן כחשש עצום. היא ושכמותה ... את חייהם, מתוך תחושת יעוד די ... ליצור קירבה בין ערבים ויהודים ... הנערכים במקומות שונים בארץ. הם ... לפגוע באנשי־שלומם. כאילו שאם תישמע מלת ביקורת על סדנאות נווה־שלום, יוטל כתם על המיפגשים כולם.

וכך אמרה: אני אמביוולנטית ביחסי לנווה־שלום. אמנם הם חיים את המיפגש הערבי־היהודי יום־יום, עד הסוף, ואילו אני רק מגיחה למיפגש נחמד וחוזרת לחיים רגילים. משום כך אני מלאת הערכה אליהם. אבל מנסיוני האישי, בנווה־שלום מתמקדת בעיה הצפה במיוחד במיפגשים הנערכים שם: אם אנחנו מדינה ציונית דמוקרטית, איך יתכן שיש כאן ערבים חסרי זכויות. איך יתכן חוק השבות. ואז לפעמים נדמה שאנשי נווה־שלום אינם יכולים להציג את עצמם כציונים, כי הציונות פוגעת ברעיון הדמוקרטי. הערבים משלמים על כך. המדינה איננה נותנת פתרון לקונפליקט הזה ובנווה־שלום חיים אותו יום־יום: להיות כמעט דמוקרט? להיות כמעט ציוני? והם תקועים.

וגם לי יש לבטים, ממשיכה המנחה. המצב בנוי על עמימות. הוא אינו מאפשר תשובה ברורה למי שגדל על ערכים ציוניים ורוצה גם צדק חברתי. וכשאתה חי יחד, אתה חי בעמימות ובאמביוואלנטיות ואתה משדר אותם הלאה לתלמידים, וזה מסוכן. הם לא תפסו כי כשאתה משדר רגשי אשמה לתלמידים זה מוביל לכיוון ההפוך. זו הבעיה החינוכית שלהם. שיטת ההנחיה בנווה־שלום לא דואגת להראות את הכאב של הצד השני. וכמובן יש גם כאב יהודי, לא רק לערבים יש כאב. במקומות אחרים בהם נערכים מיפגשים, אם

פנחס: "אני שותק. אני מציית. אבל בתוכי אני בוער מכעס. יש דרכים לעשות דברים בטעם, ויש דרכים לעשותם בחוסר טעם".

קורה שהצד הערבי התקיף את הצד היהודי, משתדלים לאפשר לצד השני לבטא את רגשותיו. ובכלל, להסב את טון מאשים לטון עובדתי. בן־גוריון אשם, לא הילדים. וזה שהם יחושו אשמים – לא יתרום לשום דבר. ההנחיה בנווה־שלום אינה רגישה לתוצאות של עצמה. נותנים יותר כבוד לזהות של צד אחד מאשר לצד השני. יצאתי כעוסה מקורס ההנחיה. חשתי שהם עובדים לא טוב. אבל אני מלאת הערכה למפעל חייהם.

שיחות עם אחרים מן הילדים שהשתתפו בסדנה בשבוע בו ביקרתי, מחוץ לתחום נווה־שלום כמובן, מאשרות ברובן את טענת המנחה. אבל אילו ניתן היה לי להשתתף במיפגש, או לשוחח עם כל 22 הילדים שהיו שם, אולי יכולתי לדווח על אותם 60 אחוז דברים נפלאים, הקורים שם לדברי נאביל, המלווה הערבי.

אמרה נערה אחת: ביום האחרון למיפגש שמענו ברדיו על הפיגוע בקרית־שמונה. ישבנו אבלים סביב מכשיר הרדיו, ואילו הערבים שיחקו בכדור וקראו לנו להצטרף. זה פגע בנו מאוד. אבל היתה לי תחושה של חוסר קומוניקציה כללית. נערה ערביה אחת אמרה, כי היא מרחמת על העם היהודי, כי להם, לערבים, יש מדינות רבות ללכת אליהן, ואילו אנחנו מסכנים – לנו אין לאן ללכת. היינו כל כך המומים, וצחקנו מרוב הטימטום. אני באתי לשם בהרגשה שאני לא שונאת, ויצאתי בהרגשה שאני כן שונאת. ההיפך מן המטרה שהיתה למיפגש. הם התנהגו כאילו מגיע להם הכל. זה פגע.

אמרה נערה אחרת: הרגשתי שהידע שלנו לוקה בחסר. הייתי מבולבלת ולא ידעתי מה לענות להם. התלמידים הערבים היו מלאי האשמות ומלאי ידע. הרגשתי שאני לא בסדר. הם מתעמקים בשנים ובתאריכים ואני אינני יודעת כלום. היתה מתיחות נוראה: הם באים אלי בטענות ולי אין מה להגיד. לאחר שהגיעה הידיעה על האסון בקרית־שמונה, פתאום כבר לא הייתי בטוחה שאני לא שונאת אותם מעצמי.

אמר נער אחד: לגבי הרחיק המיפגש את השלום בעוד כמה שנים. הוא הוכיח לי כמה קשה ליצור קומוניקציה. באתי עם דעה שצריך לנסות להגיע לדו־קיום ולתת להם שוויון זכויות. יצאתי עם חומר למחשבה: לא לוותר. לא לתת.

שתי נערות אחרות טענו, שאמונתן גברה, שהיה להן כיף, ואחת אמרה, כי דעותיה שתמיד היו חיוביות נעשו עכשיו חיוביות יותר. אבל היא הודתה כי רבים מבין התלמידים יצאו משם "ימניים יותר".

אין זה מחקר מדעי. זהו גישוש אחר תחושות, חומר לבדיקה עצמית.

וכך, שעה שישבתי ושוחחתי עם פנחס אהרון בן ה־80 ומשהו ועם זוגתו הצעירה ממנו, שמעתי על אודות הפריחה המאוחרת שלהם ואהבתם שהחלה ביוזמת פנחס, שרצה להתקבל לנווה־שלום. אמרו לו אנשי נווה־שלום: לא תוכל לגור פה לבד, לא נוכל לטפל בך. שאל פנחס: ואם אמצא אשה? אמרו: בבקשה! הלך והביא את קוראל מאחורי גלריית האמנות שלה בקיסריה.

פנחס גאה בכיבוש שלו. הוא כבר לא האמין כי כוחו במותניו. היו זמנים, הוא מתרברב ומגרגר מצחוק, אבל הנה הצטרפה אליו קוראל. היא אומרת לי: "נכנס לי ג'וק בראש", והוא מתקן אותה בצהלה: "היה לי מזל, היא קפצה עלי. אני לא יכולתי לסרב לה כלל". נינוחות של אחרית־הימים בבית פנחס וקוראל. פנחס, קולונל בדימוס שבע עלילות ומלחמות בצבא הבריטי במלחמת העולם השניה, ואחר־כך, כפי שהוא מספר, שליחו החשאי של משה שרת לגיוס מתנדבים בארה"ב. הוא רומז על מבצעים בלתי־ליגאליים, כשהאפ.בי.איי. מתחקה על עקבותיו. כשחזר ארצה, שאל בכנס השנתי של "רוטרי" היכן ילמדו צעיר או צעירה הרוצים להיות אנשי מקצוע בנושא השלום. הוא אומר שחיפש אוניברסיטאות בארץ ובארה"ב שאפשר לקבל אצלם בי.איי. על שלום, ולא מצא. בסוף פנה למשרד החינוך בשנת 1970 וקיבל אישור להעביר קורס לשלום בשלוש כיתות בחטיבת הביניים.

נדמה לו, לפנחס, שהוא הקים את נווה־שלום יחד עם הכומר ברונו האסר, אשר כבר ב־1972 רצה להקים במקום כפר דתי של מוסלמים, נוצרים ויהודים. אחרי שברונו ראה כי המקום הפך עיר־מקלט לארחי־פרחי שבאים ונוטשים – והסכים להסב את נווה־שלום לכפר חילוני. מה טבעי יותר לפנחס מאשר להיצמד עם זוגתו החדשה, בבית רמוי קביה, בכורסתו הענקית – חיק זכרונותיו, מול הספה שעליה היא יושבת וממיינת את קטעי העתונות שנכתבו עליו. חזון אחרית הימים של פנחס בהתממשותו.

ואז נכנס איתן וביקש מן הקולונל הסיד־השלום והאהבה להשתתק. האם יש כאן אפשרות להגיד לאנשים לא לדבר? אני שואלת את איתן בתדהמה. והוא השיב לי שכן. הוא מאשים אותי, כנכור, בנקודת מבט לא נכונה, בכך שאיני רגישה ואינני שומעת. כלומר, לא מקשיבה להם באמת. כשאני אומרת לו שאני יכולה לחזור על כל מלה, הוא אומר: זה גם מה שהייתי אומר לאשתי שבאה אלי באותה טענה לפני עשר שנים. עם כל הכאב וההשפלה שכמעמד, הרגשתי שאיתן נקרע בין הרצון להתייחס אלי כבת־אנוש לבין ההכרח לנהוג בי כמכשיר. אם אינני עומדת לפלוט את המידע שהוא מעוניין בו, יש להשתיק את התושבים בפני.

פנחס נפגע עד עומק נשמתו, אך שותק. באותו רגע מוחק הטוהר הרעיוני את הגבולות בין האנושי ללא־אנושי, בין התוכן לבין הריקנות. אני נזכרת בשתי השורות שקראתי יחד עם נאביל, מלווה הקבוצה הערבי, מתוך שיר של מחמוד דרוויש, אותו תירגם לאחרונה: –

"נזכרתי בעצמי ביום לידתנו יחד
ונפרדנו לגורל בשני רחובות
וביום ששאלתיך: המת אחד משנינו?
ותאמר: שנינו"

במיפגש בין ערבים ויהודים בארץ, כמו במיפגש ביני לבין נווה־שלום, אם הורג צד אחד את השני, הוא הורג בעצם את עצמו.

שרית פוקס

שפודים

משהו:

רק חמורים עובדים כמו סוסים.
(בתודה לאברמל'ה מרשפים)

חוכה לישראל

על האוטובוסים בארץ מוברג שלט וכו שתי מלים: חוקה לישראל. ככסו באבקת כביסה נמלית: חוקה לישראל, באופן לוטומני, חולפים עוטים להם האוטובוסים בתחנות. ואם הפסדתם את האוטובוס עם החוקה אל תבכו, תיכף יגיע אחר. לא מצטערים על אוטובוס וחוקה שעברו. מישהו ידאג שלא תישאר בלי. יש מי שעובד ומות, כי חוקה חשובה בשבילו. ואצלנו בארץ, אם מישהו עוסק במשהו בכל־כך הרבה מרץ, אתה יכול להיות בטוח שהוא עושה את זה בשביל לדפוק מישהו אחר.

והנה לכם עוד סיבה לחשוד, להיזהר ולא לשחק עם חוקה. עמים אחרים עושים חוקה על מה שמסכימים עליו. אצלנו זה לא כל כך מיושן, ולא כל כך תמים.

האם אני רומז כאן שחוקה היא דבר רע? חלילה. חוקה היא דבר מצויין, אבל בשביל אנשים מבוגרים, לא בשבילנו.

במסגרת מסע הופעות החוקה בארצנו יצא לאור גם "זמנים" מוקדש לחוקה האמריקנית, מסמך נפלא מאין כמותו שעל חברתנו הישראלית הקלוקלת להיכלם שעדיין אין לנו כמותו.

נעבור לרגע לימים בהם כתבו את החוקה האמריקנית, אחת התעודות הנפלאות ביותר, לא בשוק, בתולדות הצדק האנושי:

"הלו ממי", צילצל אחד מתותמי החוקה לאשתו, "אל תשאלי איזו הרגשה חגיגית. אנחנו עומדים לחתום על החוקה. זה לקח קצת זמן, כיוון שהתווכחנו מאוד על המלים המדוייקות שיביעו את שיוויון בני האדם כראוי. לכן, לא אוכל להגיע בשבוע הבא הביתה. אז תעשי טובה, גשי לשוק וקני לנו שני עבדים חדשים, ותמדדי טוב עם מטר שהם יהיו בגובה של שאר העבדים שלנו. את יודעת שאני אוהב שהכל יהיה יפה. מה? כן. פגשתי את אחיך, ואף בירכתי אותו בשמך על מבצע חיסול שבטי המוהיקנים. הוא הבטיח לי להשאר בפילדלפיה עד תום ניסוח החוקה, למרות שהוא מאחר כך לנסוע לעזור לאנשיו להרוג את ארומי העור שיושבים לנו על השטח הדרוש להקמת מושבות חדשות לחוקתנו הנפלאה. אני והוא לא נחסוך במאמצים לניסוח החוקה, כדי שהיא תהייה כליל השלמות. תשמעי, מותק, זה מסמך נפלא, שעוד דורות רבים יראו בו מופת לצדק ולאחוות אדם".

מה אני רוצה להגיד? בואו נהרוג אידיאנים ונחזיק עבדים? לא, זה רע. אבל יש כנראה עמים שמסוגלים לחיות עם חוקה נפלאה, ועם המציאות. לא אנחנו, מגזימי העולם. אם תהיה לנו חוקה, נתנהג בה כמו שמתנהג ילד שנתנו לו מכונית שעל הספידומטר שלה כתוב 200 קמ"ש. הוא ינסה להגיע לקצה המהירות. דבר בלתי ניתן להשגה, כי מה שכתוב כתוב, אבל לא נוסע. ילדים אף פעם לא מבינים את זה. הוא יתעקש ויתעקש, ושום דבר לא יעזור עד שהוא יהרוס את המכונית, ויתרסק באחת מהתפוצציות הרכב המרהיבות ביותר בתולדות הקולנוע.

אז לאט ובזהירות עם החוקה, טוב?

דמו

זהו פרק מחיי ידידה שלי. הנ"לית היתה בהריון, אף ילדה במזל טוב. למרבה הפעלתנות, בחודשי ההריון שלה עשו שיפוצים בביתה. אם מישהו מתעניין בדמוגרפיה, שישים לב למה שסיפרה לי כשבירכתי אותה ברעש רב על תרומתה להאדרת עמנו:

"כן", היא אמרה, "אבל בתקופה שהייתי בהריון, עד שילדתי, הייתי צריכה לקנות מתנות להולדת בן לארבעה מהפועלים ששיפצו לי את הבית".

פינת השלולית

זה מכתב שנושא את הכותרת "לבנון", שלח אותו ממארג'־עיון חייל בשם בועז, אבל אין למקום שירותו שום קשר לסיפור השלוליתי שבמכתבו. מה שמראה שעל שטויות בלתי נסבלות אפשר לחשוב, ברוך השם, בכל מקום ובכל מצב:

כל אחרי הצהרים שיחקו הנסיכה והצפרדע בכדור הזהב. בארוחת הערב בארמון אמרה הנסיכה "אבא, אני רוצה שהצפרדע יבוא אלינו".

"את יודעת שאני לא מתערב לך, אבל הצפרדע לא כל כך מוצא חן בעיני".

"למה אבא?", שאלה הנסיכה "הוא נחמד".

"נחמד זה לא מספיק", נכנסה המלכה לשיחה, "את ילדה גדולה, די כבר עם הנחמד הזה כל הזמן".

"איפה הוא גר, הצפרדע?" שאל המלך.

"בקטג' עם מעגן בשלולית". ענתה הנסיכה ביובש.

"ואבא שלו, מה הוא עושה?" חקרה המלכה.

"יבואן, נרקיסים מלאכותיים ורדומים". ענתה הנסיכה.

"ואמא שלו?"

"רופאת שיניים".

"באמת?", אמרה המלכה "כמה ילדים הם בבית"?

"יש לו אחות גדולה, נשואה, בלוס־אנג'לס".

"הממממ...", המהם המלך, "למה באמת שלא תזמיני אותו לארמון?"

"תודה אבא!", קראה הנסיכה, ורצה קורנת מאושר לחדרה.

"אז מה אם אבא שלו סתם צפרדע שוולל זבובים, והם גרים בבוץ, ואמא שלו מטופלת ב־15,000 ראשנים", הרהרה הנסיכה, "העיקר שההורים לא יעשו לי בעיות".

היא ידעה – ואת זה לא היה לה סיכוי להסביר לאף אחד – שכאשר הם יתנשקו, דווקא הצפרדע הזה יהפוך לנסיך אמיתי.

עצה לדרך לתורכיה

נוסע לתורכיה, שלום. סיפור קטן זה יכול לעזור לך בדרכך. הוא סיפור אמיתי, ומתאים לאופי הערמומי לפזר בעמוד זה סיפורים קטנים ושקשיים וכך לגרום לאנשים לקרוא בו, להתבלבל גם בקריאת דברים שסתם המצאתי. לא את הסיפור הזה, כאמור:

חבר שלי נסע לתורכיה, הזמין שם נקניקיות, ומחפש לו חרדל. מה לעשות, והמלצר לא מבין אותו. הוא אומר "מסטרד", "מוסטארדו" – שום דבר. מסמן סימנים צהובים ביותר בידיו, והמלצר לא תופס. נו, איך אפשר להסביר חרדל למישהו?

פתאום עובר מלצר שני, ובידיו נושא צינצנת חרדל. "זהו, זהו", קפץ הישראלי, "לזה התכוונתי".

"אה, אמר המלצר בתורכית שוטפת, "חרדל".

מאיר עוזיאל

צוחק מי שצוחק אחרון

אם הוא באמת כזה גאון, איך זה שלא הצליח להתחמק משיעורי הנגינה בכינור?

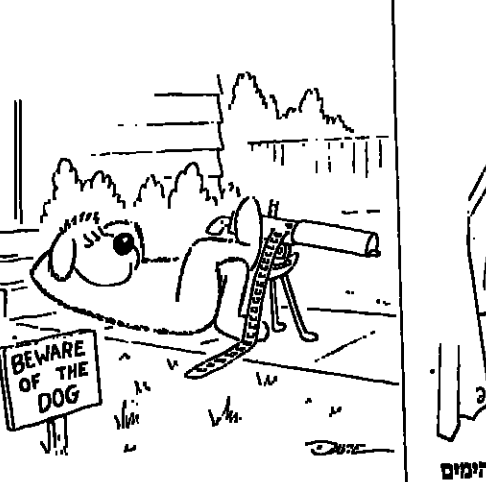

בהורוסקופ שלי כתוב שלשם שינוי, היום – מוטב שלא אצא החוצה

שום דבר מיוחד, סתם יושב לי וחושב על הימים החם, כשהכל עוד היה פשוט כל־כך...

היזהרו מהכלב

כמעיין המתגבר

(המשך מעמוד 10)

תבוא, תראה איך המקום מפוצץ".

הרב לוי: "מדוע לא תצטרף פעם לסמינר שלנו?"

תודה, אני לא צמא.

"הרב אזרור: "אני מבטיח לך, אבוא אליך הביתה, אשכנע את אשתך לבוא לשמוע שיעור".

על השולחן עשרות קלטות. הלהיט החם ביותר בשוק. מאחת מהן בוקע קולה של הרבנית הניה שיף שליט"א. בקרוב זה יהיה גם על וידאו, הם מבטיחים. מוזר קצת, לא? חרדים ווידאו? אבל קהל היעד עדיין אינו חרדי. כשהם יחזרו בתשובה, בעזרת הווידאו, יקחו להם אותו.

הרב חיות: "אנחנו מנצלים את כל חידושי הטכנולוגיה. גם מחשבים".

הרב אזרור: "מה שצומח – הוא האמיתי. אנחנו זורעים וזה צומח. עובדה".

הרב חיות: "הבאנו שלום־בית לבתים. אנשים רגועים, ילדים נרגעו".

60־70 נשים באות לשמוע את השעורים שלו. "התחלתי עם שלוש", הוא מחייך.

אמצע הרצליה, סוף המאה ה־20. מקבציאל (שם פרטי) יחזקאל (שם משפחה). מלמד. יושב מוקף בילדים. חדר. "קמ"ץ, אלף, א".

הרב לוי: "תראה באילו תנאים איומים הם לומדים. זה לא כואב, תנאים מחפירים כאלה? במה חטאנו שאנו צריכים לעבוד בצורה כזו? עדיין הקיפוח גדול".

עוד ראיון קצר במכונית. דוד גלאס, היועץ המשפטי. אשכנזי: גם היועץ בכנסת הוא אשכנזי. גם הרב שך אשכנזי. ואורי זוהר אינו אשכנזי? הרב לוי צוחק: "איך התהפך הגלגל? היום האשכנזים עוזרים שלנו. לא מזמן אנחנו היינו הנהגים והעוזרים שלהם".

דוד גלס: "התופעה של חרדים ספרדים היא רבת שנים. הייתי אומר שהיא החלה כמעט מן המעברות. היה צפוף בבתים. היו הרבה ילדים. ארגון 'יד לאחים' החל אז את פעילותו. ארגון אשכנזי שפעל בקרב המשפחות הספרדיות. באופן טבעי, כשהגיעה העת לבחור, האנשים הללו הצביעו ל'אגודת ישראל'. כך אמרו להם הרבנים לעשות. ה'אגודה' לא הבינה שישנו ציבור גדול של תלמידי חכמים ספרדים. פשוט לא הבינה זאת. באיזשהו מקום נוצר משקע של קיפוח: 'אנחנו נותנים לאגודה כל־כך הרבה – מה הם נותנים לנו?' ובירושלים זה התפוצץ. בבחירות המוניציפאליות ה'אגודה' לא נתנה נציגות לספרדים. ש"ס קמה, קיבלה שלושה נציגים וה'אגודה' שניים. כך החל הכל".

במי התופעה הזו פוגעת?

דוד גלאס "בליכוד ובמפד"ל, אין ספק. מתוך הכרות קרובה את השטח, אני חושב שש"ס תקבל לפחות שבעה מנדטים בבחירות הבאות".

מדוע הכל נעשה בשקט, כמעט בצורה מתחרתית?

דוד גלאס: "זוהי אחת המפלגות המודרנות שאין לה מנגנון. כוחה בריכוזיותה וביעילותה. היא מאוד־מאוד יעילה".

על הקיר בדירה הקטנה בבני־ברק, משם פועל הכל, תלויות תמונות הרבנים. מהם נשאב הכוח, הם מקור הסמכות. זוהי הריכוזיות. אחרי־כן נמצא אותן תמונות בכל גן, בכל חדר, בכל תלמוד תורה. הרב עובדיה יוסף, הבן איש חי, באבא סאלי, הרב טולידנו, הרש"ש, הרב קנייבסקי, הרב עזרא עטיה, הרב מנחם ש"ך.

"לאורם אנו הולכים", אומר הרב לוי. "אלה הצדיקים".

עמוס לבב

אריה בחורף

(המשך מעמוד 14)

אז כיצד אתה מסביר שהסוכנות נהפכה לסמל הביורוקרטיה עם תדמית רעה כל־כך?

"מה זאת אומרת? גם למדינה היתה תדמית רעה, אז מה? ביטלו אותה? הביורוקרטיה בסוכנות היא חלק מהביורוקרטיה של כל המדינה. אסור לשכוח מה עשינו," הוא אומר ומפליג בשבח איכותם של עובדי הסוכנות.

אתה מכיר את כולם?

"לא את כולם – אבל מאות. אנשים מצויינים, בעלי שליחות".

גם השליחים חזורי האידאלים שנשארים בחו"ל ופותחים שם עסקים?

"בכל שנה נשלחים כ־700 שליחים, מהם נשארו עד היום בחו"ל, עד כמה שידוע לנו, רק כשלושים. מה אני יכול לעשות? את יודעת כמה דיפלומטים ירדו מהארץ?"

אבל דברי השבח על השליחים כמו מתאדים באוויר כאשר נזכרים בתוכנית הטלוויזיה "כניסה חופשית" שהיתה מלאה בטענות נחרצות מאוד על חוסר יעילותה של הסוכנות ובהשגות על הצורך בקיומה בכלל.

דולצין: "אני אגיד לך מי הפקידים שתקפו את הסוכנות. היה שם פקיד שהיה שליח עלייה בארצות־הברית ורצה להיות מנכ"ל מחלקת עלייה, ולא קיבל את הג'וב. השני היה שליח שלא הוארכה לו תקופת השהייה בחו"ל".

איפה השליחים האידיאליסטים, איפה. הטלפון מצלצל. דולצין מתנצל. קם. מדבר. חוזר.

"אני פורש מהתפקיד בסיפוק רב", הוא מדקלם. "במשך עשרים שנות כהונתי כגזבר וכיושב־ראש היו לנו הישגים גדולים – היה המאבק הגדול למען יהודי ברית־המועצות. היתה עליית יהודי אתיופיה. היה שיקום השכונות. הוקמו 277 ישובים חדשים. הכנסנו דמוקרטיזציה בבחירות של נציגי הקונגרס. אני בהחלט מרוצה".

בפרשת יהודי אתיופיה נמתחה עליו ביקורת קשה. עוד לפני מבצע עלייתם, נאם דולצין בכנס של המגבית ורמז על התוכנית. הרמיזות נקלטו וכמעט חיבלו במבצע החשאי. הוא עדיין לא מבין על מה התעורר הרעש. "הייתי צריך לומר להם מדוע אני מבקש מהם כל־כך הרבה כסף, לא?"

אבל נעזוב את זה. הוא דווקא רוצה לייעל את עבודת הסוכנות. "אני מציע שרוב התפקידים שמטופלים בארץ יעברו לממשלה. תחילה נושא הקליטה ואחר־כך עליית הנוער, ההתיישבות ושיקום השכונות. דבר שני שיש לעשות הוא לאחד את התנועה הציונית עם הסוכנות לגוף אחד, כך שהיעוד שלנו יתרכז בחינוך, בתרבות ובמדע. וכל זה כדי להפוך את מדינת ישראל לחברה למופת ומרכז רוחני ותרבותי של העם היהודי".

אז למה לא עשית את כל אלה במשך עשר שנות כהונתך?

"זה לא משנה. אפשר גם להביא 100 אלף נערים לארץ ולא רק 15 אלף בשנה, שאנו הבאנו עד היום. יש למשוך סטודנטים לארץ ואפילו להקים אוניברסיטאות בשפות זרות".

כן, אבל למה הייעול לא נעשה עד היום?

"לא נעשה, לא נעשה. אני לא צריך הייתי לעשות זאת. היו לנו תקופות שדרשו דברים אחרים. עכשיו זה הזמן".

זה הזמן גם להצית מקטרת. דולצין שואף ארוכות את העשן. בחדר חם. בחוץ גשם. לפני סיום תפקידו עוד הציע להקים מוזיאון לציונות. תמונה של דולצין בטח תהיה שם. ליד תמונת הרצל.

מיכל קפרא

לא שוכח להביט למעלה

נפתלי בזם חייב להביט לשמיים, כדי לא להשתגע. אפשר לומר שמי שיושב שם – אלוהים או איך שקוראים לו – יכול היה להיות נדיב יותר כלפיו. הוריו ניספו בשואה. אחיו נפטר מאלכוהוליזם. בנו נהרג בפיגוע מחבלים. אשתו חולת פרקינסון. ואחרי כל אלה, עם תערוכה חדשה בסגנון חדש, שמיימי, אומר בזם שהוא אדם מאושר. משהו קרוב לשלמות פנימית. הקולגות כבר רבקו מסמרים בארון שלו. מבחינתו, השמיים יכולים לחכות.

מאת טל בשן צילומים: שמואל רחמני

נפתלי בזם מצייר עכשיו שמים: כחולים-אפורים-ורודים, רכים כמו עור של אשה, עד שבא לך להכניס לתוכם אצבע. בתוך השמים שלו יש איזו התרחשות, התענגות ערפילית – אולי עמוד ענן, אולי, מי יודע, קצה של אלוהים. הפרשנים עוד עלולים לומר שהוא חזר בתשובה. הוא אומר שמשהו תפס פרופורציות אחרות בחיים: רוב התמונה שמים ורק למטה, בפינה, מצויירת חתיכת ארץ קטנה, משוסעת, עשנה. זה אנחנו, או קליפורניה, או קמבודיה. כל מקום בעולם שיש בו אנשים "קטנים, חרוצים, פעלתנים, ממהרים, כמו נמלים – אבל שוכחים להביט למעלה, לשמים. לא מבינים שאנחנו רק חלק קטנטן ביקום".

בזם (63, השבוע) לא שוכח להביט למעלה, כל הזמן. לא היה לו ברירה. הוא היה חייב לתפוש את הפרופורציות האחרות, אולי כדי לא להשתגע. במושגים אובייקטיביים אפשר לומר שמי שיושב שם, מאחורי השמיים התכלכלים שלו – אלוהים או איך שקוראים לו – יכול היה להיות נדיב יותר כלפיו. הוריו נספו בשואה. הוא הגיע ארצה עם עליית הנוער, בגיל 15, יתום

(המשך בעמוד הבא)

נפתלי בזם וציור חדש: "זה לא בושה להיות 'אאוט', במיוחד שאתה רואה מה ה'אין'"

(המשך מהעמוד הקודם)

שלא בידיעתו. אחרי שצייר את השואה שרק־במקרה־לא־עבר וכמעט הצליח להוציא אותה ממחזור הדם שלו, באו עליו שואות פרטיות אחרות: בנו, יצחק, נהרג לפני מספר שנים בפיצוץ בכיכר ציון בירושלים. אחיו, משה, נפטר מאלכוהוליזם. אשתו, חנה, חולה כבר שנים רבות במחלת פרקינסון.

ואחרי כל אלה אומר בזם שהוא אדם מאושר. לא האושר הענק ההוא, הוא מסביר, אלא משהו שקרוב יותר לשלמות פנימית. "תאמיני לי שאני לא מרחם על עצמי. אני לא מאמין באמנים סובלים. אפילו ואן גוך צייר רק כשלא היו לו התקפים. זה כתוב במכתביו". אתה נוטה להאמין לו. יש בו איזו אופטימיות נטולת תקנה.

הוא איש שחי בתוך עצמו. לא חבר בקליקות, לא נוכח באירועים אמנותיים. מסתגר מהבוקר עד הערב בסטודיו שלו ברחוב ליברמן, נח שם בצהריים על ספה ישנה ומתמודד בלי הרף עם חיפושי האמת שלו. מתמודד על שפיותו.

מעל שולחן העבודה, ליד צילום הבן יצחק, תלוי צילום פסל של לוצ'אנסקי, "החלבן". כשהיה לוצ'אנסקי בן מאה, סירב מוזיאון ישראל לעשות לו תערוכה בטענה שהוא לא עומד בקריטריונים. בזם חשב שזה נורא, כתב מאמר בעתון ותלה את התמונה אצלו בסטודיו, גם כמחוות הזדהות: גם אותו לא מציגים כמעט במוזיאונים. הוא מעולם לא אומץ אל חיקה החם של הקבוצה הקובעת באמנות הישראלית: כשכולם ציירו אבסטרקט – הוא צייר פיגורטיבי. כשכולם עשו "מתאה" (חוייה צבועה ובאמצע תותח, גניח) הוא צייר את השואה. כשכולם הלכו לשמאל הוא עזב את "השומר הצעיר" ומפ"ם ונסוף ימינה. כשכולם אומרים "ציונות" במרכאות הוא עדיין מדבר עליה בהתפעמות של מי שהדברים לא באו לו כמובנים מאליהם. "אאוט" כרוני.

לפני כמה שנים צייר גברים בכובעים ונשים בשביסים ליד אוהלים בגבעות שוממות. אלה מתנחלי גוש אמונים, פרשו הקולגות בשמאל, והחרימו אותו סופית כ"פסה". כשנעמי שמר, ידידה, הקדישה לו שיר, הם כבר דפקו לו את המסמרים בארון. "נו, נו, אל תשאלי מה שאני ספגתי על זה", הוא מחייך. בזם לא נבהל, "זו לא בושה להיות 'אאוט', במיוחד שאתה רואה מה האין", הוא אומר בעוקצנות די נדירה אצלו. אין בו מרירות. עם הרבה דברים השלים פילוסופית. הוא כבר לא מצפה שיכירו בגדולתו בעודו בחייו. "לא הכל צריך לקרות כאן ועכשיו. רמברנדט לא הציג במוזיאונים, וואן גוך מכר רק תמונה אחת. לך תדע".

"לא הכל צריך לקרות כאן ועכשיו. רמברנדט לא הציג במוזיאונים, וואן גוך מכר רק תמונה אחת. לך תדע".

הוא רגיל להיות יוצא דופן, מילדות, עוד כשהיה מן "נפתלי" רזה ונמוך כזה בין כל ילדי השמנת והדן־בן־אמוצים הגבוהים, היפים, החסונים. ההשוואה לבן־אמוץ כמעט מתבקשת: בן־אמוץ היה פליט עליית הנוער, בדיוק כמותו, שרצה – והצליח – להיות צבר יותר מצבר, ומגלה רק עכשיו את שורשיו הגלותיים. בזם, עם המבטא הייקי והאופי הרגיש, הפגיע, דבק בשורשים הגלותיים לכל אורך הדרך. "לא קינאתי בו, הערצתי אותו" הוא אומר על בן־אמוץ בלי שמץ ציניות, "יש כאלה שנולדים גם יפים, גם מוצלחים וגם מבריקים. דן בן־אמוץ נולד כזה. זו מתנת שמים. אני הייתי ילד מקומט שבקושי חי. רק עכשיו אני מתחיל להתיישר".

הוא נולד באסן, גרמניה, למשפחה יוצאת פולין. ב־1939, כשהיה בן 14, שלח אותו אביו ארצה במסגרת פרוייקט העלאת ילדים מוכשרים של עליית הנוער. שני אחיו הגדולים נשלחו לגנוב את הגבול לצרפת. שאר המשפחה נשארה שם. "צריך להבין שמה שקרה באותה תקופה בגרמניה לא היה זעזוע בשבילם. הם היו רגילים ליחס הזה עוד מפולניה" מסביר בזם, אולי לעצמו, את העובדה שהוא כאן והם אינם. "הייתי בורד וחולה ים, החום היה מצמית והכל הסתדר סביבי" תאר באחד מספריו את היום הראשון שלו בארץ. "התעלפתי. זה היה המעשה הראשון שעשיתי בארץ קדושה זו".

הוא נשלח למשפחה אומנת אחת ואחרי־כן לאחרת, מחפש לשווא דמויות אב ואם להזדהות איתן, נתקל בקשיי קליטה מוכרים. "הייתי ילד מפונק של אמא שלא ידע לדאוג לעצמו. גרביים החלפתי רק פעם בחודש כי לא ידעתי איך מכבסים. בשפה לא שלטתי. כל מה שרציתי היה להניח את הראש על הכתף של אמא. שום אמביציות, רק לשרוד. לכן אני כליכך אסיר תודה לעובדה שבכל זאת נקלטתי, ולארץ הזו שנתנה לי צ'אנס. זה בכלל לא היה דבר מובן מאליו".

עד 1943 עוד קיבל מן המשפחה מכתבים דרך הצלב האדום. "לא לקחתי את השואה ברצינות. היתה בי מין אטימות מוזרה של נער שנלחם על קליטתו כאן". בסוף המלחמה נודע לו שהוריו נספו. הוא היה בן 19. שבועות ארוכים ישב בספריות ציבוריות וקרא עדויות על ניצולים: "איכרתי אז את כל האמונה באדם. מה הטעם בכל המאמצים האנושיים אם זה מה שיוצא? ציניקן לא נעשיתי, פשוט מפני שזה לא מתאים לאופי שלי, אבל נהייתי פטליסט, האמנתי רק בגורל. יחד עם זה היום אני יודע שרק האדם יכול לעזור לעצמו – אבל רק לעצמו. לא לאומה ולא לאנושות".

הרבה שנים צייר את השואה, קונן על העולם שאבד לו. תחילה צייר ציורים ריאליסטיים, כמעט שיחזורים מצולמים של הזוועות, כמו הציור ("קבר אחים") בו נראה איש עטוף טלית, אולי אביו, חופר את קברו. לידו שוכבים בני המשפחה המתים בערימה. קשה להביט. קשה עוד יותר לצייר, במיוחד ברמת המעורבות הרגשית של בזם. אחר־כך עבר לסמלים: פמוטים נושאי להבות שחורות ודגים לכפרות, סירות עולים עם משוטים דמויי רומח וכסאות שהצמיחו עלים וגבעולים מתוך העץ המת. לכל סמל היה ההסבר שלו. שואה ותקומה. אנשים לא תמיד הבינו, אם כי אהבו מה שראו. אלא שלבזם נמאס מזה, כסופו של דבר "העניין הזה מוצה, נגמר לי. הפסקתי להשתפך בפני הקהל, לבקש השתתפות בצער. בלאו הכי כל אחד מרוכז בבעיות שלו, ובצדק".

הוא מצייר מאז שהוא זוכר את עצמו. בשבוע שעבר, בפתיחת התערוכה הנוכחית שלו, הביא לו מישהו מזכרת ששרדה: מטפחת בד מצויירת שצייר לחברים לפרידה לפני שעלה ארצה. כשעלה ידע שהוא רוצה ללמוד ציור, "אבל בעליית הנוער הסבירו לי שהם אחראים לכך שיהיה לי מקצוע, וציור זה לא מקצוע. נשלחתי לבית־ספר 'גאולה' ללימודי פקידות. זה היה די מגוחך", הוא נזכר "לא הבנתי מה רוצים ממני שם".

ב־1943 הסכימו ב"עליית הנוער" לשלוח אותו ללמוד ב"בצלאל". לפני כן ניסה להתגייס לצבא הבריטי, אבל נזרק עוד לפני שלב המיון: "עבדתי באותה תקופה באיזה משרד ברחוב אלנבי כצייר טבלאות מאזנים. התפטרתי, אמרתי לבוס שלי בתדווה מה אני חושב עליו, והלכתי ללשכת הגיוס בטבריה. ישנתי שם כל הלילה ובבוקר עמדתי בתור, אני כזה, קטן ורזה ומסביבי כל הארזים הצברים. הפקיד צעק – להסתדר בשורה, והילד – החוצה".

עם המראה הטולוז־לוטרקי שלו הוא באמת לא נראה לוחם קרבי, ודאי לא פלמ"חניק, אבל בפלמ"ח דווקא השתמשו בשירותיו הטובים: היה אחראי על נושא התעודות המזוייפות: "הקמתי מעבדה משוכללת לזיופים מכל הסוגים, ובין העבודות הרשו לי לצייר". הוא גם עיצב את סמל הפלמ"ח, שתי שיבולים וחרב. עד היום הוא כועס שפרקו לו את הפלמ"ח. "לא הבנתי איך כולם הולכים הביתה בשקט כמו ילדים טובים – מה זה פה, מהפכה או לא מהפכה? הרי אנחנו היינו אמורים להנהיג את המדינה!". כמחאה סירב להמשיך לשרת ב"הגנה", "אבל הם שיחררו אותי – הציעו לי השתלמות בפאריס אם אמשיך לשרת", וכך היה: הוא למד ציור בפאריס והמשיך לנהל שם מעבדת זיופים של המוסד. "בעצם חנה עשתה את רוב העבודה. אני למדתי, והלכתי להפגנות של השמאל נגד מלחמת קוריאה".

"יש שנולדים גם יפים, גם מוצלחים וגם מבריקים. אני הייתי ילד מקומט שבקושי חי. רק עכשיו מתחיל להתיישר".

השמאל היה אהבתו הראשונה, הלוהטת והנכזבת: על קיר במערכת עתון "על המשמר" תלוי ציור ענק שלו: "מרד חימאים", שריד מונומנטאלי מן התקופה הקומוניסטית שלו. כשרצה מוזיאון תל־אביב להציג את הציור במסגרת תערוכה מיוחדת לשלושים שנות ציור מהפכני בארץ, כמעט נסתיים העניין במשפט: "לא רציתי שהציור הזה ייצג אותי. הרגשתי שאני משמש כיסוי למטרות פוליטיות שאני לא מזדהה איתן". כמו רבים אחרים היה בשומר הצעיר ("זה הלהיב אותי, זו היתה הקליטה שלי בארץ"); כמו רבים אחרים האמין בעולם החדש שתביא המהפכה בכנפיה וכמו רבים אחרים גם התפכח – אלא שאצלו ההתפכחות נהפכה לשנאה.

זה קרה לו, לדבריו, בעקבות משפט אורן: "אמנם עוד לפני־כן ידעתי מה נעשה ברוסיה, קראתי בפאריס ספר של ישראלי שהיה במחנות ריכוז רוסיים – אבל איכשהו אטמתי את עצמי. המשכתי להיות 'מתקדם'". היום הוא רואה בקומוניזם ובשליחיו את אחת הסכנות הגדולות לאנושות. מעריץ את שצ'רנסקי, לא מאמין ל"גלסנוסט" ונשמע כמו נביא זעם כשהוא אומר "ברית־המועצות הוציאה עלינו חוזה עוד ב־67'. אני לא מבין איך אנשים לא תופשים את זה".

באותם ימים חלם להקים קבוצות עבודה של ציירי השמאל בכל רחבי הארץ, לצאת ולצייר את העולים, המעברות, הפועלים, לצייר על קירות חדרי האוכל בקיבוצים. בבית־אלפא, שם הציג לראשונה את

(המשך בעמוד 48)

בזם עם הסגנון הישן ברקע: כשנעמי שמר הקדישה לו שיר, הקולגות כבר דפקו לו את המסמרים בארון.

חסר רק הסומברו

ל"הבוולה" (ת"א, רחוב ירמיהו 33) הלכה לעולמה. יהי זכרה ברוך. במקומה צוהלת עתה אפופת אדי טקילה מזללה מקסיקנית הקוראת לעצמה "מקסיקו־סיטי". אנחנו, עם אוכל מקסיקני (בארץ) – נזהרים. המסעדות שקראו כאן לעצמן מקסיקניות היו, לגבי רובן, אכזבה (פרט לאחת ירושלמית). והן הלכו לעולמן, וטוב שהלכו. באנו ל"מקסיקו סיטי" רק לאחר ששמענו מכמה שוחרי אוכל מקסיקני כי זו, התל־אביבית החדשה, "רצינית" מקודמותיה, וכי תפריטה מציע מיגוון מעניין ברמה בהחלט טובה.

באנו. קיבלנו תפריט וגם סלסלה ובה רקיקי קמח תירס (מתובלים בסלסה), אותם טובלים במיטבל עגבניות. זה כדי שלא ישעמם לך בפה עד שיגיע האוכל שאתה עתיד להזמין, וכדי להעלות את השול ואת סף התיאבון, מגישים לך טקילה בספלון חרס מסורתי, ולידו כמה פרוסות לימון ומעט מלח – כדי להקהות מעט את "מכת" הטקילה. הטקילה, כידוע, מופקת מעליו הבשרניים של הקקטוס. יצרנים המבקשים להוכיח לקהל הלקוחות שהטקילה שלהם אינה תוצרת מתחליפים, דואגים להכניס לבקבוק תולעת – אחת מרבות השורצות בעלי הקקטוס. לקוחות מן המערב לא כל כך מחבבים את ההוכחה הזו במשקה שלהם ועל כן סוג זה של טקילה מצוי רק במקומות מיוחדים. במסעדה התל־אביבית, להרגיעכם, הטקילה נקייה מתולעים.

לאחר שני ספלוני טקילה ונהמת "ויוה ופאסה" נחת על שולחננו מבחר של מתאבנים מקסיקניים מלווה בסלסלה עם טורטיס, הלא הן הפיתות המקסיקניות, העשויות, כמובן, מקמח תירס. באנו למסעדה בחבורה ועל כן יכולנו לטעום ממיגוון רחב של מנות. וכך טבלנו פיתנו ב"גואקמולה" המקסיקנית הנודעת, שהוא מיטבל אבוקדו בתוספת עגבניות, בצל, שום ועוד. אח"כ העלינו על מולגנו "פריחולס ופריטוס" – שעועית שבושלה, טוגנה ורוסקה עם בצל ותבלינים אחרים ונראית כמו "דייסת" פול. והיה שם פודון בצקי ממולא בגבינה שקוראים לו "קסדיה", ולידו נח ה"קרניתאס", שהוא "השווארמה" המקסיקני. והנה הגיעה המנה עם ה"צ'ילי־קון־קרנה", אותו מאכל שעועית ובשר הפופולרי במקומות רבים מתייחסים אליו כאל תבשיל שמפוצץ לך את הקיבה, אבל כשטועמים אותו ללא חסכנות ולא חוששים להוסיף לו שמנת ועוד פריטים המוסיפים את עלותו – מקבלים מאכל הרבה יותר סביר ומעודן. כאן הגישו לנו צ'ילי מהסוג הטוב יותר.

שולחננו העליז ועתיר־התיאבון קיבל גם "צ'יליס־רייאנוס" שהם פלפלים ירוקים, אפויים, קלופים, ממולאים בבשר מתובל, שקדים וצימוקים שלאחר כל אלה עוד עוברים עיטוף בבלילה מיוחדת, טיגון וכיסוי של רוטב עגבניות מיוחד. משהו־משהו. קיבלנו גם "צ'יליס רייאנוס דה קוואסו", שזה סיפור דומה, אבל במקום מילוי בשר אתה מגלה בו מילוי עשוי גבינות וביצים. מעניינת לא פחות היתה מנה הקרוייה "צ'ילאקילס", והיא מאפה קמח תירס ספוג רוטב פלפל חריף, מכוסה בגבינה מותכת שעליה טבעות בצל, רבעי ביצה קשה ושמנת.

והיו גם "בוריטוס", שהם עלי בצק שמגלגלים בתוכם גבינות, שעועית, מיני בשרים וירקות. ולדוגמה קיבלנו גם "אנצ'ילאדאס", שהם "בלינצ'ס" מקסיקנים, אותם ממלאים, לפי הזמנתכם, בבשרים, גבינות, או תרד. הביאו לנו גם "טוסטאדאס" של בשר ושל גבינה ושמנת. הטוסטאדה היא טורטיה מטוגנת שעליה מניחים שכבות של בשר, שעועית, גבינה וירקות שונים ומעליהם מפוזרים פרורי גבינות שונות.

אחרי כל אלה כמובן שכבר לא היה לנו מקום למרקים, לטאקוס, ל"ווכוס רנצ'רוס" (ביצי הבוקר) וכמובן לא ל"קרנה אסאדה", האומצה המקסיקנית המסורתית.

את התגיגה הזו סיימנו בקפה מקסיקני שמוסיפים לו טקילה, ליקר גליאנו, קצפת וקצת קינמון. שאלנו מי הטבח. אמרו לנו מקסיקני צעיר, ארבע שנים בארץ. שאלנו מה שמו. אמרו לנו: מוישה טויבר, יהודי, כמובן. אבל האוכל המקסיקני שלו בהחלט לא רע. בהתחשב בחיך המערבי הוא ממתן מאוד את חריפותו ותקיפותו. אם תרצה חריף יותר, על השולחן ממתין בקבוק טבסקו.

מחירים לדוגמה: מיטבל האבוקדו – 5 שקלים, הפלפל הממולא – 6 שקלים, טוסטאדה – 15 שקלים, אנצ'ילאדה – 8 שקלים. צ'ילי קון קרנה – 12 שקלים. פתוח כל ימות השבוע, צהריים וערב, למעט שבת בצהריים.

מאו"ל

חגיגת מקסיקנית בת"א. האיש שמאחוריה: טבח צעיר בשם מוישה טויבר (צילום: שמואל רחמני).

הכנסת אורחים נוסח חוות דוברובין

דואר

לא מכבר, לאחר ביקור באתר חוות דוברובין, החלטנו לאכול במסעדה המקומית עליה המלצתם לפני זמן מה בעמוד זה.

המלצרית שקבלה את ההזמנה היתה צעירה ונחמדה, כפי הנראה תוצרת חוץ. משראינו שהיא מתקשה להבין את שפתנו, דברנו איתה אנגלית והזמנו אוכל, עם בקשה להגיש את המנה הראשונה – או לפחות לחם – מיד, כי אחד מאיתנו חולה סכרת ונחוץ היה שיאכל משהו במהירות.

לאחר שישבנו כ־30 דקות ולאחר כמה בקשות נוספות מהמלצרית, הואילה לבסוף להביא חלה עם חמאה ומשקאות שביניהם לבין אלה שהזמנו לא היה כל דימיון. לאחר שהוחלפו המשקאות המשכנו לשבת ולאכול חלה. עברו עוד 25 דקות נוספות – וכלום...

אחרי פנייה נוספת, קבלנו לבסוף מהמלצרית החמודה את המרק – חקר לגמרי – וסלט, ואז פקעה סבלנותנו ופנינו לגברת אחת שהסתובבה שם, כנראה מנהלת או בעלת הבית, בתלונה על היחס המזלזל. והנה התשובה:

"מה זה לא 'פסט־פוד' (הכוונה למזון מהיר, כנראה) – ואם אין לכם זמן, אל תבואו הנה יותר". היא ביקשה מאיתנו פשוט כמשמעו להסתלק מהמקום. כשניסינו לשלם בעבור המשקאות והלחם, גורשנו משם, כועסים ורעבים.

שחר אברהם, חיפה

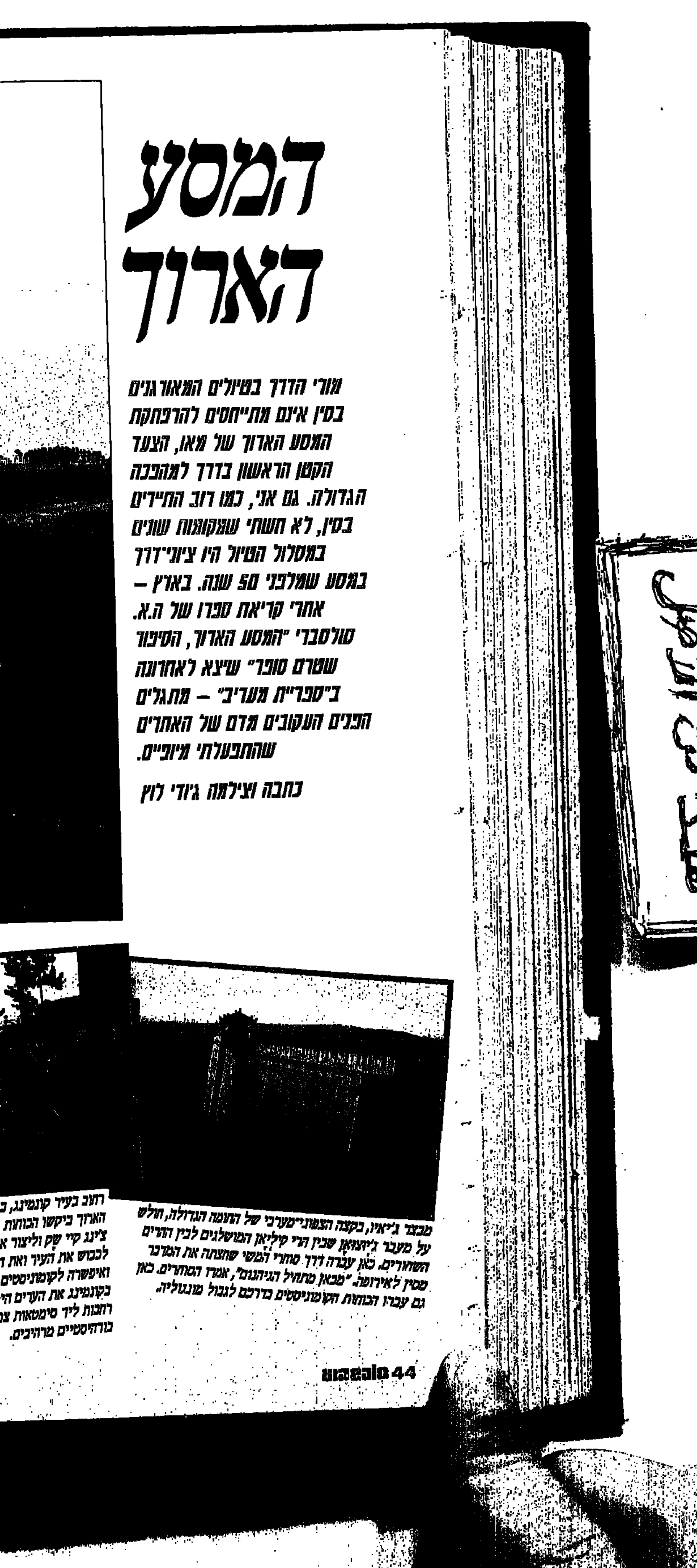
מחזיר כרטיס

להלן נוסח מכתב ששלחתי בימים אלה לבעלי המסעדה "טוויסט אוף סצ'ואן" ברחוב פרמורק בתל־אביב:

"בתור לקוח קבוע במסעדתכם, נוכחתי לדעת, לצערי, כי בשלושת החודשים האחרונים חלה הידרדרות מדהימה הן באיכות המזון המוגש, והן של השרות במסעדה. ח'דים־סים', למשל – פאר תוצרתה של המסעדה – נהפכו למאכל בצקי מאיכות די ירודה.

"מוחזר בזאת תוך מחאה כרטיס ה־V.I.P. שלכם, קיוויתי שמצב 'קלאסי' זה של מסעדות חדשות שמתחילות יפה וטוב והמזון יורדת במהירות – לא יחזור דווקא אצלכם, לצערי ולאכזבתי."

י. ונמר
תל־אביב

המסע הארוך

מורי הדרך בטיולים המאורגנים בסין אינם מתייחסים להרפתקת המסע הארוך של מאו, הצעד הקטן הראשון בדרך למהפכה הגדולה. גם אני, כמו רוב התיירים בסין, לא חשתי שמקומות שונים במסלול הטיול היו ציוני־דרך במסע שמלפני 60 שנה. בארץ – אחרי קריאת ספרו של ה.א. סולסברי "המסע הארוך, הסיפור שטרם סופר" שיצא לאחרונה ב"ספריית מעריב" – מתגלים הפנים העקובים מדם של האתרים שהתפעלתי מיופיים.

כתבה וצילמה ג'ודי לוץ

מבצר ג'יאיו, בקצה הצפוני־מערבי של החומה הגדולה, חולש על מעבר ג'יזגואן שבין הרי קיליאן המושלגים לבין הררים השחורים. כאן עברה דרך סוחרי המשי שחצתה את המדבר מסין לאירופה. "מכאן מתחיל הגיהנום", אמרו הסוחרים. כאן גם עברו הכוחות הקומוניסטים בדרכם לגבול מונגוליה.

רחוב בעיר קונמינג, בירת מחוז יונאן. בעת המסע הארוך ביקשו הכוחות הקומוניסטים להטעות את צ'ינג קיי שק וליצור את הרושם כאילו הם מתכוונים לכבוש את העיר ואת המחוז. ההונאה הצליחה ואיפשרה לקומוניסטים להתקדם צפונה. מצאתי בקונמינג את הערים היפות והנעימות בסין. שדרות רחבות ליד סימטאות צרות, ובשוליה שני מקדשים בודהיסטיים מרהיבים.

גוילין, בעיני הסינים, המקום היפה ביותר בעולם. בגוף שכוה, במחוזות הונאן וגואנגי, היו כמה מן הקרבות היותר עקובים מדם בראשית המסע הארוך. "לא היה לנו זמן לייחד למראות האלה את תשומת הלב הראויה", אמרו הוותיקים. הדרך הטובה ליהנות מהם היא במעבורת על נהר לי, כפי שעושים רוב התיירים.

...וטים האיטים לגדל ירקות בחלקות פרטיות ... לשלשל את התמורה לכיסיהם. עם ... הדרישה את התפתחות המיכון, ... את החקלאות הסינית המשפחתית. ... אשה העובדת בחלקת תפוחי האדמה ...

גבר סיני ממוצא "איינו" – מיעוט לאומי החי בג'ונגל במחוז יונאן על שפת נהר המקונג. רבים מן המיעוטים הלאומיים הצטרפו אל הקומוניסטים בעת המסע הארוך, לאחר שהתרשמו מן היחס ההוגן של האדומים כלפיהם. צריך להטלטל ארבעה ימים באוטובוסים כדי להגיע אל פינתם הנידחת.

חיילי הצבא האדום הסיני היום בצעדת אימונים, ותמונת מאו בשערי "העיר האסורה" בפקין: מסע חניבעל היה רק טיול.

האויב מתקרב, אנחנו נסוגים
האויב עוצר וחונה, אנחנו מתקדמים ומטרידים
האויב מתעייף, אנחנו תוקפים
האויב נסוג, אנחנו רודפים
(כללים למלחמת גרילה עפ"י מאו צה־טונג)

למעלה מחמישים שנה חלפו מאז יצא המסע הארוך לדרכו, ועדיין הוא מצית את הדמיון. "המסע הארוך הוא המסע היוצא דופן ביותר בכל תולדות האנושות", כתב הסופר הבריטי ר. ווילסון. העיתונאי האמריקני אדגר סנו אמר: "בהשוואה למסע הארוך נראית חציית האלפים של חניבעל כטיול". "אין לך במאה הזאת שום מאורע שקסם יותר לדמיונו של העולם והשפיע יותר על עתידו", כותב ה.א. סולסברי בהקדמה לספרו "המסע הארוך" שזה עתה יצא לאור בהוצאת "ספרית מעריב", וממשיך: "בסופו של דבר נתן המסע הזה את סין כולה בידי מאו־צה־טונג וידידיו הקומוניסטים".

המסע הארוך החל באמצע אוקטובר 1934 והסתיים בראשית אוקטובר 1935. במהלכו עשו הכוחות הקומוניסטים דרך של כ־9000 ק"מ, ואחדים צעדו אף 12,000 ק"מ – מרחק הגדול פי שניים מרוחב יבשת אמריקה. תוך לחימה מתמדת צעדו הכוחות את כל הדרך מטוג'יאן שבדרום סין ועד מחוז שאנזי בצפון־מערב סין. הם עברו באיזורים שלא מופו מעולם, חצו שרשרות הרים ומדבריות וצלחו נהרות. המסע – שהחל כנסיגה טאקטית לאחר תבוסה קשה בקרב עם חיילי צ'אנג קיי צ'ק הלאומניים – הסתיים בנצחון מוחלט של הצבא האדום הסיני, הן כחזית מבית והן כנגד עם צבא הכיבוש היפני. וכאשר באוקטובר 1949 הכריז מאו צה־טונג בפקינג על הקמת

(המשך בעמוד 47)

המסע הארוך

(המשך מעמוד 45)

הרפובליקה העממית, ככר הכירו מיליוני סינים את האידאולוגיה של המפלגה הקומוניסטית הסינית ואנשי בה.

שמונים ושישה אלף איש יצאו למסע הארוך. רק אלפים מתוכם הגיעו לסיום. אך במשך המסע הצטרפו אליו אלפים רבים בעוד אחרים נשרו, וכך סיים את המסע כשלושים אלף איש. אין יודעים אל נכון כמה נהרגו, מתו או נשרו.

למרות שכבר במהלך המסע – ב־1935 – נבחר מאו, אז בן 42, למנהיג המפלגה ולראש הצבא, למרות שבשלב הזה כבר השתחררה התנועה הקומוניסטית הסינית ממרות מוסקווה ולמרות שבעת המסע כבר יישמו הכוחות הקומוניסטיים מדיניות אגררית, חינוך וטאקטיקת לחימה מגובשים – למרות כל אלה שמע העולם על האירועים הללו באיחור של שנים. זו היתה אולי ה"פאשלה" העיתונאית הגדולה בכל הזמנים, כותב ה.א. סולסברי בספרו (עמ' ...). ב"ניו־יורק טיימס" לא התפרסמה בכל חודש ... ולו ידיעה אחת מסין, לא נזכר צ'יאנג קאי שק, לא הופיעה ולו מלה אחת על הצבא האדום... כסין לא התרחש דבר הראוי לדיווח בעיתון הנודע..."

ב־9 בנובמבר (1934), מספר עוד סולסבר, אמנם פירסם "הניו־יורק טיימס" ידיעה קצרה בעמוד 6 שלו ובה נאמר כי ארבעים אלף קומוניסטים יצאו את ג'יאנגשי ואת פוג'יאן והם נעים ... אך כעבור שלושה שבועות שוב הרגיע העתון את קוראיו ודיווח להם שהלאומנים הביסו את הקומוניסטים בג'יאנגשי.

זה כל מה שנודע במערב על המסע הגדול של הקומוניסטים. עד אוקטובר 1938 הסתמכה העתונות ... על ידיעות בהן הזינו אותה שרותי המודיעין של צ'יאנג קאי צ'אק. וזה – אומר סולסברי – היה ... המודיעיני הגדול של צ'אן קאי צ'אק ושל ... בגלותו.

הראשון שחדר אל מעבר לקווי הקומוניסטים ... דיווח לראשונה על "המסע הארוך", ראיין את ... וסיפר על המימדים האדירים להם הגיעה ... הקומוניסטית הסינית, היה העיתונאי ... אדגר סנו. הוא שהה ארבעה חודשים באיזור ... בשליטת הקומוניסטים, ובאוקטובר 1936 שב ... והחל לדווח משם על אשר ראה. ב־1937 כינס ... מאמריו ודיווחיו בספר שיצא לאור ביולי 1937 ... "כוכב אדום בשמי סין". הספר נחשב עד היום ... המרתק ביותר שנכתב בידי עיתונאי על ... האירועים שהתרחשו בסין באותן שנים. בזכות אדגר ... שמע העולם לראשונה את שמותיהם של מאו ... צו אן־לאי, צו טה, לין פיאו ואחרים.

"המסע היה כאשלה עיתונאית גדולה. ה'ניו־יורק טיימס' לא התפרסמה בחודש ... ולו מלה אחת על הצבא האדום, כאילו לא התרחש בסין דבר הראוי לדיווח."

... ההרגשות שלהלן תאר סנו את הרוח ... התנועה הקומוניסטית שנה לאחר תום המסע ...

"אומץ לב אנושי ופחדנות, התלהבות ונצחון, ... ואמנות, ובתוך כל זה, כמו להבה, להט ... מתקהים ואופטימיות מתפכנית מרהיבה ... צעירים המסרבים להיכנע לכוח אנוש או ... לאלוהים או למוות – כל אלה ויותר ... בתולדות האודיסיאה הזו שאין דומה לה ... כך גם למד העולם שהצבא האדום ... אינו צבא של שודדים ואנסים כפי שתואר ...

... "מי שיעביר לצידו את הכפריים" –

– הוא שישלוט בסין; ומי שיפתור את בעיית הקרקעות – הוא שיעביר לצידו את הכפריים".

ואמנם, כך דיווח סנו ב־1936, בכל מקום בו שלטו ביצעו האדומים רפורמה אגררית וצימצמו את נטל המסים. הם חיסלו את האבטלה, ההתמכרות העמוקה לאופיום, הזנות, נישואי הכסייה ושעבוד הילדים. בקומונות שהקימו (שבזמנו נקראו "סובייטים") עשו האדומים לביעור הבערות יותר ממה שנעשה בסין בכל תולדותיה. במקומות אחדים שהיו בשלטונם למדו 80% מן האוכלוסיה קרוא וכתוב. צעיר בן 17 מפוג'יאן שצעד עם הצבא האדום 9000 ק"מ אמר לאדגר סנו: "הצבא לימד אותי לקרוא ולכתוב. הוא לימד אותי להפעיל מכשיר קשר, לכוון רובה ולקלוע". "הצבא טוב אלינו", אמר צעיר אחר. "כאן לעולם אין מכים אותנו. כאן כולם שווים, לא כמו במחוזות הלבנים (הכוונה ללאומנים) ששם האנשים הם העבדים של בעלי האדמות והקומינטנג. בצבא האדום כולם לוחמים כדי לעזור לעניים וכדי להציל את סין".

כעבור שנים, בהערות למהדורה המתוקנת של ספרו שיצאה לאור ב־1972, כתב אדגר סנו: "הדיווח שלי ב־1936 היה התיאור המפורט הראשון שפורסם על המסע הארוך, והתבסס ברובו על ראיונות אישיים ועדויות של מי שהשתתפו במסע. מאז יצאו לאור דיווחים רשמיים ולא רשמיים מסוגים שונים, והמסע הארוך זכה לתהילה בלתי מוגבלת במסגרת התעמולה הקומוניסטית. אני מניח שיחלפו עוד שנים רבות עד ששוב ניתן יהיה לבודד את העובדות מן הבדיות".

ספרו של סולסברי "המסע הארוך – הסיפור שטרם סופר", הוא אולי המסמך העובדתי שלו קיווה אדגר סנו. סולסברי הוא העיתונאי המערבי הראשון ששלטונות סין פתחו לפניו, ב־1984, את הארכיונים והמסמכים הקשורים לנושא, והוא המתין למעלה מעשר שנים עד שקיבל רשות לשחזר את המסע בשטח, לראיין את מי ששרדו ולנבור בארכיונים. ספרו הוא לפיכך השיחזור המפורט והמדוייק ביותר מכל אלה שקדמו לו. העובדה שסולסברי כתב אותו בשעה שכבר נהנה מפרספקטיווה היסטורית לגבי המקום שתופסים בתולדות סין המודרנית כל גיבורי הסיפור, מעניקה לספר מימד מיוחד של עניין.

בספר מצטייר המסע הארוך בעיקר ככור ההיתוך שבו התחשלו והתגבשו העם, המנהיגים והאידאולוגיה. הוא החל כנסיגה מכאיבה והסתיים בניצחון, ובמהלכו – כמו גם בשנות הלחימה שבאו אחריו – התגבשו דפוסי המפלגה הקומוניסטית הסינית והמיסוד ... המדיניות והחברתיות הייחודיות ונוצבה מנהיגותו ... הנעלמה ניתנה לנוער ... הסיני ... המסע ...

למדו סינים בני־מעמדות שונים לחיות זה עם זה כשווים ומתוך כבוד הדדי, ובמידה מסויימת הוא אף הביא לקירוב לבבות בין המיעוטים הלאומיים לבין הסינים ממוצא האן שהיו מנהיגי המסע.

הצבא האדום נזהר מאוד בכבודם של המיעוטים הלאומיים שבמחוזותיהם עבר בעת המסע, ונהג בהם כפי שנהג בכל הכפריים הסינים שאותם יצא לשחרר. ואמנם רבים מהם, כמו גם מיליוני איכרים סינים, קשרו כך את גורלם עם גורל של הכוחות הקומוניסטיים. אך במסע הארוך, לפי התיאורים בספרו של סולסברי, לא רק התגבשו נאמנויות אלא גם הונצחו יריבויות שחזרו ורדפו עוד שנים רבות את ההנהגה הקומוניסטית הסינית.

"בתוך הפיקוד העליון, בסמוי מעיני רוב הלוחמים, התנהל מאבק לחיים ולמוות על מדיניות, על כוח, על המקום בצמרת הפיקוד. רבים שילמו בחייהם במאבק הזה".

כך כותב סולסברי:

במסע הארוך לא היה אפילו רגע אחד של רוגע. הרים, צוקים, נהרות גועשים, סופות בוגרניות, גשם קר בקרת, שלג, ערפל, מדבריות צחיחים, ביצות טובעניות, רעב, הליכה אין סופית – העמידו כל העת לפני החיילים סכנות שמעבר לסכנות שהיו צפויות להם מכרורי צבא צ'יאנג. ומעבר לכל זה, התנהל בתוך הפיקוד העליון, בסמוי מעיני רוב הלוחמים, מאבק לחיים ולמוות על מדיניות, על כוח, על המקום בצמרת הפיקוד.

לימים יהיו כאלה שישלמו בחייהם על עמדות שנקטו בוויכוחים שהתנהלו במהלך המסע. למאו, בעיקר בעניינים אלה, היה זכרון של פיל.

מעניינות במיוחד היו מערכות היחסים שהתפתחו בעת המסע בין מאו לבין צו אן־לאי ובין מאו לבין דאנג שיאו פינג, המנהיג הנוכחי של סין העממית. סולסברי אכן מספק את סקרנות הקורא ומקדיש מקום נרחב לשתי הדמויות הללו שרישומן על ההיסטוריה הסינית המודרנית נופל אך במעט מזה של מאו. דווקא בימים אלה שבהם מוליך המנהיג האחרון מדור הנפילים ההוא, דאנג שיאו פינג, את ארצו למסע חדש ומסוכן, יש לפרקים שמקדיש לו סולסברי טעם מיוחד המאיר באור חדש גם את שנות ה־80 בסין.

ג'ודי לוץ

דנג שיאו פינג שוחה בנהר הצהוב בנוסח מאו: ראשית המהפכה החדשה.

הירחון לאשה ולמשפחה

AK

(כולל "אתה" ו"ציפר")

... המחיר: 7.50 ש"ח

ראיון מיוחד: איב מונטאן

תחקיר: התעללות מינית בילדים

קריירה: חוצפה צברית בארה"ב

כתבת ענק: אופנת חורף פריס 88'

צלילה: שפתיים לוהטות במים

סרטן שד: האם הכריתה הכרחית?

דיאטה: לא רק אחרי הלידה

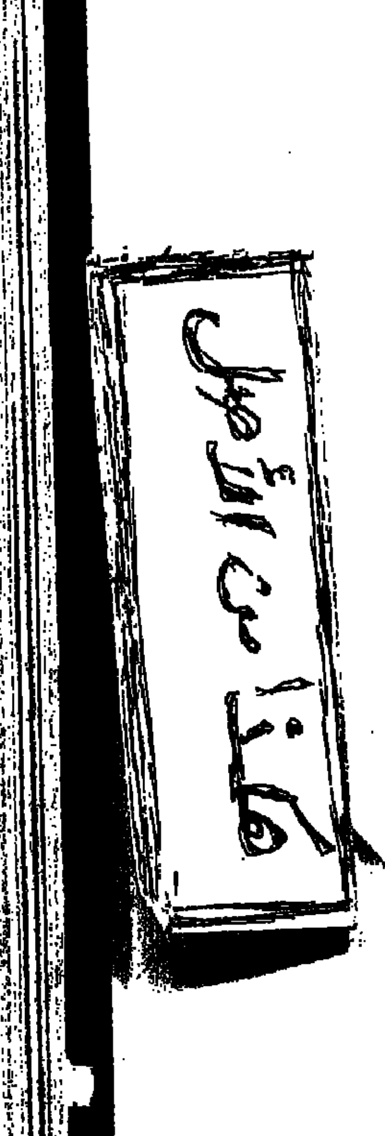
עיצוב: סגנון ים תיכוני

גינון: גינה בבקבוק

חתול: יותר ידיד מכלב

הופיע ★ הופיע ★ הופיע

00128742

פו"פ מתקדם

(המשך מעמוד 24)
ויתור. הויתור על הטופס הזה, חוסר היכולת להתחלק במרחב, יהיה קשה פי אלף עם מישהו שלא התנסה לפנייכן בצורך לוותר". אורן: "ואני מעדיפה לצאת עם בני 40, שרפתי כבר את שיכבת הגיל שלי".

התנסויות עם נשואים שייכות, מתברר, לשנות ה־20. דפנה: "לי לא היו ולא יהיו אף פעם. הרי גם אם הם יעזבו את הבית, אני אהיה רק מתווכת בדרך לרומן הבא שלהם". רמי: "זה הרי סיפור מטופש. גם אשה נשואה לא תעזוב את הבית". אורן: "ואני מרגישה שמשתמשים בי. הרי כלום לא ייצא מזה". רמי: "אבל אין מה לעשות. לפעמים נתפסים לזה. ואז אתה נופל. אתה יושב בים, ורואה שקיעה, ומדבר־פילוסופיה וזה מוצא חן בעיניך. גם אם יש לה ילדים. ואתה פשוט נופל. ובכל פעם שזה קורה אני מקטר מחדש. אבל אני חלש". אורן: "אני לא חלשה. אני תמיד בשליטה על המצב. אני לא הולכת על ערבים בודדים של כיף".

ערבים בודדים של כיף לא נראים לאף אחד מהם. לחיי המין נכנסו חרדות חדשות. אורן: "אני לא יכולה להגיד שאני היסטרית. הנושא כמעט לא עולה בדעתי. חיי המין שלנו הם בלתי סדירים. לקחת גלולות זה אבסורדי". מצד שני, אמצעים אחרים עם אדם שרק הכרת – הם לא נעימים. לפעמים מביכים. יש לי חברה שיש לה קופסת קונדומים ליד המיטה". רמי: "אין בי פחד. אבל האמת היא שמצאתי את עצמי יושב שבועיים באירופה בלי סקס". דפנה: "אני פטליסטית. רמת הסיכון בעבודה שלי, במעבדות שאני מסתובבת, היא הרבה יותר גבוהה מהאפשרות לחטוף איידס".

קשה, קשה לחלק את המרחב, הם אומרים. וככל שהזמן עובר, מתרגלים יותר להיות לבד. קשה להכניס מישהו הביתה, לחלק את המיטה שהתרגלת לישון בה באלכסון. ומפריע שהוא לא מכניס את מברשת השיניים לכוס, ולא מנגב אחריו את המים באמבטיה. וכשהוא קם מהשולחן, הוא לא לוקח את הצלחת לכיור. ואף פעם, אף פעם הוא לא זוכר להוריד אחריו בחזרה את הקרש של בית־השימוש.

האלטרנטיבה, מתברר, היא הקרש המלוכלך־בהרבה בשירותים הציבוריים של איזה פאב תל־אביבי, אחרי חצות. זו בדידות אחרת. בלי חברים, בלי אחים לצרה. בלי מסקנות חיוביות על משמעות החירות.

אסא טלבר, 33, לא חי מעולם עם מישהו. היו לו 500 ידידות. עם 100 מהן (בערך) הוא פיתח את היחסים עד לשלבי מיטה. עשר מהן חיבב ממש, ועם שתיים בלבד, שתיהן נוצריות מאירופה, פיתח מערכות יחסים. אסא טלבר לא קשור לשום קליקה חברתית. יש לו שניים־שלושה חברים קרובים איתם הוא הולך מדי פעם לשתות. עם חברים נשואים אין לו מגע. הם משעממים אותו. כבן למשפחת דיפלומטים, הוא חי הרבה בחו"ל. למד כלכלה ותיאטרון, והיום עובד בחברה לייצוג וארגון תערוכות מקצועיות שבבעלות אביו. החיים החברתיים שלו מתמצים בביקורי לילה בפאבים. שתיים־שלוש בירות עם חבר. בשעה 12 הוא הולך לישון. לא אוהב לקום בבוקר "דפוק".

תרבות הלילה שלו סובבת, לדבריו, סביב האלכוהול. "צריך לשתות קצת כדי לא לראות כמה כולם 'לוזרים'. כמה אני 'לוזר'". ובכלל, האלכוהול עוזר לו להיפתח. להקשיב, לדבר. אסא אוהב את ההרגשה שהוא חופשי. שהוא לא עושה חשבון לאף אחד. אחד הדברים שרווקים טובים בהם זה יצירת מנגנוני הגנה. יש הרבה זמן לחשוב על הכל. מה בעצם קורה איתך.

כן, יש תקופות שהוא בריכאון. זה יכול להמשך יום־יומיים. הוא ישמח להכיר את הבחורה המתאימה ולגור איתה, אבל לא בתור פשרה. אין לו שום תשוקה למשפחה וילדים. אם זה יקרה, זה לא יהיה מתוך רצון שלו. "אני לא רואה שום סיבה מיוחדת להתחתן. אני לא מרגיש בודד". הפעם היחידה שהרגיש איזה רמז לבדידות היה בשנקע רגל, ומישהו היה צריך למרוח לו קרם. "אז היה רגע שאמרתי לעצמי שאני מבין למה אנשים מתחתנים". גם העובדה שאינו מסתובב בחברה של פנויים ופנויות לא מפריעה לו. על מועדונים הוא בכלל לא חושב. "הולכים לשם אנשים פחות אטרקטיבים ממני, פחות בשלים אמוציונאלית. כאלה שזקוקים שמישהו יארגן להם את החיים". הוא עצמו מעולם לא הרים טלפון למישהי שמחפשת הכרות דרך העתון. "חבר שלי פירסם מודעה כזו. בן 28, מסודר, מחפש נאה למטרות רציניות. הוא קיבל 800 תשובות תוך שבועיים. הוא הצליח לעשות ל־60 מהן ראיונות".

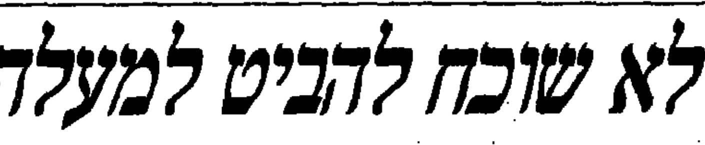
באחר הראיונות האלה יכולה היתה להשתתף גם מירי, 43, גרושה 15 שנה ואם לילדה. היא כותבת להרבה פניות מהסוג הזה, "אבל בעצם אני כבר יודעת שזה לא רציני. הם מצלצלים ושואלים אם אפשר לבוא לשתות איתי קפה, אצלי בבית. כשאני שואלת אם אפשר להיפגש במקום נייטרלי – הם אומרים 'נהיה איתך בקשר' ויותר לא שומעים מהם". 15 שנה היא מסתובבת במועדוני פנויים ופנויות. היא מכירה את כולם.

מירי: "זה נראה כאילו במועדוני פו"פ מחפשים חבר או חברה לחיים. אבל זה לא כך. הגברים מחפשים בעיקר פלירט. השאלות הראשונות שישאלו אותך הן אם את גרה לבד, אם את נשואה, אם יש לך בית וכמה את מרוויחה. אני רוצה שקודם ישאלו אותי איך קוראים לי. לפחות את זה. היום הרבה גברים מתפשים את המציאות האלה. במקום להוציא אשה, להזמין אותה למסעדה, לסרט, הם מוציאים 10־15 שקלים דמי כניסה למסיבה כזו, ומשיגים אותו דבר. אשה ללילה".

מאוד לא נעימים, המפגשים האלה. "בודקים אותך מלמעלה למטה. פעם עוד בדקו תעודות זהות, ואז באמת רק רווקים היו שם. היום הפסיקו לבדוק ומגיעים גם גברים נשואים שהאשה שלהם נסעה ללילה. גם ערבים באים. במקרה הטוב את מדברת איתו ומתברר לך שהוא נשוי. במקרה הרע, את מגלה את זה בבוקר. אני לא מכירה אף מועדון שיש בו רק בודדים. אני כל החיים לבד. אני רוצה ללכת לסרט ואני מתביישת. אני רוצה ללכת לשתות קפה ואני מתביישת. אני לא רוצה להיות לבד".

וככל שנערמת הבדידות היא, וכל השאר, לא מצליחים לברוח מהמסקנה שאו שהם לא בסדר, או שהחיים לא בסדר. ואם החיים לא בסדר, אולי זה סימן שאתה לא בסדר.

סימה קדמון

לא שוכח להביט למעלה

(המשך מעמוד 42)
הצעתו המהפכנית, לא התלהבו כל־כך: "בכל חדר האוכל הגדול היה תלוי בחבל רק ציור קטן של סוזאן, עם קקה של זבובים. הצעתי לצייר את כל חדר האוכל בציורי קיר נוסח מקסיקו, הם התנגדו, בטענה ש'מה יהיה אם נרצה פעם לשנות'. את מבינה, כבר אז הם חשבו שירצו לשנות את השקפת העולם שלהם". כיום הוא שמח שזה לא יצא לפועל: "הם כנראה לא חשבו שאני מספיק טוב, ואולי הם צדקו. היום ודאי הייתי מתבייש אם הייתי צריך לראות את הציורים הלא־בשלים שלי על הקירות".

ב"בצלאל" היה תלמידו של ארדון: "הערצתי אותו, ראיתי בו גורו, אבא, ממנו למדתי הכל". הוא גם לימד, כתלמיד בכיר, את התלמידים החדשים. בין תלמידיו במכינה היו גם אגם ואריכא, "ואני לא יכול להגיד שהם היו תלמידים בולטים במיוחד. מה זה אומר? זה אומר שהאופי של האדם הוא המכריע, הדחף שלו להתבטא. הכישרון, תאמיני לי, הוא שום דבר. כישרון יש להמון אנשים", אומר בום, וקשה לדעת איפה נגמרת אצלו ההתפעלות ומתחילה הביקורת, "השאלה היא אם אתה מוכן להקריב את עצמך למען היצירה שלך, ללכת עד הסוף. תראי את אגם – היו עוד כמוהו, לא פחות כשרוניים, אבל להם אין את כוח המתח הזה שיש לו. רייגן עוד לא הספיק להתיישב על הכסא – והוא כבר היה אצלו."

גם חנה, אשתו, היתה אחת התלמידות שלו. בום מתאר אותה כאילו נפגשו עכשיו "היא היתה גדולה, בלונדינית, יפהפיה – וקיבוצניקית. היא היתה ארץ־ישראל בשבילי". את האומץ המועט שהיה לו לחזור אחריה שאב מן הביטחון שקיבל בבית־הספר, "התחלתי סוף סוף להתנועע, להרגיש חופשי, לשיר עם הגוף שלי". לא שזה עזר לו: "היא היתה נשואה ולא רצתה לבגוד בבעלה. היינו בידידות אפלטונית הרבה שנים".

לאחר שחנה התגרשה ונישאה לנפתלי, באמצע שנות החמישים, נקראו השניים לעצב יחד ("היא היתה מאוד מוכשרת") את התערוכה הדוקומנטרית הראשונה על השואה בקיבוץ לוחמי הגיטאות: "שלושה חודשים עבדנו יומם ולילה, ראינו דוקומנטים ראשונים שהגיעו, פתקים, צילומים, מכתבי פרידה. אני הייתי מאוד מרוגש ועצבני, אבל הפנמתי את הדברים, עיכלתי אותם. חנה היתה בהלם גמור. היום היא חושבת שמזה היא חלתה".

מחלת פרקינסון היא מחלת עצבים קשה וחשוכת מרפא המתבטאת בהפרעות הולכות וגוברות בתפקוד הגוף, בקשיי תנועה וקשיי דיבור. חנה ונפתלי מתמודדים איתה כבר 35 שנה. מן התמונות שהוא מוכר הוא מממן טיפולים, אחיות פרטיות, תרופות. מדי ערב, אחרי יום עבודה ממושמע בסטודיו שלו, הוא חוזר הביתה לטפל בה. כמעט לא יוצא בערבים. את דירתם הנוכחית, ברחוב ארלוזורוב בתל־אביב, בחר שתהיה קרובה למרכז העניינים, "שאנשים יוכלו לבוא לבקר את חנה כמה שיותר, אפילו בדרך מהקניות הביתה". קשה שלא להתפעל מן המסירות והערנות שהוא מרעיף עליה. "מה יש כאן להתפעל הרי היא החברה הכי טובה שלי", הוא אומר, כמעט נרגז. "אלברט שווייצר טיפל בכל אפריקה ולא סבל מזה – אז אני לא יכול לטפל באדם אחד?"

כשנהרג בנו צייר את "עקידת יצחק" ואת "קבורה", טכס קבורה ערטילאי אי־שם בין ההרים, אדם מקונן זועק לשמים. שוב השמים. "ציירתי את עקידת יצחק עוד לפני מות הבן. הנושא פשוט משך אותי. קודם, ארכאי. אחרי האסון זה קיבל משמעות אחרת". הוא נסע או לפאריס לצייר, ברח, בעצם. "לא יכולתי לסבול את ההתמודדות עם התגובות של אנשים כאן. בדיעבד אני חושב שלא הייתי צריך לעשות את זה. חנה היתה מאוד חולה ואני הלכתי ברחובות פאריס וצעקתי ובכיתי בקול רם, כמו משוגע, זה היה נורא, אם כי המושג 'נורא' הוא יחסי".

ואחרי כל אלה הוא טוען שהוא אדם די מאושר. הציור, הוא אומר, הוא התראפיה שלו, דרכו הוא פורק את מה שיש לו ואוסף את עצמו ברגעי משבר. לא קשה ללמוד דרך הציורים מה עובר עליו, אבל הוא לא נותן לך להתעכב יותר מדי: בעוד אתה תוהה אם היית מוכן לתלות בסלון שלך תמונה מסידרת ה"מתנחלים" שלו, הוא כבר עבר למשהו אחר – הרים, עמודי ענן, שמים. עכשיו הוא עושה נסיונות אמנותיים בוידאו. בעזרת העדשה הוא מתכוון להצביע על צורת אחרת של התבוננות בציורים, על ידי התרכזות בנקודות מסויימות שהעין בדרך כלל לא תופשת. כולו התלהבות מן הפוטנציאל הגלום בזה, הוא חושב אפילו על הקמת חברה להפקת סרטים על אמנות. "בן או תגידי, זה 'פסה' הרי כל עוד אדם חי ויוצר ומתחדש – זמנו לא עבר".

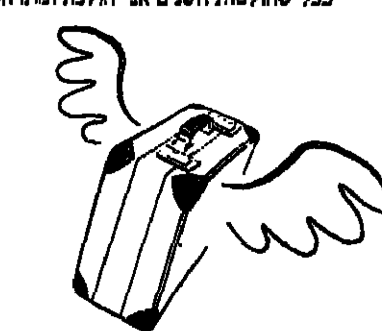
טל בשן

חיים ואוהבים

חלום ושברו

אני חולמת להיות האשה מן הז'ורנאלים של "ווג" ו"באזאר" היוצאת למסעות במטוסים לבושה בחליפת סאפארי פייר קארדנ'ית, נעולה נעלי עקב איטלקיות של מלי, עדוייה שרשראות שאנל'יות. סבל שדות תעופה (יצור שלעולם איני פוגשת בשעת הצורך) מעמיס על עגלתו את מערכת המזוודות והתיקים המהודרת שלה מתוצרת לואי ווטון, והיא מסתפקת בנשיאת ארנק קטן ושחור מעור תמסח לתעודות, איפור ומשקפי קריאה.

אני חולמת על כך במשך כל־כך הרבה שנים וכל־כך הרבה מסעות, אך, לעזאזל, מדוע איני מתחילה אפילו להתקרב לדגם החלום הנ"ל? להיפך. ככל שחולפות השנים אני הולכת ומתרחקת ממנו.

אם יוצא לי להיתקל בדמותי המשתקפת מולי במראה בנמל תעופה כלשהו – אני מסרבת להאמין שאני זו אני. תערובת של שלוכיות, עייפות, רפיון אברים, פרטי לבוש שאינם נידבקים זה לזה, בנוסף להתקף של רפיסות שכל – זה מה שקורה לי במסע גדוש טיסות והחלפת מטוסים. רק לפני השיבה למולדת אני חסה על יקירי ולמענם אוספת את כל כוח הרצון שלי, מלקטת מן המזוודה המכולגנת את הבגדים הפחות משמינים, מתאפרת בתנאי שדה ומשתולת לרדת מן המטוס עם פחות מחצי תריסר חבילות.

לא עוזר. גם אז אין מכירים אותי ברגע היציאה מאולם המכס, ולא פעם אני נאלצת לחזור ולתפוס את יקירי בקהל הממתינים. למראי הם תמיד אומרים במקהלה: אויש, ממש לא הכרנו אותך. מדוע שיכירו. אני ניראית כמו תערובת של סנטה קלאוס ואמא יהודיה. ה"ווג" וה"באזאר" עדיין לא גילו את האופנה הזו.

תמיד אני מבטיחה לעצמי שבפעם הבאה אשיל מעצמי את ההופעה השלוכית וארד מן המטוס כמו גברת, בנעלי עקב מלי, חליפת מסע קארדנית וכו'. את ההופעה הזו אני מכירה בעל־פה מן הז'ורנאלים כהם אני מלעלעת בטיסה. אני מתה שגם הם יאמצו את השיטה שלי לטיסה: כמה שיותר נוח, זאת אומרת: משלומפר, ומי שימציא בגד נוח באמת שאינו משלומפר – מתבקש לרשום זאת כפטנט עולמי.

ריבוק ב־8 דולר

עם שובי מן המסע, לאחר פריקת החבילות עם כל הפיצ'יבקעס, סיכמתי עם עצמי שיש להעניק לי את פרס הקונה שאינה יודעת לקנות. מה שהיא כבר קונה – עולה כאן חצי מחיר, ומה שאינה קונה – הוא משאת־נפש במולדת.

דוגמה: בעבור שעון דקה בנק שעולה כאן 35 דולר, שילמתי 80 דולר בחנות ללא מכס בנמל התעופה בפרנקפורט. כשכל אנשי הקבוצה אצו־רצו מדוכן לדוכן בחנות הכי גדולה בעולם הקרוייה הונג־קונג, אני עברתי שם עם המעבורת ל"סנטר" והתפעלתי בפה פעור מבניין הבנק של הונג־קונג הנחשב לאחד החרישים בעולם. אחרי־כן נהניתי לשחק בנרמה־לי בסגנון קולוניאלי. הלכתי לגמוע תה של שעה חמש ("היי טי") במלון פנינסולה, לקול צלילי תזמורת שישבה שם על בלקון פנימי וניגנה וואלסים של שטראוס לאנשים כל כך עשירים וכל כך שבעי־התענוגות עד שבכלל לא קינאתי בהם.

כשכולם אצרדצו לשוק איטאואן בסיאול – שוק מציאות לא נורמלי – ורכשו נעלי "ריבוק" ב־8 דולר וחולצות "לקוסט" ב־3 דולר ותרמיל מסע של לואי ווטון ב־20 דולר – אני התבאסתי מן הזיופים הללו והסתובבתי ארישה, בלי לקנות דבר. כשחזרתי לשקול את מעשי בהגיון כבר עזבנו את סיאול, והמציאות נשארו מאחור. בהונג־קונג ובנגקוק אין ריבוק. אין. והטענה העיקרית של יקירי שבבית נגדי, עד היום, היא בעניין הריבוק, ימח שמו.

בפעם הבאה כשאגיע לארץ עם מחירים משוגעים – זיכרו את קוריאה – אזכיר לעצמי את משוגתי במלה אחת: ריבוק.

מלה להצדקתי: כאשר את מגיעה לחנות ענקית בשוק ובה ערימה של אלפי ריבוקים, את מאבדת את העשתונות. אבל בבית את זוכה בתואר "הקונה הגרועה בעולם". מה גם שאת מיטב כספי הוצאתי בהונג־קונג על תוצרת סין העממית. כל כך התפעלתי מן המיפגש עם מוצרי הארץ הבלתי־נודעת הזו עד שקניתי בלי הבחנה. רק בשובי הביתה נוכחתי לדעת שבעצם שילמתי מחירים קפיטליסטים.

אכן, צריך כשרון מיוחד למצוא ולקנות את שרשרת הפנינים היקרה ביותר מסוגה בכל רחבי הונג־קונג. והכשרון הזה, ברוב צניעות, שייך לחתומה מטה.

המזל

הגבר שתתאהבי בו ישנה את חייך – כך היה כתוב בכרטיס המזל שהוצאתי במקדש בודהיסטי ממוסתר בדאון־טאון של טוקיו. חוכמה גדולה, אמרתי לבחורצ'יק היפני שתרגם לי את הכתוב בכרטיס. בסרט הזה כבר הייתי.

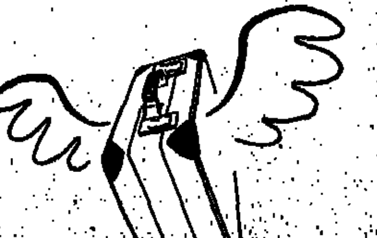
בכל זאת, אני שואלת את היפני אם הכוונה היא ל"גבר" או ל"בעל". "מה, את נשואה?" הוא נבהל, אז זה לא מתאים, הוא מחליט בעבורי.

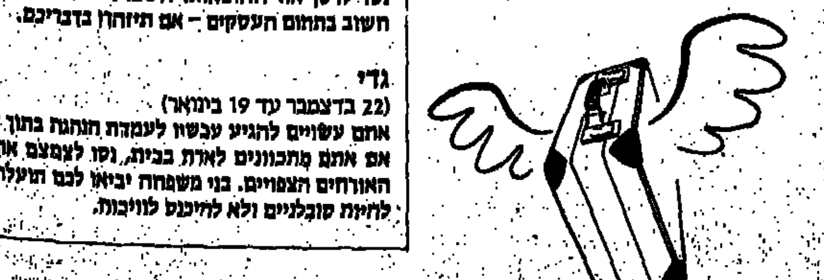
שיחה מיותרת

בעייה, לכאורה שולית, אבל אינה ניתנת לפתרון: עליך להיות בשעה תשע בבוקר, וליד הבית, במיפגש שאינו סובל איחור. כל רגע אצלך מחושב. משעה שמונה עד שמונה ושלושים את מכינה עלים לבלינצ'ס – ייהרג ובל יעבור. משעה 8.30 עד 8.45 – איפור, התלבושת, קפה ולדרך.

אבל מה קורה כאשר ב־8.20 מגיעה שיחת טלפון אחת שלא ניתן להפסיקה? ומה קורה כאשר מיד לאחר מכן, כ־8.30, באה לך שיחת טלפון שנייה שאם תפסיקי אותה ב"בחייך, שולה, אני חייבת לרוץ" – יהיה עלבון מן הצד השני?

או פעם אחת אני אומרת "רגע, אני אסגור את הגאז" (מבינים שאת עסוקה). פעם שנייה אני צועקת לבעל "רגע, אני כבר באה" ותופשים שאת לחוצה, אבל את כבר יודעת שתאחרי לפגישה.

אולי הפתרון הוא לא להרים את שפופרת הטלפון כאשר את ממהרת (אבל אני לא אעמוד בכך. אני יודעת שתמיד אחשוב כי הפסדתי את שיחת הטלפון שהיתה יכולה לשנות את חיי, או – מה שחשוב לי יותר בימים אלה – שהחייל שלי מטלפן). פתרון אחר, כך אני שומעת, כבר הומצא בימים אלה והוא טלפון עם מסך טלוויזיה, וכך רואים את המטולפן העסוק, הרכון מעל הביריים.

נשאלת השאלה מדוע אי אפשר לומר לחברה טובה את האמת, לקטוע באמצע ההשתפכות ולומר: בואי נדבר על זה בערב, כי עכשיו תפשתם אותי ליד הדלת.

אי אפשר. כשאומרים לי את זה אני מאוד לא אוהבת את הקטע.

בסגנון עכשווי

פעם, בבית, כשהייתי ראוייה לנזיפה, היתה אמי נוקטת בסגנון המזכיר את הבדיחה על אותו אדם שטבע בירדן מפני שזעק "הושיעו! הושיעו!" ואיש לא הבין אותו. אמי היתה נוזפת בי בלשון־עבר: "תמר, את מגדישה את הסאה", או "את ממלאה את קובעת התמרורים שלי". ואילו הסגנון העכשווי שלי הוא: "אולי תפסיק כבר עם זיון השכל הזה", או...

בעצם יש לי המון דוגמאות שלא בא לי לנפנף איתן. די לי שאני פולטת אותן מפי ברגעי זעם. אבל לעיתים אני שואלת את עצמי אם זה מה שעושה אותי אמא קרובה יותר לבני... נכון שזה מה שעושה אותי אמא מעורכנת.

תמר אדיבר

[פ]נטהאוז

[י]ואל לב

[פ]יצול אישיות

הלם היה מכאיב, כגודל הציפיה. הצלמת הוזמנה למסיבה בה חשבה לפגוש את אחד מאהוביה היקרים ביותר. אבל משהו השתבש. כשתיים אחר חצות היא צילצלה בדלת [...]. גליה, שטרם נרדמה, פתחה את הדלת, [...] אותה עומדת שם נרגשת, והכניסה אותה פנימה, [...] לדבר בשקט משום שכני הבית ישנים.

הצלמת היתה לבושה בשמלת ערב חשופה [...] את גופה. לצווארה צלב יהלומים נוצץ, [...] עגילים תואמים, ועיניה נוצצות בחררה. גליה [...] קפה ועוגה, אבל היא ביקשה כוסית ברנדי, [...] אותה בלגימה כאילו היו אלה מים וביקשה [...] נוספת. אחרי־כן פלטה: "את רואה עכשיו לפניך [...]".

[...] לגמרי לא נראתה מתה. להפך. היא נראתה [...] בתחילת שנות ה־30 שלה, נאה, חזקה, [...] עצמה. אבל בעיניה ראתה עכשיו גליה בהלה עמוקה, חרדה שקשה היה לחרור לשורשיה. תחילה היא אפילו לא ניסתה להסביר את עצמה. ישבה שם, לוגמת כוסית אחר כוסית. רק לאחר שהבקבוק פחת בחצי, לחייה השתלהבו ומין ברק טירוף ניצת בעיניה, רק אז ניסתה לתמצת במשפט אחד את מה שעבר עליה במסיבה. "אני חושבת שלעולם לא ארגיש יותר דבר כלפי אף אחד. אני חושבת שנהפכתי לאבן".

"אם אספר לך, לא תאמיני", המשיכה. גליה ציפתה שהצלמת אכן תגולל באוזניה סיפור בלתי יאמן, ורק חשבה כי רצוי שתעשה זאת בקול שקט ורגוע, ולפני שבני הבית יתעוררו ויתחילו לרטון על אמא האוספת בסלון ביתם – בשתיים אחר חצות – את כל מטורפי השכונה.

אבל לצלמת היה זמן. לרגע נדמה היה לגליה שהיא פשוט עלתה אליה כדי ללגום. אולי כדי לא להיות לבד. אחרי־כן הבינה שהיא פשוט מבקשת לחזק את עצמה לקראת הסיפור.

"האם יתכן שאשה פתאום לא תרגיש כלום כלפי אנשים שרק לפני זמן קצר אהבה אותם והיה נדמה לה שלא תוכל לחיות בלעדיהם?". זו לא היתה שאלה, אלא מעין אמירה שריחפה בחלל החדר.

"הגבר שציפיתי לפגוש במסיבה", אמרה הצלמת לגליה, "היה אהבתי הגדולה. לא היחידה, אבל הגדולה. אל תשכחי שאני לא... (גליה הבינה שרצתה להגיד שמרנית – אבל בחרה להתבטא אחרת) – נשואה. אין לי המחוייבות שיש לך. חיי בנויים סביב מערכת של של פגישות. אני צריכה אותן. בלעדיהן אשאר קבורה בבית עם הבת שלי.

"הגבר הזה תמיד גרם לי שמחה, וכאשר הלכנו למסיבה, צפיתי לחגיגה אמיתית. ידעתי שנרקוד יחד, נשיר יחד, אחרי־כן נטייל על חוף הים. הכנתי את עצמי לערב מרגש במיוחד. ואז גיליתי במקום לא פחות משניים מהידידים האינטימיים ביותר שהיו לי בעבר, גברים שאהבתי ועד היום אני חשה כלפיהם רגש חם".

הצלמת צחקה מין צחוק שיכורים שבו ארס לועג לעצמו. צחוק קר, כאילו אינה מדברת על עצמה ועל דברים שהתרחשו איתה, אלא מספרת על אשה אחרת, בוחנת את רגשותיה ויכולה ללגלג על בעיותיה.

"אני יודעת שאת צוחקת ממני", אמרה לגליה. "שלושה גברים נראים לך מספר נורא. אבל לכל אחד מהם היה מקום בחיי. מכל אחד מהם נפרדתי בלי מרירות. שמרתי את זכרון האהבה שלו, ועכשיו, כאשר שלושתם היו יחד בחדר הרגשתי... בעצם, הבעייה היא שלא הרגשתי כלום."

"הם התחרו ביניהם. שלושתם הכירו אחד את השני. דומני שידעו גם שלכל אחד מהם היה רומן איתי. לפעמים אני משתפת את האהובים שלי גם בסיפורי המתחרים שלהם. קצת מחמת חוסר רצון לשקר, קצת מתוך רצון שהם יקנאו זה בזה, לא מעט בנסיון לקשור שיחה וליצור מערכת חליפית של כנות. במסיבה הם הקיפו אותי במעגל. דאגו לי. הזמינו אותי לרקוד. לחשו לי כל מיני דברים. אפילו ניצבו זה כנגד זה כמו תרנגולי קרב צעירים.

"לכאורה, הייתי צריכה לשאוב נחת מהמעמד. הרי אומרים שפיסגת החלומות של אשה היא כאשר גברים נאבקים על תשומת לבה. אבל לי קרה משהו. הייתי שבוייה באיזו עקרות מבהילה. כאילו הוכיתי באלם ולא יכולתי להגיב. פתאום הבנתי שאיני מרגישה שום תחושה כלפי אף אחד מהם. כאילו מחקתי את כל הרגשות. הייתי קרה ועקרה. נתקפתי בהלה איומה משום החשש שאיבדתי את הדבר היפה האחר שהיה בי – היכולת לאהוב ולהרגיש. היכולת להיות חמה. היכולת לזכור. נהפכתי לנציב אבן קר, ושלושת הגברים האלה שפעם אהבתי באמת נראו לי כשלושה ארונים זרים לגמרי. אפילו לא הבנתי על מה הם מדברים".

ראשה של הצלמת צנח לשולחן ושערה הבהיר נפרש כהילה. כתפיה רטטו. רק עכשיו ירדה גליה אל סוד פחדה של הצלמת. אשה הרי חוששת מכך שלא יאהבו אותה, אבל פחד גרוע יותר הוא פן תאבד היא את יכולתה לאהוב. שברגע כזה היא חדלה להיות אשה – ואפילו שלושה גברים נאים, משכילים וחכמים מגישים לה את כל פרחי תשומת הלב שבעולם.

הצלמת נתקפה בפחד של אשה שגילתה כי היא עקרה מבחינה רגשית. הפחד שהאהבה הגדולה שהסעירה אותה תימחק בבת אחת ותיעלם בלי להשאיר עקבות. העקרות הזאת הבהילה אותה והסבירה את המלים השיכורות והקטועות: "אני מפחדת שיותר לא אוכל לאהוב לעולם. שיותר לא ארגיש דבר. אם האהבה היא כל כך שטחית, אם אני יכולה לא להרגיש כלום אל שלושה גברים כאלה, סימן שאני חתומה בחותם העקרות".

גליה דיברה אליה ברכות מגייסת את כל תבונתה הנשית, את נסיונה וחוכמת החיים שלה.

"מה שקרה לך", אמרה לצלמת, "הוא בעצם כמו סכיזופרניה. סכיזופרן שמגלה כי אינו יכול להכיל רגשות חריפים ולא יכול להענות לתביעות הרגשיות הנדרשות ממנו – מוריד מסך קר בינו ובין הרגשות. משריין את עצמו כדי שלא להיפגע כמו נתיך שמתנתק בעומס רב מדי של חשמל. במסיבה ההיא את עמדת באותו מצב. נדרשת להכיל שלושה מטעני רגשות שונים, לבטא שלוש אהבות שונות, להרגיש שלושה מיני תחושות כלפי שלושה גברים שלכל אחד מהם יש בחייך משמעות עמוקה. לא יכולת לעמוד במתח, ולכן הפסקת להרגיש בבת אחת. את לא עקרה, את פשוט מגינה על עצמך.

"לכי לישון. מחר תגלי שאת יכולה להתמודד עם הדברים מחדש. אבל אם תקשיבי לעצה של אשה שאולי התכוונת לקרוא לה מרובעת או מיושנת, אומר לך מה דעתי. נסי לחשקיע את כל הרגשות החמים שלך באדם אחד, בגבר אחד, ואז לא תצטרכי להכנס למצב הזה של סכיזופרניה רגשית... מצב, שאנחנו הנשים המרובעות כאילו מוגנות מפניו".

הורוסקופ

תחזית לשבוע שבין 11 ל־17 בדצמבר

קשת
(22 בנובמבר עד 21 בדצמבר)
זה זמן טוב לעשות חשבון נפש – עכשיו תצליחו להגי[ע] אל שורש הבעיות. בימים אלה צפויות לכם נקיעות, א[...] נסו לרסן את ההוצאות. השבוע תוכלו להשיג היש[...] חשוב בתחום העסקים – אם תיזהרו בדבריכם.

גדי
(22 בדצמבר עד 19 בינואר)
אתם עשויים להגיע עכשיו לעמדת הנהגת בתוך קבוצ[ה] אם אתם מתכוונים לארח בבית, נסו לצמצם את מספ[ר] האורחים הצפויים. בני משפחה יביאו לכם תועלת. כד[אי] להיות סובלניים ולא להיכנס לוויכוח.

[...] (20 בינואר עד 18 בפברואר)
[...] עתידים לנחול הצלחה במשימותיכם ולהי[...] כדאי להקדיש יותר תשומת־לב לאנשים [...] עליכם. בין שותפים שוררת הסכמה לגבי השי[...], אך עלול להתגלע ריב עם חבר.

[...] (19 בפברואר עד 20 במארס)
[...] עלולים לשנות לכם עכשיו את [...] שימו את הדגש על מתינות – יש לכם נטייה [...] והחסים בין שותפים ובני זוג משתפרים. [...] ליפול בחיקכם הזדמנות חשובה.

[...] (21 במארס עד 19 באפריל)
[...] השבוע אומץ רב ושיכנוע עמוק בדעות שלכם, [...] להגיע להישגים מצויינים בתחום החשי[...] העסקים וחיי החברה יורדים עכשיו למקום [...] חדשות טובות ממקום רחוק.

[...] (20 באפריל עד 20 במאי)
[...] צפויה לכם תחרות קשה בתחום העסקים, [...] את עצותיכם בחוכמה. היזהרו לא לעורר [...] אל המסובבים אתכם. השבוע תהיינה התפתחוי[ות] [...] בתחום הכספי. בענייני הלב – קחו יוזמה.

[...] (21 במאי עד 20 ביוני)
[...] להגיע לנקודת מיפנה חיובית בעבודה, תצי[...] השבוע תשומת־לב מיוחדת למילוי הובו[...] מעים להנזים. אל תתרגשו מכך. תיתכן [...] מיוחד ואלגנטי.

סרטן
21 ביוני עד 22 ביולי)
רעיונות חדשים יביאו לכם הצלחה בתחום העסקים. כדאי לשמור על כושר גופני וליהנות מפעילויות ספורטיביות ומטיילים. בתחום הרומנטי מומלץ בימים אלה לגלות מחוייבות, אך פחות עוצמת רגשות.

אריה
(23 ביולי עד 22 באוגוסט)
השבוע יש לכם נטייה לתוקפנות־יתר בזירה הביתית, ועלולים להתגלע ויכוחים. בתחום הבילויים כדאי לחרוג מן השיגרה ולנסות דברים חדשים. בתחום העסקי מומלץ לסמוך על האינטואיציה.

בתולה
(23 באוגוסט עד 22 בספטמבר)
הדגש בימים אלה הוא על פעילות מנטאלית, שתביא בעקבותיה הישגים. אתם מוטיבים להתבטא, ויש לכם עכשיו רעיונות מוצלחים. נסו להתגבר על הנטייה להסתגרות. בתחום הרומנטי צפויים רגעים נעימים.

מאזניים
(23 בספטמבר עד 22 באוקטובר)
אתם מיטיבים עכשיו להתמקח בענייני עסקים וכספים. השבוע צפויות היכרויות עם אנשים חדשים, אך השתדלו לא לעסוק בעניינים טריוויאליים. שותף עשוי להביא חדשות טובות, והתקשורת תהיה מצויינת.

עקרב
(23 באוקטובר עד 21 בנובמבר)
כוח הרצון שלכם חזק במיוחד בימים אלה: אתם יודעים מה אתם רוצים, אך אל תהיו תובעניים או שתלטניים מדי. בתחום העסקים, אל תתייחסו לדברים כאל מובנים מאליהם. השבוע צפויים אורחים.

בעמוד זה מבחר מהידיעות והמודעות שפורסמו ב"מעריב" בשבוע שבין 4.12.52 – 11.12.52. הנוסח המקורי נשמר. ליקט: גבריאל שטרסמן.

מעריב

השבוע לפני 35 שנה

מחאה ישראלית הוגשה לצ׳כיה

מר אלואיס בארטושק, חמיופה בות של צ׳כוסלובקיה בישראל נדרש הבוקר על ידי המנהל הכללי של משרד החוץ, ד"ר ו. איתן, שלא לחזור יותר על דברי הבלע שפורסמו בידיעון העברי של הצירות הצ׳כית בישראל נגד ישראל.

מר בארטושק נקרא הבוקר אל המנהל הכללי של משרד החוץ ושם נמסרה לו מחאתה של ישראל על הפרסום בבירולטין האחרון של מחלקת העתונות של הצירות הצ׳כית בישראל שהופץ בישראל ושבו נכללו דברי הקאסיגור במשפט פראג עם דברי השמצה על מנהיגי ישראל ושריה. הצירות נדרשה בתוקף שלא לחזור יותר על פרסומים כאלה בבולטין שלה.

"לאחדות העבודה" תובעת גינוי פראג ללא סייג

ראשי חשומר הצעיר מ. יערי וי. חזן ייפגשו מחר עם ראשי "לאחדות העבודה" כדי להגיע לנוסח מוסכם בדבר הערכת משפט פראג לקראת מועצר מפ"ם, שתתכנס ביום ה׳ ב.ה. ריט בת"א.

בפגישה זו יתבעו ראשי "לאחדות העבודה" לקבל במועצת מפ"ם החלטה, שתדחה בצורה בלתי משתמעת לשני פנים את "העלילות וההשמצות שהושמעו במשפט פראג נגד הציונות, מדינת ישראל והעם היהודי". הם תובעים גם בצורה אולטימטיבית הפסקת כל קשר עם מק"י והתרפת המאבק נגד מפלגה זו על רקע משפט פראג.

בקרב חברי הקיבוץ המאוחד שוררת התמרמרות גדולה נגד השתקת כינוס הקיבוץ המאוחד בבטאון המפלגה "על המשמר". חבר מערכת "על המשמר" מר תרשיש מסר בכינוס, כי הוא ערך את החומר ומסר אותו למערכת לדפוס בהודיעו, כי אין לשנות את תוכן החומר. המערכת הודיעה למר תרשיש, כי איננה יכולה לפרסם את החומר בצורה שהוגש...

לייבלה וייספיש, יועץ למשלחת עיראק באו"ם

מאת ה. יוסטוס, סופר "מעריב" בניו־יורק

לייבלה וייספיש, מראשי נטורי קרתא, מועל עכשיו במסדרונות האו"ם בניו יורק בחברת המשלחת העיראקית.

קונטרס גדול, מלא האשמות נגד ישראל, התובע הענקת אזרחות בינלאומית מטעם האו"ם...

הרמטכ"ל החדש – למילוי תפקידו

יצחק בן־צבי הושבע כנשיא

"אני, יצחק בן דוד צבי ורבורה בן צבי מתחייב כנשיא המדינה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה".

שבועה זו נשבע היום הנשיא השני של מדינת ישראל בטקס חגיגי שנערך בכנסת בירושלים בנוכחות שרי הממשלה, חברי הכנסת, חברי בית המשפט העליון, ראשי הצבא והקורפוס הדיפלומאטי בירושלים ואורחים מכובדים אחרים. מיד אחר כך פתח הנשיא החדש בדברו לעם, שבו אמר:

"הנני להביע את תודתי העמוקה לחברי הכנסת על האימון ששמו בי ועל הכבוד שזיכוני בו בבחרם בי להיות נשיא מדינת ישראל".

י. בן־צבי

בסיבוב ההצבעה הראשון בכנסת ניתנו לבן־צבי 48 קולות (מפא"י והערבים); פ. ברנשטיין – 18 (כל הציונים הכלליים); י. גרינבוים – 17 (12 מפ"ם ו־5 מק"י); ריקים – 12 (חרות, פרוגרסיבים...) ... נורוק – 15.

האב והבן: ה"ה ה. גרץ בעל ס. דיזנגוף ושותף האניה "אברהם גרץ" ובנו, רב החובל אהרן גרץ

טרגדיה מזועזעת באניה ישראלית

בהתקפת־עצבים איים רב חובל על בן־גוריון: "תמנה את אבי שר התחבורה ולא – אטביע את האניה"

טרגדיה מזועזעת התחוללה על האניה הישראלית "אברהם גרץ" בלב ים.

רב החובל הצעיר שלה אהרן גרץ, קיבל התקפת עצבים וכ־4 ימים התנועעה האניה של 39 אנשי הצוות שלה במימי האוקינוס, בדרך מניו יורק לקאנדה, תחת פיקודו ושלטונו עד אשר לא יכלו להשתלט עליו.

רק עכשיו, משננקטו כל האמצעים הדרושים, יצאו האניה ואנשיה מכלל סכנה.

בירושלים נודע דבר הטרגדיה עוד בשבת, כאשר קיבל ראש הממשלה מברקים גבוהות ודרישות איומים. בהן נאמר: "אם לא תמנה מיד את אבי כשר התחבורה, אני אחסוף את האניה ל"אלטלנה" שניה". על החתום היה: אהרן גרץ, רב החובל, בנו הבכור של חיים גרץ, בעל שלושת תמפניות של "חברת דיזנגוף ושות׳".

תכנסת עו"ד יעקב שפירא ודר עוריאל קרליבך, עורך "מעריב". אחד המברקים התחיל בלטינית "לשוט ביומים הכרחי ת"א, — אך גם לחיות הכרחי הוא". באחד מהם נאמר, בעברית: "צריך לקצץ את זנב החזיר". מברק אחר דרש להעמיד למשפט את האחראים במשרד התחבורה — ובוצא בוברים כאלה.

האב יוצא לקנדה

יחד עם זה התקשרו מיד עם אביו של אהרן — חיים גרץ בן ה־50, שותפו לשעבר של מאיר דיזנגוף, חלוץ הספנות הישראלית. נדהם ושבור, ובהחלטה נמרצת למנוע אסון עוד יותר גדול, יצאו הוא ואשתו במטוס הראשון שנזדמן להם דרך שוויץ ולונדון לניו יורק. כל שעה, כל רגע היו יקרים, אך ערפל עיכב אותם בדרכם, ורק אתמול בלילה המריאו לאמריקה.

ד"ר ח. שיבא פורש

ד"ר ח. שיבא פורש מתפקידו כמנהל הכללי של משרד הבריאות החל מ־1 בינואר 1953. טרם נקבע מי ימלא את מקומו.

החל במוצאי שבת 12.12.87
ח המשביר לצרכן
פסטיבל הצעצועים (partial reading)
מבחר עשיר של
צעצועים
משחקים
מוצרי ספורט
מכשירי כתיבה
תקליטים
מתנות
חגיגה לילדים ותינוקות
כל מבחר
טרנינגים
סווטשרים
נעלי ספורט
גרביים גרבונים פיז'מות כותנות לילה
15% הנחה
אביזרי אופנה
כובעים
צעיפים
חגורות
כפפות
ממחטות
מטריות
עניבות
15% הנחה
לנשים וגברים
כותנות לילה
פיז'מות
St Michael
כולל מוצרי "מרקס אנד ספנסר"
15% הנחה
לנשים וגברים
שבוע היצרן
"דלתא"
20%
הנחה

ספרית מעריב
הופיע
כרך נוסף
"ילקוט הצמחים"
מאת: נסים קריספיל
כל מה שרצית לדעת על:
צמחי הרפואה, תיאור, פולקלור, מתכונים בלעדיים ותושיות שדה.
להשיג בחנויות ובספריות מעריב:
תל־אביב, דרך פ"ת 72 א', טל': 03-332211
חיפה, בן־יהודה 29, טל': 04-523689
באר־שבע, קק"ל 90, טל': 057-74850
ספרים מבית טוב — ספרית מעריב
מלון הולידיי טבריה
כאן, ממש כאן, 4 ימים ו־4 לילות
ב־125 ש"ח *
תוכלו להעביר 4 ימים ו־4 לילות של חופשה מהנה שעליה חלמתם
במלון הולידיי טבריה
עם מועדון־לילה מפואר ושלל תבניות מגוונות, בריכת שחיה, מועדון בריאות, סאונה, ג'אקוזי, מתקנים רבים, מטבח עשיר ומגוון בטעמים פיקנטיים.
טלפון: 067-21901-2-3
★ המחיר כולל דמי שירות, לא כולל מע"מ
כולל חגים ★

ספריות עם
חלונות זכוכית
לשמירה
מפני אבק
50 דגמי ספריות
100 אפשרויות
לפי מידות
קטלוג צבעוני חינם
לכ'
ספריות אינטרסיסטם
ת"א, רח' בן־יהודה 97, מיקוד 63401
שם:
כתובת:
מיקוד:

